

Vadlīnijas par aizturēšanas alternatīvām

DEFINĒŠANA

IZVEIDE

NOTEIKŠANA

ĪSTENOŠANA

PĀRSKATĪŠANA

IZBEIGŠANA

Vadlīnijas par aizturēšanas alternatīvām

2024. gada decembris

Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO) 2022. gada 19. janvārī tika pārveidots par Eiropas Savienības Patvēruma aģentūru (EUAA). Visas atsauces uz EASO, EASO produktiem un struktūrām jāsaprot kā atsauces uz EUAA.

Manuskripts pabeigts 2024. gada decembrī

Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra (EUAA) un personas, kuras rīkojas EUAA vārdā, neatbild par šajā publikācijā iekļautās informācijas izmantošanu.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2026. gads

Print ISBN 978-92-9410-909-5 doi:10.2847/7871514 BZ-01-24-029-LV-C

PDF ISBN 978-92-9410-908-8 doi:10.2847/1248012 BZ-01-24-029-LV-N

© Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra (EUAA), 2026. gads

Pārpublicēšanas gadījumā atsauce uz avotu ir obligāta.

Lai izmantotu vai reproducētu elementus, kas nepieder EUAA, atļauja, iespējams, jāprasa tieši attiecīgajiem tiesību subjektiem. EUAA nepieder autortiesības attiecībā uz šādiem elementiem:

— Vāka ilustrācija adaptēta no tolgart, © iStock / Getty Images Plus

— Ikonas 26.–31. lappusē: bsd studio © stock.adobe.com.

Par rokasgrāmatu

Kādēļ šī rokasgrāmata tika izstrādāta? Eiropas Savienības Patvēruma aģentūras (EUAA) pamatuzdevums ir veicināt un atbalstīt ES dalībvalstu un Šengenas asociēto valstu (ES+ valstis ⁽¹⁾) darbības kopējās Eiropas patvēruma sistēmas (KEPS) īstenošanā. Saskaņā ar tās vispārējo mērķi veicināt pareizu un efektīvu KEPS īstenošanu un sekmēt konvergenci, EUAA izstrādā kopīgus darbības standartus un rādītājus, vadlīnijas un praktiskus rīkus.

Kā šī rokasgrāmata tika izstrādāta? Šī rokasgrāmata tika izstrādāta ar dalībvalstu ekspertu atbalstu no Vācijas, Īrijas, Nīderlandes un Zviedrijas, kā arī ar Eiropas Komisijas, ES Pamattiesību aģentūras (FRA), Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūras (Frontex), Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM), Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu fonda (UNICEF), Eiropas Padomes (EP) un Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos (UNHCR) ⁽²⁾ vērtīgu ieguldījumu. Izstrādi veicināja un koordinēja EUAA. Pirms rokasgrāmatas pabeigšanas tās apspriešana notika visās ES+ valstīs, izmantojot EUAA uzņemšanas tīklus, patvēruma procesus un Dublinas procedūru.

Kam ir jāizmanto šī rokasgrāmata? Šī rokasgrāmata galvenokārt ir paredzēta valstu iestādēm, kas ir atbildīgas par aizturēšanu un/vai aizturēšanas alternatīvām, tostarp lēmumu pieņēmējiem un politikas veidotājiem. Turklāt šis rīks var būt noderīgs jebkurai citai personai, kas strādā vai ir iesaistīta aizturēšanas vai aizturēšanas alternatīvu jomā.

Kā lietot šo rokasgrāmatu? Šajā rokasgrāmatā ir iekļautas vadlīnijas par aizturēšanas alternatīvām un īpaši apsvērumi attiecībā uz to piemērojamību robežprocedūras kontekstā. Papildu norādījumus lasītājs var atrast [Rokasgrāmatā par Eiropas tiesībām patvēruma, robežu un imigrācijas jomā](#), ko kopīgi publicē un regulāri atjaunina FRA un ECT, kuras 7. nodaļā ir aprakstīti piemērojamie Eiropas tiesību akti attiecībā uz aizturēšanu un pārvietošanās brīvības ierobežojumiem. Konkrētāk par aizturēšanas alternatīvām lasītājs var iepazīties Eiropas Padomes dokumentos [Efektīvu aizturēšanas alternatīvu tiesiskie un praktiskie aspekti migrācijas kontekstā](#) un [Rokasgrāmata par alternatīvām imigrācijas aizturēšanai: Efektīvu rezultātu veicināšana](#), FRA publikācijā par [patvēruma meklētāju un personu, uz kurām attiecas atgriešanas procedūras, aizturēšanas alternatīvām](#) un Frontex dokumentā par [paraugpraksi attiecībā uz aizturēšanas alternatīvām](#).

Kā šī rokasgrāmata ir saistīta ar valstu tiesību aktiem un praksi? Šis ir elastīgs konverģences rīks. Tas nav juridiski saistošs, un tajā ir atspoguļoti kopīgie standarti, ko 2024. gada decembrī pieņēma EUAA valde. EUAA *Vadlīnijas par aizturēšanas alternatīvām* ir jāizmanto kopā ar citām pieejamām praktiskām rokasgrāmatām un rīkiem.

Atruna

Šī rokasgrāmata sagatavota, neskarot principu, ka tikai Eiropas Savienības Tiesa var sniegt ES tiesību aktu autoritatīvu interpretāciju.

(1) 27 ES dalībvalstis, kā arī Islande, Lihtenšteina, Norvēģija un Šveice.

(2) Jāņem vērā, ka galīgajā rokasgrāmatas versijā ne vienmēr ir atspoguļota IOM, UNICEF, EP un UNHCR nostāja.

Saturs

Saīsinājumu saraksts	8
Ievads	10
Aizturēšanas alternatīvu definēšana	12
1. pamatnostādne.	13
Aizturēšanas alternatīvas ir jāpiemēro tikai tad, ja pastāv juridisks aizturēšanas pamatojums	13
Aizturēšanas likumīgums.....	13
Aizturēšanas pamatojumi	13
Aizturēšanas pamatojums patvēruma procedūras kontekstā	14
Aizturēšanas pamatojums saistībā ar atgriešanas procedūru.....	14
Aizturēšanas pamatojums atbildības noteikšanas procedūras kontekstā	15
2. pamatnostādne.	19
Aizturēšanas alternatīvas nedrīkst būt pielīdzināmas brīvības atņemšanai.....	19
Aizturēšanas un brīvības atņemšanas alternatīvas.....	19
Aizturēšanas alternatīvu nošķiršana no citiem jēdzieniem	21
Aizturēšanas alternatīvu izveide	24
3. pamatnostādne.	24
Aizturēšanas alternatīvas jānosaka ar likumu, kurā skaidri jānorāda iestāde, kas ir atbildīga par to pieņemšanu un īstenošanu, to piemērošanas kritēriji un pieejamo iespēju klāsts.....	24
Kas izskata un piemēro aizturēšanas alternatīvas?	24
Kad jāizskata un jāpiemēro aizturēšanas alternatīvas?	24
Kādi ir aizturēšanas alternatīvu veidi?	25
Aizturēšanas alternatīvu galvenās priekšrocības un problēmas	31
4. pamatnostādne.	34
Aizturēšanas alternatīvām ir jāatbilst pamattiesībām un cilvēktiesību standartiem	34
Diskriminācijas aizlieguma principa ievērošana.....	34
Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums	34
Privātās dzīves neaizskaramības ievērošana.....	34
Veselības aizsardzības ievērošana	35
Ģimenes dzīves neaizskaramības ievērošana.....	35
Bērna interešu ievērošana	35
Tiesību uz izglītību ievērošana.....	35
Bērna tiesību uz informāciju un līdzdalību ievērošana	36
Tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību	36

Aizturēšanas alternatīvu noteikšana	37
5. pamatnostādne	37
Aizturēšanas alternatīvas ir pienācīgi jāizvērtē un jāizslēdz pirms aizturēšanas izmantošanas saskaņā ar nepieciešamības un samērīguma principiem.....	37
Alternatīvas aizturēšanai kā pirmais līdzeklis.....	37
Pienākums norādīt iemeslus, kāpēc aizturēšanai netiek piemērotas alternatīvas.....	38
Nepieciešamības pārbaude.....	38
Samērīguma pārbaude	38
6. pamatnostādne	40
Aizturēšanas alternatīvas ir jābalsta uz katra gadījuma individuālu izvērtējumu un jāņem vērā individuālie apstākļi un īpašās vajadzības.....	40
Individuālais izvērtējums.....	40
Procedūras atbilstības un bēgšanas riska novērtēšana.....	40
Neaizsargātības faktoru novērtēšana	42
Minimālās iejaukšanās principa piemērošana	44
Veida, ilguma un ietekmes izskatīšana	45
Pienākumu precizēšana.....	45
Lēmumu paziņošana.....	45
7. pamatnostādne	50
Aizturēšanas alternatīvas parasti ir jāpiemēro vienmēr, kad tiek apsvērta bērnu aizturēšana saskaņā ar bērna interešu aizsardzības principu.....	50
ES tiesiskais regulējums	50
Aizturēšanas alternatīvas nepavadītiem un no ģimenes nošķirti bērni.....	52
Aizturēšanas alternatīvas ģimenēm ar bērniem.....	54
Aizturēšanas alternatīvu īstenošana	56
8. pamatnostādne	56
Aizturēšanas alternatīvas jāīsteno visefektīvākajā veidā, ieviešot aizsardzības pasākumus un procesus, lai palielinātu atbilstības līmeni.....	56
Dokumentu izsniegšana	56
Piekļuve cilvēka cienīgiem dzīves apstākļiem un piekļuve pakalpojumiem.....	56
Piekļuve informācijai.....	57
Piekļuve juridiskām konsultācijām un juridiskai palīdzībai	57
Aizturēšanas alternatīvu pārskatīšana	64
9. pamatnostādne	64
Aizturēšanas alternatīvas ir jāpārskata tiesā, ņemot vērā jebkādas izmaiņas individuālajos apstākļos.....	64
Aizturēšanas un aizturēšanas alternatīvu pārskatīšana	64
Iespējamie tiesiskās pārskatīšanas rezultāti	66
Paziņojums par atcelšanu.....	68

Aizturēšanas alternatīvu izbeigšana.....	70
10. pamatnostādne.....	70
Aizturēšanas alternatīvām pēc būtības ir jābūt īslaicīgām.....	70
Aizturēšanai alternatīvām vajadzētu būt ar ierobežotu ilgumu.....	70
Aizturēšanas alternatīvu juridiskā pamata beigas	70
1. pielikums. Pamatnostādņu kopsavilkuma tabula.....	72
2. pielikums. Vadlīniju kontrolsaraksti.....	73
3. pielikums. Skrīnings un robežprocedūras	79
Jaunais Migrācijas un patvēruma pakts	79
Skrīnings	79
Patvēruma robežprocedūra.....	80
Atgriešanas robežprocedūra.....	81
Neieceļošanas juridiskā fikcija.....	82
4. pielikums. Glosārijs	84

Saīsinājumu saraksts

Saīsinājums	Definīcija
AA	aizturēšanas alternatīva(-as)
AMMR	Patvēruma un migrācijas pārvaldības regula — Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1351 (2024. gada 14. maijs) par patvēruma un migrācijas pārvaldību un ar ko groza Regulas (ES) 2021/1147 un (ES) 2021/1060 un atceļ Regulu (ES) Nr. 604/2013
Atgriešanas direktīva	Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīva 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi
Atgriešanas robežprocedūras regula	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1349 (2024. gada 14. maijs), ar ko izveido atgriešanas robežprocedūru un groza Regulu (ES) 2021/1148
CRC	Konvencija par bērna tiesībām
Dalībvalstis	ES dalībvalstis
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
ECTK	Eiropas Cilvēktiesību konvencija
EMT	Eiropas migrācijas tīkls
EST	Eiropas Savienības Tiesa
EUAA	Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra
FRA	Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra
Frontex	Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra
Harta	Eiropas Savienības Pamattiesību harta
PPR	Patvēruma procedūras regula — Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija Regula (ES) 2024/1348, ar ko izveido kopīgu starptautiskās aizsardzības procedūru Savienībā un atceļ Direktīvu 2013/32/ES
PSO	Pilsoniskās sabiedrības organizācija
RCD (2024)	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2024/1346 (2024. gada 14. maijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai
Skrīninga regula	Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2024/1356 (2024. gada 14. maijs), ar ko ievieš trešo valstu valstspiederīgo skrīningu pie ārējām robežām un groza Regulas (EK) Nr. 767/2008, (ES) 2017/2226, (ES) 2018/1240 un (ES) 2019/817
TCN	trešās valsts valstspiederīgais(-ie)
UNHCR	Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstais komisārs bēgļu jautājumos

Šajā dokumentā minētās ES+ valstis tiek saīsināti apzīmētas šādi.

AT: Austrija

CH: Šveice

DE: Vācija

EL: Grieķija

FR: Francija

IT: Itālija

LV: Latvija

PL: Polija

SI: Slovēnija

BE: Beļģija

CY: Kipra

DK: Dānija

ES: Spānija

HR: Horvātija

LT: Lietuva

MT: Malta

PT: Portugāle

SK: Slovākija

BG: Bulgārija

CZ: Čehija

EE: Igaunija

FI: Somija

IE: Īrija

LU: Luksemburga

NL: Nīderlande

SE: Zviedrija

Ievads

Pēdējos gados arvien lielāka uzmanība ir pievērsta aizturēšanas alternatīvām (AA), kas ir līdzeklis dalībvalstīm, kā pārvaldīt migrāciju, neatņemot personām viņu pamattiesības uz brīvību, ja vien tas nav nepieciešams un pamatots. Šajā ziņā AA var novērst un izvairīties no brīvības atņemšanas nelabvēlīgās fiziskās un psiholoģiskās ietekmes uz cilvēkiem, tostarp personām, kas atrodas neaizsargātā situācijā.

Pieaugošā interese par šo tematu ir acīmredzama arī, aplūkojot jauno Migrācijas un patvēruma pakta ⁽³⁾. Dažādos tiesību aktos ne tikai ir atkārtoti apstiprināti galvenie principi un garantijas, kas ir AA pamatā, bet arī ieviesti būtiski jauninājumi, piemēram, pienākums iestādēm, kas izdod rīkojumu par aizturēšanu, tajos skaidri norādīt iemeslus, ja AA netiek piemērotas.

Jaunajā paktā ir arī ieviesta iespēja dalībvalstīm piemērot pārvietošanās brīvības ierobežojumus, lai pārvaldītu savu uzņemšanas sistēmu (Uzņemšanas nosacījumu direktīvas (RCD (2024) 9. pants) ⁽⁴⁾). Šie jaunie pasākumi, kas ir elastīgāki, pastāvēs vienlaikus ar AA, nodrošinot dalībvalstīm visaptverošu instrumentu kopumu, no kura izvēlēties vispiemērotāko pasākumu. Dažos gadījumos vienu un to pašu pasākumu (piemēram, ziņošanu kompetentajām iestādēm) var izmantot kā AA saskaņā ar RCD (2024) 10. pantu vai kā pārvietošanās brīvības ierobežojumu saskaņā ar RCD (2024) 9. pantu. Šīs pamatnostādnes ir jālasa kopā ar norādījumiem, kas attiecas uz uzņemšanas organizāciju un pārvaldības pasākumiem (tostarp pārvietošanās brīvības ierobežojumiem), ko EUAA izstrādās nākotnē.

Atgriešanas robežprocedūras regulas ⁽⁵⁾ 5. panta 5. punkts pilnvaro EUAA izstrādāt “vadlīnijas par dažādām praksēm, kas ir alternatīvas aizturēšanai un ko varētu izmantot robežprocedūras kontekstā”.

Tādējādi šo pamatnostādņu mērķis ir nodrošināt dalībvalstu kompetentajām iestādēm rīku, kas, pamatojoties uz ES tiesību aktu kopumu, apkopo galvenos AA aspektus dažādos lēmumu pieņemšanas procesa posmos.

Dokuments sastāv no sešiem pamatelementiem: **AA definēšana, izveide, noteikšana, īstenošana, pārskatīšana un izbeigšana**. Katrā blokā ir iekļautas vairākas vadlīnijas, kurām attiecīgos gadījumos seko dalībvalstu prakses piemēri, kas varētu būt iedvesmas avots citām valstīm.

Lai gan pamatnostādnes ir vispārēji piemērojamas visos patvēruma vai atgriešanas procedūru posmos, īpašos apsvērumos ir analizēta jaunieviesto robežprocedūru ietekme uz AA, kuru apraksts ir sniegts [3. pielikumā](#). Jo īpaši analīze par AA piemērošanu atgriešanas robežprocedūrā tika izstrādāta ciešā sadarbībā ar Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūru (Frontex), ņemot vērā tās pilnvaras.

⁽³⁾ Eiropas Komisija: Migrācijas un iekšlietu ģenerāldirektorāts, “Migrācijas un patvēruma pakts”, Eiropas Komisijas tīmekļa vietne, 2024. gada 21. maijs, skatīts 2024. gada 6. decembrī, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en.

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes [Direktīva \(ES\) 2024/1346](#) (2024. gada 14. maijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2024/1349](#) (2024. gada 14. maijs), ar ko izveido atgriešanas robežprocedūru un groza Regulu (ES) 2021/1148.

Šīs vadlīnijas balstās uz vairākiem svarīgiem avotiem, piemēram, publikācijām, akadēmiskiem pētījumiem, ziņojumiem un tiesu praksi, ko izdevušas attiecīgās organizācijas, ES aģentūras un Eiropas un starptautiskās tiesas. Vajadzības gadījumā katrs avots ir minēts tekstā vai uz to ir atsauce zemsvītras piezīmēs.

Šīs pamatnostādnes ir jāuzskata par Aģentūras sākotnējiem centieniem saistībā ar aizturēšanas un AA tēmu atbilstoši tās pilnvarām.

Aizturēšanas alternatīvu definēšana

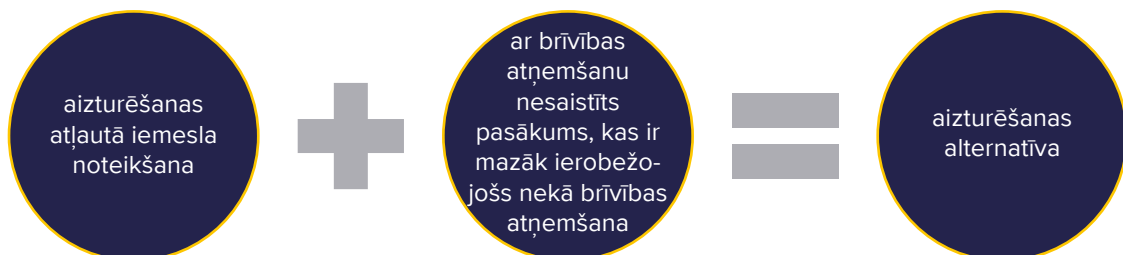
Neraugoties uz to, ka nav vispārpieņemtas “aizturēšanas alternatīvu” definīcijas, pastāv plaša vienprātība par to, ka imigrācijas aizturēšanas alternatīvas ir **ar brīvības atņemšanu nesaistīti pasākumi**, kas ietver **zemākas pakāpes piespiedu līmeni nekā aizturēšana** ⁽⁶⁾.

Valstu tiesību aktos AA ir minēti dažādi termini ⁽⁷⁾, kas attiecas uz dažādām praksēm, kuras var izmantot, lai izvairītos no aizturēšanas, ievērojot nepieciešamības un samērīguma principu.

Uzņemšanas apstākļu direktīvā (RCD (2024)) “aizturēšana” ir definēta kā “dalībvalsts veikta pieteikuma iesniedzēja pārvietošanās ierobežošana noteiktā vietā, kur pieteikuma iesniedzējam ir liegta pārvietošanās brīvība” ⁽⁸⁾. Tomēr ne RCD (2024), ne kādā citā piemērojamā ES tiesību aktu kopumā nav skaidri definēti AA ⁽⁹⁾.

Tomēr šie instrumenti var palīdzēt noteikt divus svarīgus elementus, kas raksturo AA būtību. Patiešām, par AA varam runāt tikai tad, ja:

- ir noteikts atļautais aizturēšanas pamatojums; un
- ar brīvības atņemšanu nesaistīti pasākumi, kas tiek īstenoti *aizvietojot* apcietinājumu, ir mazāk ierobežojoši nekā brīvības atņemšana, lai gan tie var būt saistīti ar zināmu piespiedu pasākumu līmeni un intensitāti ⁽¹⁰⁾.

⁽⁶⁾ Eiropas Padome, [Praktiskās vadlīnijas par alternatīvām imigrācijas aizturēšanai: Efektīvu rezultātu veicināšana – Praktiska rokasgrāmata](#), 2019. gads, 12. lpp. Par atšķirību starp brīvības atņemšanu un pārvietošanās brīvības ierobežošanu skatīt arī “[2. pamatnostādne](#)”.

⁽⁷⁾ Piemēram, “ar brīvības atņemšanu nesaistīti pasākumi”, “mazāk ierobežojoši pasākumi”, “vājāku piespiedu līdzekļu izmantošana”, “mazāk stingri pasākumi”, “mazāk invazīvi pasākumi”, “mazāk apgrūtinājoši pasākumi”, “mazāk uzmācīgi pasākumi”, “pasākumi ar mazāku iejaukšanos”, “īpaši pasākumi”, “saudzējošāki pasākumi” vai “alternatīvi pasākumi”. Sk. Eiropas Padome, [Efektīvu aizturēšanas alternatīvu tiesiskie un praktiskie aspekti migrācijas kontekstā](#), 2018. gads.

⁽⁸⁾ RCD (2024) 2. panta 9. punkts. EST ir apstiprinājusi, ka jēdziena “aizturēšana” nozīme Atgriešanas direktīvā (kas to nedefinē) ir tāda pati kā RCD (2024) (sk. [FMS u. c.](#) pilnu atsauci zemsvītras piezīmē [26](#)).

⁽⁹⁾ Pamatojoties uz iepriekšējās RCD (Direktīva 2013/33/ES) 8. panta 4. punktu, Eiropas Migrācijas tīkls (EMT) definē “[aizturēšanas alternatīvu](#)” kā “ar brīvības atņemšanu nesaistītus pasākumus, ko izmanto, lai uzraudzītu un/vai ierobežotu trešo valstu valstspiederīgo pārvietošanos, lai nodrošinātu atbilstību starptautiskās aizsardzības un atgriešanas procedūrām”.

⁽¹⁰⁾ Šajā ziņā sniegtā definīcija ir šaura. Skatīt C. Costello un E. Kaytaz, UNHCR, [Building Empirical Research into Alternatives to Detention: Perception of Asylum seekers and Refugees in Toronto and Geneva](#), 2013. gads, 10. lpp.: “[Termins AA] tiek lietots vismaz divās atšķirīgās nozīmēs. Šaurākā nozīmē tas attiecas uz praksi, ko izmanto gadījumos, kad aizturēšanai ir juridisks pamatojums [...], tomēr valsts rīcībā ir mazāk ierobežojoši kontroles līdzekļi un tāpēc tie ir jāizmanto. Plašākā nozīmē AA attiecas uz jebkuru no dažādām politikas jomām un praksēm [...], kas nav aizturēšana, bet parasti ietver dažus ierobežojumus.”

1. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas ir jāpiemēro tikai tad, ja pastāv juridisks aizturēšanas pamatojums

Aizturēšanas likumīgums

Aizturēšanai jābūt likumīgai, t. i., tai **jābūt atļautai un saskaņā ar likumu**. Aizturēšanas tiesiskās noteiktības princips prasa, lai likums būtu pietiekami precīzs un lai ikviens varētu paredzēt konkrētas rīcības sekas.

Aizturēšanai jābūt valsts tiesību aktos noteiktam juridiskam pamatam un noteikumiem, kas paredz apstākļus, kādos pieteikuma iesniedzēju vai trešās valsts valstspiederīgo (TCN) var aizturēt, kā arī jābūt skaidrām procedūrām un garantijām, kas saistītas ar aizturēšanu.

Ja tiesību normas, kas reglamentē aizturēšanu, nav pietiekami paredzamas to piemērošanā un interpretācijā ⁽¹⁾, aizturēšana var būt patvaļīga ⁽²⁾.

Aizturēšanas pamatojumi

Aizturēšanas likumības princips nozīmē, ka jebkuram lēmumam aizturēt pieteikuma iesniedzēju vai trešo valstu valstspiederīgo ir jābūt **balstītam uz atļautu (likumīgu) aizturēšanas pamatojumu** konkrētajā gadījumā.

Ja šādus aizturēšanas pamatojumus nevar konstatēt (vai tie vairs nav piemērojami, sk. [9. pamatnostādne](#). un [10. pamatnostādne](#).), **AA nav juridiska pamatojuma** ⁽³⁾ un attiecīgā persona ir jāatbrīvo.

Nelikumīga ieceļošana valstī, lai meklētu starptautisko aizsardzību, nav nelikumīga darbība un nav pamatojums aizturēšanai ⁽⁴⁾. Šajā ziņā RCD (2024) 10. panta 1. punktā ir precizēts, ka

⁽¹⁾ ECT 2016. gada 16. decembra spriedums lietā *Khlaifia un citiprettālīju*, Nr. 16483/12, ECLI:CE:ECHR:2016:1215JUD001648312. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

⁽²⁾ Jēdziens “patvaļība” ir savstarpēji saistīts ar pamatotības, nepieciešamības un samērīguma principiem. Visi šie principi ir jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi (sk. [“5. pamatnostādne.”](#) un [“6. pamatnostādne.”](#)). “Jēdziens “patvaļība” nav pielīdzināms jēdzienam “pret likumu”, bet ir jāinterpretē plašāk, lai iekļautu tāds elementus kā nepiemērotība, netaisnība, neparedzamības un pienācīga tiesību procesa trūkums, kā arī saprātīguma, nepieciešamības un samērīguma elementus.” ANO Cilvēktiesību komiteja (HRC), [Vispārējais komentārs Nr. 35. 9. pants \(Personas brīvība un drošība\)](#), CCPR/C/GC/35, 12. punkts, 2014. gada 16. decembris.

⁽³⁾ Tas, ka nav pamatojuma aizturēšanai, neliedz izmantot līdzīgus ierobežojošus (uzraudzības vai vadības) pasākumus, kuru pamatā ir valsts tiesību akti.

⁽⁴⁾ UNHCR, [Vadlīnijas par kritērijiem un standartiem, kas piemērojami patvēruma meklētāju aizturēšanai un aizturēšanas alternatīvām](#), 2012. gads. Šo pašu principu atbalsta arī Visu migrējošo strādājošo un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzības komiteja (CMW), kas ir secinājusi, ka “nelikumīgas ieceļošanas valstī kriminalizēšana pārsniedz valstu likumīgās intereses kontrolēt un regulēt nelikumīgu migrāciju un noved pie nevajadzīgas aizturēšanas” (CMW, [Vispārējais komentārs Nr. 5 par migrantu tiesībām uz brīvību, brīvību no patvaļīgas aizturēšanas un to saistību ar citām cilvēktiesībām](#), 2021. gads). Tajā pašā laikā ANO Darba grupa patvaļīgas aizturēšanas jautājumos (WGAD) arī apstiprināja, ka brīvības atņemšana patvēruma meklētājam bērnam, bēglim, bezvalstniekam vai bērnam migrantam, tostarp nepavadītiem vai nošķirti bērniem, ir aizliegta un tai nevar būt sodīšanas rakstura (WGAD, [Pārskatītā apspriešanās Nr. 5 par brīvības atņemšanu migrantiem](#), 2018. gads).

“dalībvalstis nedrīkst aizturēt personu tikai tāpēc, ka šī persona ir pieteikuma iesniedzējs, vai pamatojoties uz minētā pieteikuma iesniedzēja valstspiederību”.

Atkarībā no darbības jomas dažādos ES acquis tiesību aktos ir ietverti noteikumi par aizturēšanas pamatojumu, kā izklāstīts tālāk.

Aizturēšanas pamatojums patvēruma procedūras kontekstā

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju aizturēšanas iemesli ir uzskaitīti **RCD (2024)**. Šie pamatojumi ir izsmeļoši, un tie ir jānosaka dalībvalstu tiesību aktos. Saskaņā ar RCD (2024) 10. panta 4. punktu pieteikuma iesniedzēju var aizturēt, tikai balstoties uz vienu vai vairākiem šādiem pamatojumiem:

- lai noteiktu vai pārbaudītu viņa identitāti vai valstspiederību;
- lai noteiktu tos elementus, kuri ir viņa starptautiskās aizsardzības pieteikuma pamatā un kurus nevarētu noteikt bez aizturēšanas, jo īpaši tad, ja pastāv pieteikuma iesniedzēja bēgšanas risks;
- lai nodrošinātu to juridisko pienākumu ievērošanu, kuri pieteikuma iesniedzējam noteikti ar individuālu lēmumu gadījumos, kad pieteikuma iesniedzējs nav ievērojis šādus pienākumus un joprojām pastāv pieteikuma iesniedzēja bēgšanas risks;
- lai saistībā ar robežprocedūru lemtu par pieteikuma iesniedzēja tiesībām ieceļot attiecīgajā teritorijā;
- ja pieteikuma iesniedzējs ir aizturēts saistībā ar atgriešanas procedūru, lai sagatavotu atgriešanu vai īstenotu izraidīšanas procesu, un ja attiecīgā dalībvalsts var ar objektīviem kritērijiem, tostarp faktu, ka pieteikuma iesniedzējam jau ir bijusi iespēja izmantot patvēruma procedūru, pierādīt, ka pastāv pamatoti iemesli uzskatīt, ka viņš starptautiskās aizsardzības pieteikumu pauž vienīgi ar mērķi aizkavēt vai traucēt atgriešanas lēmuma izpildi;
- ja to prasa valsts drošības vai sabiedriskās kārtības aizsardzība.

Aizturēšanas pamatojums saistībā ar atgriešanas procedūru

Pamatojoties uz **Atgriešanas direktīvu** ⁽¹⁵⁾, dalībvalstis drīkst aizturēt trešo valstu valstspiederīgos, uz kuriem attiecas atgriešanas procedūra, tikai, lai sagatavotu atgriešanu un/ vai veiktu izraidīšanas procesu, jo īpaši, ja:

- pastāv bēgšanas risks vai
- attiecīgais trešās valsts valstspiederīgais izvairās no atgriešanas vai izraidīšanas procesa vai traucē tā sagatavošanu ⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra [Direktīva 2008/115/EK](#) par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi.

⁽¹⁶⁾ Atgriešanas direktīvas 15. panta 1. punkts. Attiecīgie noteikumi par aizturēšanu, kas aprakstīti Atgriešanas direktīvā, skrīninga laikā ir jāpiemēro personām, kuras nav iesniegušas starptautiskās aizsardzības pieteikumu.

Aizturēšanas pamatojums atbildības noteikšanas procedūras kontekstā

Saskaņā ar RCD (2024) 10. panta 4. punktu un Patvēruma un migrācijas pārvaldības regulas (AMMR) ⁽¹⁷⁾ 44. panta 2. punktu dalībvalstis var aizturēt personu, lai to nodotu atbildīgajai dalībvalstij, ja:

- pastāv bēgšanas risks; vai
- to prasa valsts drošības vai sabiedriskās kārtības aizsardzība ⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁷⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2024/1351](#) (2024. gada 14. maijs) par patvēruma un migrācijas pārvaldību un ar ko groza Regulas (ES) 2021/1147 un (ES) 2021/1060 un atceļ Regulu (ES) Nr. 604/2013.

⁽¹⁸⁾ AMMR 45. pantā ir arī noteikts, ka pieprasījumi attiecībā uz personu, kas aizturēta saskaņā ar AMMR noteikumiem, ir jānosūta divu nedēļu laikā pēc pieteikuma reģistrācijas vai Eurodac atbildes saņemšanas. Saņēmējai dalībvalstij ir jāsniedz atbilde vienas nedēļas laikā. Pārsūtīšana ir jāveic pēc iespējas ātrāk un jebkurā gadījumā piecu nedēļu laikā no dienas, kad pieprasījums tika pieņemts vai kad pārsūdzībai vai pārskatīšanai vairs nav apturošas iedarbības.

Apsvērumi saistībā ar robežprocedūrām

Aizturēšanas pamatojums patvēruma robežprocedūrā

RCD (2024) uzskaitītie aizturēšanas iemesli ir piemērojami arī patvēruma robežprocedūrā. Īpaši apsvērumi ir nepieciešami turpmāk minētajos gadījumos.

- **Nosakot vai pārbaudot identitāti vai valstspiederību**

To nevajadzētu interpretēt kā attaisnojumu aizturēšanai visiem tiem pieteikuma iesniedzējiem, kuriem nav atbilstošu dokumentu. Aizturēšana ir jāpiemēro, ja ir skaidrs, ka pieteikuma iesniedzēja brīvības atņemšana ir **vienīgais veids**, kā iestādēm noteikt vai pārbaudīt personas identitāti vai valstspiederību. Šajā novērtējumā iestādēm varētu palīdzēt daži rādītāji, piemēram, personas apzināts mēģinājums maldināt iestādes; skaidrs pamatojums uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzējs ir ļaunprātīgi iznīcinājis vai atsavinājis personu apliecinošu dokumentu, lai novērstu viņa identitātes vai valstspiederības noteikšanu; viltotu dokumentu izmantošana; pieteikuma iesniedzēja apzināta nesadarbošanās pārbaudes procesa laikā; acīmredzami pretrunīgas informācijas sniegšana; un bēgšanas risks.

- **Lemjot par pieteikuma iesniedzēja tiesībām ieceļot valsts teritorijā**

Šis aizturēšanas pamatojums varētu attiekties uz visiem pieteikuma iesniedzējiem, kuri ir novirzīti uz patvēruma robežprocedūru. Tomēr, kā aprakstīts "[6. pamatnostādne](#)", **sistemātiska** aizturēšanas piemērošana bez individuāla izvērtējuma neatbilst starptautiskajiem un ES tiesību standartiem. Tāpēc nepietiek tikai ar apstākli, ka pieteikuma iesniedzējs tiek novirzīts uz patvēruma robežprocedūru, lai izdotu aizturēšanas rīkojumu saskaņā ar RCD (2024) 10. panta 4. punkta d) apakšpunktu. Dalībvalstis var aizturēt attiecīgo personu, lai lemtu par tiesībām ieceļot teritorijā, jo īpaši, ja pēc individuāla novērtējuma pastāv bēgšanas risks.

- **Valsts drošība vai sabiedriskā kārtība**

Persona ir obligāti jānovirza uz patvēruma robežprocedūru, ja ir pamatots iemesls uzskatīt, ka tā apdraud valsts drošību. Iestāžu rīcībā var būt informācija no skrīninga laikā veiktās drošības pārbaudes, ka persona var radīt draudus valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai. Tomēr tas nenozīmē, ka pieteikuma iesniedzējs tiks automātiski aizturēts, pamatojoties uz šo informāciju, jo prasības attiecībā uz novirzīšanu uz patvēruma robežprocedūru atšķiras no prasībām attiecībā uz aizturēšanas rīkojuma izdošanu. Tikai tie pieteikuma iesniedzēji, kuri rada faktiskus, attiecīgajā brīdī esošus un pietiekami nopietnus draudus, kas skar sabiedrības pamatintereses vai dalībvalsts iekšējo vai ārējo drošību, var tikt aizturēti pēc aizturēšanas nepieciešamības un samērīguma individuāla izvērtējuma ⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁹⁾ EST 2022. gada 30. jūnija spriedums lietā [M.A. pret Valstybės sienos apsaugos tarnyba](#), C-72/22 PPU, EU:C:2022:505, 89.–90. punkts. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

Azturēšanas pamatojums atgriešanas robežprocedūrā

Atgriešanas robežprocedūra ir ieviesusi jaunus aizturēšanas pamatojumus, paredzot iespēju aizturēt trešo valstu valstspiederīgos, kuru pieteikums ir noraidīts patvēruma robežprocedūras kontekstā ⁽²⁰⁾.

Regulā par atgriešanas robežprocedūru ir nošķirtas divas turpmāk minētās kategorijas.

- Personas, kuras aizturētas patvēruma robežprocedūras laikā un kurām vairs nav tiesību palikt un kurām nav atļauts palikt, var turpināt aizturēt, lai novērstu to ieceļošanu dalībvalsts teritorijā, lai sagatavotu to atgriešanu vai lai īstenotu izraidīšanas procesu.
- Personas, kuras nebija aizturētas patvēruma robežprocedūras laikā un kurām vairs nav tiesību palikt un kurām nav atļauts palikt, var aizturēt, ja pastāv bēgšanas iespējamība, ja tās izvairās no atgriešanas sagatavošanas vai izraidīšanas procesa vai kavē to, vai ja tās apdraud sabiedrisko kārtību, sabiedrības drošību vai valsts drošību.

⁽²⁰⁾ Atgriešanas robežprocedūras regulas 5. panta 2. un 3. punkts. 4. panta 3. punktā ir atsauce uz Atgriešanas direktīvu par procesuālajām garantijām un principiem attiecībā uz aizturēšanu.

1. attēls. Aizturēšanas pamatojums katrā procedūrā

ATGRIEŠANAS ROBEŽPROCEDŪRA

Persona **tika aizturēta** patvēruma robežprocedūras laikā:

- › lai novērstu ieceļošanu; vai
- › lai sagatavotos atgriešanai; vai
- › lai veiktu izraidīšanas procesu.

Persona **netika aizturēta** patvēruma robežprocedūras laikā un:

- › pastāv bēgšanas risks; vai
- › persona izvairās no atgriešanas vai kavē tās sagatavošanu; vai
- › persona apdraud sabiedrisko kārtību, sabiedrisko drošību vai valsts drošību.

PATVĒRUMA ROBEŽPROCEDŪRA

- › lai noteiktu vai pārbaudītu identitāti vai valstspiederību; vai
- › lai noteiktu tos elementus, kuri ir pieteikuma pamatā; vai
- › lai nodrošinātu pārvietošanās brīvības ierobežojumu ievērošanu; vai
- › lai izlemtu par pieteikuma iesniedzēja tiesībām ieceļot valsts teritorijā; vai
- › pieteikums ir iesniegts, lai aizkavētu vai kavētu atgriešanu, un pieteikuma iesniedzējs jau ir aizturēts; vai
- › lai aizsargātu valsts drošību vai sabiedrisko kārtību.

ATGRIEŠANAS PROCEDŪRA

- › pastāv bēgšanas risks; vai
- › persona izvairās no atgriešanas vai kavē tās sagatavošanu.

ATBILDĪBAS NOTEIKŠANAS PROCEDŪRA

- › pastāv bēgšanas risks; vai
- › lai aizsargātu valsts drošību vai sabiedrisko kārtību.

2. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas nedrīkst būt pielīdzināmas brīvības atņemšanai

Aizturēšanas un brīvības atņemšanas alternatīvas

AA jābūt mazāk ierobežojošai nekā brīvības atņemšanai. Līdz ar to, ja noteiktie ierobežojumi, aplūkojot tos atsevišķi vai kumulatīvi, ir uzskatāmi par situāciju, kas ir salīdzināma ar brīvības atņemšanu, šādus pasākumus nevar uzskatīt par alternatīvu aizturēšanai, bet **gan par alternatīviem aizturēšanas vai faktiskas aizturēšanas veidiem** neatkarīgi no tā, kā tie ir apzīmēti valstu sistēmās.

Kā piemērus var minēt **ieslodzījuma situāciju vietā** ⁽²¹⁾, kur var notikt brīvības atņemšana, praksi, kas paredz pārmērīgi apgrūtināšus nosacījumus vai ierobežojumus (un/vai to kombināciju). Konkrētus piemērus skatīt turpmākajā judikatūrā.

ECT spriedums *lietā Nolan un K pret Krieviju* ⁽²²⁾

Iepriekš minētajā spriedumā **lietā Nolan un K/K pret Krieviju** ECT norādīja, ka, lai noteiktu, vai personai ir “atņemta brīvība” 5. panta izpratnē, sākumpunktam ir jābūt **viņa konkrētajai situācijai** un ir jāņem vērā virkne kritēriju, piemēram, attiecīgā pasākuma veids, ilgums, sekas un īstenošanas veids. “**Atšķirība starp brīvības atņemšanu un pārvietošanās brīvības ierobežošanu ir atkarīga no pasākuma pakāpes jeb intensitātes, nevis no tā veida jeb būtības**”. Konkrētajā lietā Vispārējā tiesa konstatēja, ka prasītāja nakšņošanas apstākļi Šeremetjevas lidostas tranzīta zālē Maskavā (kur viņš bija ieslēgts nelielā istabā un viņam bija atļauts nākamajā dienā izmantot tualeti, bāru un tālruni robežkontroles darbinieka pastāvīgā uzraudzībā) praksē, ņemot vērā ciestos ierobežojumus, bija līdzvērtīgi brīvības atņemšanai.

⁽²¹⁾ Pamatojoties uz [Vispārīgo komentāru Nr. 1 \(2024\) par Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem fakultatīvā protokola 4. pantu](#), termins “brīvības atņemšanas vietas” ir jāsaprot plaši, ietverot “jebkuru pastāvīgu vai pagaidu vietu, kur personām tiek atņemta brīvība valsts iestāžu dēļ vai ar to pamudinājumu, piekrišanu un/vai piekrišanu”. Šīs vietas var būt gan privātas, gan publiskas, tostarp iestādes, kuru darbība ir nodota ārpakalpojumu sniedzējiem vai deleģēta privātiem dalībniekiem, un/vai iestādes, ko vada nevalstiski dalībnieki.

⁽²²⁾ ECT spriedums, 2009. gada 12. februāris, [Nolan un K. pret Krieviju](#), Nr. 2512/04.

ECT spriedums lietā *Guzzardi pret Itāliju* ⁽²³⁾

Vadošajā lietā **Guzzardi pret Itāliju** Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) konstatēja, ka piemērotie pasākumi, proti, norobežošana konkrētā vietā uz mazas salas, uzturēšanās prasība, pienākums ziņot divreiz dienā un pastāvīga uzraudzība, ir uzskatāmi par brīvības atņemšanu 5. panta nozīmē. Tiesa norādīja, ka noteiktie ierobežojumi attiecīgajai personai apgrūtināja sociālo kontaktu nodibināšanu. Tiesa secināja, ka **šie pasākumi atsevišķi nevarēja būt uzskatāmi par brīvības atņemšanu, bet, ja tos piemēro kumulatīvi un kopā, tie bija de facto aizturēšana** un tādējādi uz tiem attiecās Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) 5. pants ⁽²⁴⁾.

ECT spriedums lietā *Amuur pret Franciju* ⁽²⁵⁾

Lieta attiecās uz Somālijas pilsoņiem, kuriem nebija piešķirtas tiesības iecelt Francijā un kuri tika aizturēti Parīzes Orli lidostas starptautiskajā zonā. Tiesa norādīja, ka personas turēšana starptautiskās zonās ir saistīta ar brīvības ierobežojumiem. Atsaucoties uz lietu *Guzzardi pret Itāliju*, Tiesa norādīja, ka “ieslodzījums, ko papildina piemērotas garantijas attiecīgajām personām, ir pieņemams”, ciktāl tas ļauj valstij novērst nelikumīgu imigrāciju, vienlaikus ievērojot tās starptautiskās saistības. Tiesa arī norādīja, ka ierobežojumu nevar “pārmērīgi paildzināt”. Šajā lietā Tiesa secināja, ka “piedzīvotie ierobežojumi”, proti, atrašanās stingrā policijas uzraudzībā bez iespējas saņemt juridisko vai sociālo palīdzību, ir līdzvērtīgi brīvības atņemšanai.

EST, *FMS* pret *OIF* ⁽²⁶⁾

Veicot novērtējumu, Tiesa ņēma vērā tādu būtisku rādītāju kumulatīvo ietekmi kā ierobežots perimetrs, kas norobežots ar augstu žogu un dzeloņstieplu stieplēm, konteineri, kas kalpo kā dzīvojamās telpas un kuru platība ir mazāka par 13 m², neiespējamība bez atļaujas saņemt apmeklējumus, ierobežota pārvietošanās un policijas darbinieku uzraudzība teritorijā un tās tuvākajā apkārtnē. Turklāt Tiesa konstatēja, ka prasītajam acimredzami nebija iespējams brīvprātīgi atstāt tranzīta zonu, jo i) tā atradās uz sauszemes robežas ar Serbiju — valsti, kurā trešo valstu valstspiederīgajam bija nepieļaujama un kur ieceļošanas dēļ viņam tika piemērotas sankcijas, un ii) izceļošana no tranzīta zonas saskaņā ar Ungārijas valsts tiesisko regulējumu nozīmēja patvēruma pieteikuma atsaukšanu, un trešo valstu valstspiederīgais nevarēja pārsūdzēt šo lēmumu. Tiesa secināja, ka tad, ja trešo valstu valstspiederīgais **ir spiests pastāvīgi uzturēties ierobežotā, slēgtā tranzīta zonā, kur viņa pārvietošanās ir ierobežota un uzraudzīta un no kuras viņš nevar brīvprātīgi izbraukt**, tas ir uzskatāms par brīvības atņemšanu.

⁽²³⁾ ECT 1980. gada 6. novembra spriedums lietā *Guzzardi pret Itāliju*, Nr. 7367/76.

⁽²⁴⁾ Eiropas Padome, *Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, kas grozīta 15. Protokolu*, 1950. gada 4. novembris, ETS 5.

⁽²⁵⁾ ECT 1996. gada 25. jūnija spriedums lietā *Amuur pret Franciju*, Nr. 19776/92, ECLI:CE:ECHR:1996:0625JUD001977692.

⁽²⁶⁾ EST 2020. gada 14. maija spriedums lietā *FMS un citi pret Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság un Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság*, apvienotās lietas C-924/19 PPU un C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 216.–231. punkts. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

Aizturēšanas alternatīvu nošķiršana no citiem jēdzieniem

AA ir jānošķir ne tikai no alternatīviem aizturēšanas veidiem, bet arī no citiem jēdzieniem, kā izklāstīts turpmāk.

Alternatīvas aizturēšanai bieži ir pārvietošanās brīvības ierobežojumi

AA nav līdzeklis uzņemšanas sistēmas pārvaldībai. Saskaņā ar RCD (2024) dalībvalstis var brīvi organizēt savu uzņemšanas sistēmu ⁽²⁷⁾. Lai gan uzņemšanas pasākumi parasti neietver nekādus pārvietošanās brīvības ierobežojumus, RCD (2024) piešķir dalībvalstīm iespēju piemērot konkrētus nosacījumus, kas varētu būt līdzīgi AA pasākumiem, tostarp ierobežojot personas pārvietošanās brīvību.

Noteikumi, kas reglamentē pieteikuma iesniedzēju iedalīšanu ģeogrāfiskajā apgabalā un pārvietošanās brīvības ierobežojumus, ir paredzēti [RCD \(2024\) 8. un 9. pantā](#). Šie noteikumi nav tieši saistīti ar aizturēšanu ⁽²⁸⁾. Drīzāk tie apraksta modalitāti, ar kuras palīdzību dalībvalstis pārvalda savas uzņemšanas sistēmas.

Lai gan praksē var būt zināma pārklāšanās starp aizturēšanas alternatīvu un pārvietošanās brīvības ierobežojumiem saskaņā ar RCD (2024) 9. pantu ⁽²⁹⁾, **galvenais kritērijs, kas jāņem vērā, ir tas, ka AA ir piemērojama tikai tad, ja ir likumīgs pamatojums aizturēšanai** (sk. [1. pamatnostādne](#)). Pārvietošanās brīvības ierobežojumi saskaņā ar RCD (2024) 9. pantu ir autonomi pasākumi, nevis aizturēšanas alternatīva. Lai gan aizturēšanas pamatojums nav nepieciešams, tomēr, piemērojot pārvietošanās brīvības ierobežojumus, ir nepieciešams individuāls lēmums.

Aizturēšanas alternatīvas un izmitināšanas veidi

Aizturēšanas alternatīva nav izmitināšanas veids. Izmitināšanas veidi ir daļa no uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem, kas ir jāgarantē, tiklīdz persona ir izteikusi nodomu meklēt patvērumu ⁽³⁰⁾. AA var būt saistīta ar izmitināšanas veidu, piemēram, izmitināšanu uzņemšanas telpās, kas izriet no pienākuma uzturēties noteiktā teritorijā. Tomēr tas neattiecas uz visām AA (piemēram, ziņošanas prasībām, finansiālas garantijas iesniegšanu vai ceļošanas vai personu apliecinošu dokumentu vai to abu nodošanu).

⁽²⁷⁾ RCD (2024) 17. apsvērums: "Dalībvalstīm vajadzētu būt iespējai brīvi organizēt savas uzņemšanas sistēmas. Kā daļa no šīs organizācijas dalībvalstīm vajadzētu būt iespējai piešķirt pieteikuma iesniedzējiem izmitināšanu savā teritorijā, lai pārvaldītu savas patvēruma un uzņemšanas sistēmas."

⁽²⁸⁾ Kā norādīts [1. pamatnostādne](#), pārvietošanās brīvības ierobežojums tomēr var būt pamats aizturēšanai, ja pieteikuma iesniedzējs, uz kuru attiecas ierobežojumi, nav izpildījis uzliktos pienākumus un joprojām pastāv bēgšanas iespējamība (RCD (2024) 10. panta 4. punkta c) apakšpunkts).

⁽²⁹⁾ Piemēram, aizturēšanas alternatīvas parasti ir saistītas ar pārvietošanās brīvības ierobežojumiem; AA un pārvietošanās brīvības ierobežošanai izmantotie līdzekļi var būt vienādi; pārvietošanās brīvības ierobežojumi vajadzības gadījumā var būt saistīti ar ziņošanas prasībām vai uzraudzības pasākumiem, kas arī ir AA veids.

⁽³⁰⁾ RCD (2024) 7. apsvērums: "Jāprecizē, ka materiālajiem uzņemšanas nosacījumiem jābūt pieejamiem pieteikuma iesniedzējiem no brīža, kad viņi kompetento iestāžu amatpersonām izsaka savu vēlmi pieteikties starptautiskajai aizsardzībai."

Praksē starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējus un personas, uz kurām attiecas AA, var izmitināt vienās un tajās pašās telpās ⁽³⁾. Arī šajā gadījumā **galvenie kritēriji, kas jāņem vērā, ir tas, ka AA piemēro tikai tad, ja pastāv likumīgs aizturēšanas pamatojums** (sk. [1. pamatnostādne](#)).

2. attēls. Aizturēšanas alternatīvu nošķiršana no citiem jēdzieniem

⁽³⁾ Piemēram, bērņus, kuriem piemēro aizturēšanas alternatīvu, var ievietot tīpašā iestādē, ko izmanto, lai uzņemtu arī bērņus, kuriem nepiemēro AA.

RCD (2024) 8. un 9. pants**8. pants. Pieteikuma iesniedzēju izvietošana ģeogrāfiskā apgabalā**

1. Dalībvalstis var savā teritorijā pieteikuma iesniedzējus izvietot ģeogrāfiskā apgabalā, kur viņi var brīvi pārvietoties starptautiskās aizsardzības procedūras laikā saskaņā ar Regulu (ES) 2024/1348.

2. Dalībvalstis saskaņā ar 1. punktu var savā teritorijā pieteikuma izvietot iesniedzējus ģeogrāfiskā apgabalā vienīgi nolūkā nodrošināt pieteikumu ātru, efektīvu un rezultatīvu izskatīšanu atbilstoši Regulai (ES) 2024/1348 vai nolūkā noteikt minēto pieteikuma iesniedzēju izvietošanas ģeogrāfisko sadalījumu atbilstoši attiecīgo ģeogrāfisko apgabalu spējām.

Dalībvalstis saskaņā ar 5. pantu informē pieteikuma iesniedzējus par viņu izvietošānu ģeogrāfiskā apgabalā, tostarp par minētā apgabala ģeogrāfiskajām robežām.

9. pants. Pārvietošanās brīvības ierobežojumi

1. Dalībvalstis vajadzības gadījumā var izlemt, ka pieteikuma iesniedzējam ir atļauts dzīvot tikai konkrētā vietā, kas ir pielāgota pieteikuma iesniedzēju izmitināšanai, sabiedriskās kārtības apsvērumu dēļ vai ar mērķi efektīvi novērst pieteikuma iesniedzēja bēgšanu, ja pastāv bēgšanas risks, jo īpaši attiecībā uz:

a) pieteikuma iesniedzējiem, kam saskaņā ar Regulas (ES) 2024/1351 17. panta 4. punktu ir jāatrodas citā dalībvalstī; vai

b) pieteikuma iesniedzējiem, kas pēc bēgšanas uz citu dalībvalsti ir pārsūtīti uz dalībvalsti, kurā viņiem ir jāatrodas saskaņā ar Regulas (ES) 2024/1351 17. panta 4. punktu.

Ja pieteikuma iesniedzējam saskaņā ar šo punktu ir atļauts dzīvot tikai konkrētā vietā, materiālo uzņemšanas apstākļu nodrošināšana ir atkarīga no tā, vai pieteikuma iesniedzējs patiešām minētajā konkrētajā vietā dzīvo.

2. Dalībvalstis vajadzības gadījumā var pieprasīt pieteikuma iesniedzējiem pieteikties kompetentajās iestādēs noteiktā laikā vai samērīgos intervālos, taču nesamērīgi neskarot viņu tiesības, ko paredz šī direktīva.

Šādas pieteikšanās prasības var noteikt, lai nodrošinātu 1. punktā minēto lēmumu ievērošanu vai efektīvi atturētu pieteikuma iesniedzējus no bēgšanas.

Aizturēšanas alternatīvu izveide

3. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas jānosaka ar likumu, kurā skaidri jānorāda iestāde, kas ir atbildīga par to pieņemšanu un īstenošanu, to piemērošanas kritēriji un pieejamo iespēju klāsts.

Saskaņā ar RCD (2024) 10. panta 5. punktu “dalībvalstis nodrošina, ka **noteikumi par aizturēšanas alternatīvām**, piemēram, regulāra pieteikšanās iestādēs, finansiālas garantijas iemaksa vai pienākums uzturēties iedalītā vietā, **tiek paredzēti valstu tiesību aktos**”.

Valstu tiesību aktos cita starpā ir jāprecizē, kas ir atbildīgs par AA pieņemšanu un īstenošanu, kad AA jāizskata un kādi ir dažādie pieejamie AA ⁽³²⁾.

Kas izskata un piemēro aizturēšanas alternatīvas?

Iestādes, kas ir atbildīgas par lēmumu attiecībā uz aizturēšanas vai AA piemērošanu, dažādās dalībvalstīs ir atšķirīgas. Atkarībā no valsts sistēmas šīs iestādes parasti ietver robežsargus, policiju, imigrācijas un patvēruma iestādes, kā arī tiesu iestādes. Šajā ziņā RCD (2024) 11. panta 2. punktā un Atgriešanas direktīvas 15. panta 2. punktā ir noteikts, ka aizturēšanas rīkojumu rakstveidā izdod **tiesu vai administratīvās iestādes**, norādot faktiskos un juridiskos iemeslus ⁽³³⁾.

Kad jāizskata un jāpiemēro aizturēšanas alternatīvas?

Parasti izvērtējums par to, vai piemērot aizturēšanu vai AA, vispirms tiek veikts tad, kad tiek izdots vai apstiprināts rīkojums par aizturēšanu, vienlaikus ar piemērojamā aizturēšanas pamatojuma noteikšanu. Gan administratīvajām, gan tiesu iestādēm, kas izdod rīkojumu par sākotnējo aizturēšanu vai apstiprina to, vispirms ir jāizvērtē, vai pastāv aizturēšanas pamatojums (sk. [1. pamatnostādne.](#)) un, ja tāds ir, tad jāizvērtē iespēja piemērot mazāk ierobežojošus pasākumus (sk. [5. pamatnostādne.](#)).

⁽³²⁾ UNHCR, [Aizturēšanas pamatnostādnes](#), op. cit., fn. 14, 4.3. pamatnostādnes 36. punkts.

⁽³³⁾ Līdzīgi arī AMMR 44. panta 4. punktā.

Ja sākotnējo lēmumu par aizturēšanu ir pieņēmusi administratīvā iestāde (policija, robežsardze vai imigrācijas iestādes), RCD (2024) 11. panta 3. punktā noteikts, ka lēmums ir jāpārskata tiesu iestādei (*ex officio* vai pēc pieteikuma iesniedzēja pieprasījuma) **pēc iespējas ātrāk** ⁽³⁴⁾ un ne vēlāk kā 15 dienu laikā (21 dienas ārkārtas situācijās) no aizturēšanas sākuma (vai pieprasījuma par pārskatīšanu iesniegšanas).

Tāpat Atgriešanas direktīvas 15. panta 2. punktā ir noteikts, ka ātrai pārskatīšanai tiesā ir jānotiek *ex officio* vai pēc attiecīgās personas pieprasījuma.

AA var izskatīt arī vēlākā posmā — aizturēšanas un/vai AA pārskatīšanas laikā — vai nu *ex officio*, vai pēc attiecīgās personas pieprasījuma, kura jebkurā laikā var apstrīdēt sākotnējo lēmumu par aizturēšanu (sk. [9. pamatnostādne](#)).

Kādi ir aizturēšanas alternatīvu veidi?

Dalībvalstis īsteno virkni AA. Turpmāk sniegtajā sarakstā ir uzskaitītas galvenās ⁽³⁵⁾, tostarp tās, kas īpaši minētas RCD (2024) 10. panta 5. punktā un Atgriešanas direktīvas ⁽³⁶⁾ 7. panta 3. punktā, t. i., regulāra pieteikšanās iestādēs, finanšu garantijas depozīts vai pienākums uzturēties iedalītajā vietā.

Ir svarīgi atzīmēt, ka turpmāk sniegtais saraksts **nav izsmelošs** un ka alternatīvas var izmantot **autonomi vai kombinēti**, ar nosacījumu, ka ierobežojumu kumulatīvā ietekme nenoved pie brīvības atņemšanas (sk. [2. pamatnostādne](#)).

Vissvarīgākais ir tas, ka **ir jābūt reālām aizturēšanas alternatīvām**. Dalībvalstīm jānodrošina **vismaz divas iespējas**, un tās nevar aizturēt personas, pamatojoties tikai uz to, ka nav pieejamu AA.

⁽³⁴⁾ ECT ir norādījusi, ka “jebkurš termiņš, kas pārsniedz četras dienas, ir *prima facie* pārāk ilgs”. Sk. arī Eiropas Padomes [Rokasgrāmatu par Konvencijas 5. pantu — tiesības uz brīvību un drošību](#), 2014. gads, 24. lpp. Plašāku informāciju par ECT judikatūru sk.: ECT 2009. gada 23. jūnija spriedums lietā [Oral un Atabay pret Turciju](#), Nr. 39686/92, 43. punkts; ECT 2006. gada 3. oktobra spriedums lietā [McKay pret Apvienoto Karalisti](#), Nr. 543/03, 47. punkts; ECT 2007. gada 4. oktobra spriedums lietā [Năstase-Silvestru pret Rumāniju](#), Nr. 74785/01, 32. punkts.

⁽³⁵⁾ Ne vienmēr visas dalībvalstis var uzskatīt dažādās uzskaitītās iespējas par AA.

⁽³⁶⁾ Atgriešanās direktīvas 7. panta 3. punktā attiecībā uz brīvprātīgas izceļošanas periodu ir noteikts, ka dalībvalstis var piemērot dažus pienākumus, lai novērstu bēgšanu, piemēram, regulāru pieteikšanos iestādēs, atbilstošas finanšu garantijas depozītu, dokumentu iesniegšanu vai pienākumu uzturēties noteiktā vietā, ko var noteikt uz brīvprātīgas izceļošanas perioda laiku. Šie noteikumi ir jāaplūko kopā ar noteikumiem, kas izriet no Atgriešanas direktīvas 15. panta 1. punkta, kurā, lai gan nav definēts un nav sniegts aizturēšanas alternatīvu saraksts, ir noteikts, ka izmeklēšanas iestāde var turēt apcietinājumā trešo valstu valstspiederīgo tikai tad, ja nav iespējams efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet vajākus piespiedu līdzekļus. Šāda juridiska iekļaušana nozīmē pozitīvu dalībvalsts pienākumu savos tiesību aktos iekļaut nepieciešamos noteikumus, lai atgriešanas procedūras darbības jomā darītu pieejamus AA, tādējādi ļaujot pieņemt vismazāko piespiedu līdzekli, ko uzskata par nepieciešamu un efektīvu, lai panāktu attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā izraidīšanu. Sk. Frontex, [Laba prakse attiecībā uz aizturēšanas alternatīvām](#), 2024. gads.

Regulāra reģistrēšanās iestādēs

Tajā noteikts, ka attiecīgajai personai ir jāpiesakās kompetentajās iestādēs noteiktos laika intervālos. Pieteikšanos var veikt personīgi vai izmantojot elektroniskus līdzekļus vai modernās tehnoloģijas (piemēram, balss atpazīšanu pa tālruni) ⁽³⁷⁾. Pieteikšanās biežums var atšķirties atkarībā no individuālajiem apstākļiem, un to var ielānot saistībā ar citu oficiālu iestāžu apmeklējumu (piemēram, interviju par patvēruma piešķiršanu), lai izvairītos no pārmērīga sloga.

Kā norādīts RCD (2024) 20. apsvērumā, ziņošanas prasībām nevajadzētu nesamērīgi skart attiecīgās personas tiesības. Patiešām, pārāk stingri vai bieži reģistrēšanās pienākumi, kas personai rada pārmērīgu laika un izmaksu slogu, paši par sevi vai kumulatīvi ar citiem AA veidiem var būt līdzvērtīgi *de facto* aizturēšanai (sk. [2. pamatnostādne](#).) vai pamattiesību, piemēram, tiesību uz ģimenes dzīvi (sk. [4. pamatnostādne](#).) ⁽³⁸⁾, pārkāpumam.

Pārskats dalībvalstīs

Regulāru reģistrēšanos iestādēs izmanto 25 dalībvalstīs ⁽³⁹⁾.)

Lietuva arī ieviesa iespēju reģistrēšanai izmantot elektronisko saziņu: īpašas mobilās lietotnes, uzraudzības ierīces un sūtītāju identificējošu e-pastu ⁽⁴⁰⁾.

Reģistrēšanās biežums

- **Lielākā daļa dalībvalstu:** ik pēc 24 stundām.
- **Īrija:** ik pēc 4–5 nedēļām dažām procedūrām.
- **Nīderlande un Beļģija:** biežums svārstās no dienas līdz mēnesim.

⁽³⁷⁾ Pieteikšanās kārtības piemērus sk. [Komisijas dienestu darba dokumentā “Dublīnas ceļvedis darbībā — Dublīnas III regulas efektivitātes uzlabošana: labas prakses apzināšana dalībvalstīs”](#), 2023. gads, 6. lpp. Piemēri ir šādi: “Izceļošanas-izceļošanas sistēmas” ieviešana, lai uzraudzītu atrašanos uzņemšanas centrā (BG); ikdienas pašreģistrēšanās uzņemšanas centrā un centrā dzīvojošo pieteikuma iesniedzēju saraksta regulāra nosūtīšana Dublīnas nodaļai, lai noteiktu, kuri pieteikuma iesniedzēji joprojām uzturas vai vairs neatrodas centrā (LU); konkrētu darbinieku norīkošana, lai pārbaudītu, vai visi pieteikuma iesniedzēji katru dienu atrodas viņu noteiktajā teritorijā. Ja viņi neierodas noteiktajā termiņā, kad viņiem ir pienākums ierasties uzņemšanas centrā, tiek aktivizēts protokols un pieteikuma iesniedzēji tiek informēti, ka var tikt veikti turpmāki pasākumi, tostarp aizturēšana (BG); pienākums reizi nedēļā sazināties ar valdību, lai saņemtu sociālos pabalstus, kā arī pienākums regulāri ierasties uzņemšanas centrā (CH)”.

⁽³⁸⁾ Informāciju par iespējamām sekām, kas var rasties, ja netiek ievēroti reģistrēšanās pienākumi, sk.: Frontex, [Labā prakse par alternatīvām aizturēšanai](#), 2024: šādas sekas var būt dažādas — no naudas soda līdz stingrākas aizturēšanas alternatīvas piemērošanai vai pat tūlītējai pavadīšanai līdz robežai gadījumos, kad ir pieņemts izpildāms lēmums par atgriešanu un nav šķēršļu, kas kavētu trešo valstu valstspiederīgo atgriešanos izcelsmes valstī. Šāda neatbilstība var arī liegt trešās valstu valstspiederīgajam piekļūt aizturēšanas alternatīvām turpmākā atgriešanas procedūrā.

⁽³⁹⁾ EMT, [Aizturēšana un aizturēšanas alternatīvas starptautiskās aizsardzības un atgriešanas procedūrā](#), 2022. gads (EMT pētījums). Jo īpaši 17 dalībvalstīs to izmanto regulāri AT, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, FI, FR (saistībā ar mājas arestu), HR, IE (galvenokārt personām ar izraidīšanas rīkojumiem vai personām, uz kurām attiecas Dublīnas pārsūtīšanas lēmums), IT, LT, NL, PT, SE, SI (saistībā ar alternatīvu “prasību uzturēties noteiktā vietā” atgriešanas procedūrā); 8 reti: BE, BG, HU, LU, LV, MT, PL, SK.

⁽⁴⁰⁾ [EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39, 18. lpp.

Finanšu garantijas depozīts

Tā paredz, ka attiecīgajai personai ir jāiemaksā iestādēm noteikta naudas summa. Ja persona izpilda alternatīvas noteiktās prasības, iemaksātā summa tai tiks atgriezta, tiklīdz alternatīva būs pārtraukta. Pretējā gadījumā to var nodot iestādēm.

Finanšu garantijas depozītu iestādes var pieprasīt jau no paša sākuma vai kā nosacījumu atbrīvošanai (tā saukta atbrīvošana pret galvojumu). Pēdējā gadījumā tas nav stingri noteikts AA ⁽⁴¹⁾.

Iemaksājama summai jābūt pamatotai un samērīgai, ņemot vērā individuālos apstākļus. Šajā ziņā summu nevajadzētu noteikt, drīzāk par to ir jālemj katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā arī AA efektivitāti. Summa var būt robežās (minimālā un maksimālā summa), ko dalībvalstis var būt iepriekš noteikušas savos tiesību aktos. Personas finansiālo spēju novērtējuma pamatā var būt personas deklarācija, jo dalībvalstij var nebūt iespējams to pierādīt ⁽⁴²⁾. Attiecīgā persona ir jāinformē par prasību neievērošanas sekām, kā arī par atlīdzināšanas priekšnosacījumiem un kārtību.

Pārskats dalībvalstīs

- **Bulgārija, Kipra, Vācija, Somija, Horvātija, Ungārija, Luksemburga:** Lai paliktu valstī, trešo valstu valstspiederīgie var sniegt depozītu vai finanšu garantiju.
- **Ungārija:** maksimālā summa sedz kopējos ceļa un uzturēšanās izdevumus.
- **Nīderlande:** maksimālā summa ir 1500 EUR (AA, ko izmanto atgriešanas procedūrā ⁽⁴³⁾).
- **Itālija:** finanšu garantija no 2500 EUR līdz 5000 EUR ir noteikta likumā.

Pienākums uzturēties noteiktā vietā

Tas paredz, ka attiecīgajai personai jāuzturas konkrētā iestāžu noteiktā vietā, sākot no privātām mājām līdz pat patversmēm vai uzņēmšanas centriem (sk. [Aizturēšanas alternatīvas un izmitināšanas veidi](#)). Šis pienākums parasti ir spēkā līdz izskatīšanas procedūras beigām vai faktiskai izraidīšanai. Ja persona vēlas mainīt atrašanās vietu, ir nepieciešams iepriekšējs apstiprinājums.

⁽⁴¹⁾ Finanšu garantijas depozīts atšķiras no atbrīvošanas pret galvojumu. Pēdējā no minētajām iespējām ir saistīta ar trešās valsts valstspiederīgā atbrīvošanu no apcietinājuma pēc tam, kad attiecīgā persona vai galvotājs ir iemaksājis finanšu depozītu. Atbrīvošanu pret galvojumu nevar precīzi definēt kā AA, jo to var izmantot tikai pēc aizturēšanas piemērošanas, nevis pirms tās. Saskaņā ar EMT pētījumu atbrīvošana pret galvojumu ir pieejama 9 dalībvalstīs, bet praksē to izmanto tikai 4 dalībvalstīs. Tāpat atbrīvošana no aizturēšanas var balstīties uz rakstisku vienošanos starp iestādēm un attiecīgo personu (drošības nauda) vai uz trešās personas (galvotāja) sniegtu garantiju, ka persona izpildīs prasības. Abiem veidiem var pievienot finanšu depozītu.

⁽⁴²⁾ Aizturēšanas piemērošana, pamatojoties tikai uz to, ka personai nav pietiekamu finanšu līdzekļu, lai piekļūtu šim AA, būtu diskriminējoša (sk. "4. pamatnostādne").

⁽⁴³⁾ [EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39, 21. lpp.

Pārskats dalībvalstīs

Trešo valstu valstspiederīgo pienākums uzturēties noteiktā vietā pastāv 20 dalībvalstīs ⁽⁴⁴⁾ un tiek izmantots 17 dalībvalstīs ⁽⁴⁵⁾. Šo alternatīvu dažreiz izmanto kopā ar citām AA, piemēram, pieteikšanās prasībām (piemēram, Nīderlande).

Dānijā atgriežamajām personām, kas izmitinātas atvērto atgriešanas centros, ir pastāvīgi jāievēro un jāpilda vairāki pienākumi, tostarp “uzturēšanās pienākums”, “paziņošanas pienākums” un “ieteikšanās pienākums”, lai palīdzētu iestādēm izsekot viņu atrašanās vietu. Ja atgriežamā persona neierodas uz plānotu interviju, uz vietas esošs sociālais darbinieks no lesaistošās nodaļas var sazināties ar atgriežamo personu atvērtajā atgriešanas centrā. Pieredze liecina, ka uz vietas esoši un viegli pieejami sociālie darbinieki, piekļuve finansiālam reintegrācijas atbalstam, uz uzticēšanos balstītu attiecību veidošana un atgriežamo personu iesaistīšana atgriešanas plānošanā ir vieni no galvenajiem elementiem, lai mudinātu ilgtermiņa uzturēšanās dalībniekus ievērot atgriešanas procesu un pavērtu ceļu ilgtspējīgām atgriešanas operācijām ⁽⁴⁶⁾.

Bērni

Iestādēm, kurās izmitina nepavadītus bērnus un ģimenes ar bērniem, jābūt īpaši pielāgotām viņu vajadzībām, nodrošinot pietiekamu aizsardzību, privātumu un būtiskus pakalpojumus (sk. [“7. pamatnostādne.”](#)).

Atbilstība un uzraudzība

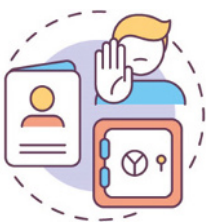
Aptuveni pusē valstu ir ieviesti mehānismi, kas ļauj uzraudzīt atbilstību šim AA. Igaunija, Ungārija un Polija var veikt pārbaudes norādītajā dzīvesvietā. Lai nodrošinātu atbilstību, pārvietošanās ierobežojumiem jābūt samērīgiem un nepieciešamiem, ievērojot individuālās tiesības. Pārāk ierobežotu zonu noteikšana vai piespiešana personām pastāvīgi uzturēties norādītajā vietā var būt līdzvērtīga *de facto* mājas arestam (sk. [2. pamatnostādne.](#)).

⁽⁴⁴⁾ AT, BE, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT (izmitināšana Valsts robežsardzes dienestā tiek piemērota tikai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem), LU, MT, NL, PL, SI ([EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39).

⁽⁴⁵⁾ AT, BE, CZ, DE, EE, EL, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT, LU, NL, PT, SI ([EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39). Itālijā pasākumu piemēro tikai tad, ja personai ir derīga pase un atbilstīga oficiālā dzīvesvieta.

⁽⁴⁶⁾ Frontex, [Laba prakse attiecībā uz aizturēšanas alternatīvām](#), 2024. gads.

Pienākums nodot ceļošanas vai personu apliecinošu dokumentu

Tas nosaka, ka attiecīgajai personai ir jānodod iestādēm visi tās rīcībā esošie derīgie personu apliecinošie vai valsts ceļošanas dokumenti.

Personu apliecinoši dokumenti ir jāaiztur tikai tad, ja tas ir absolūti nepieciešams, un tie nekavējoties jāatdod atpakaļ īpašniekam, tiklīdz ir pabeigts tiesas process, kura dēļ dokumenti tika aizturēti, ja vien apstākļi nenosaka citādi ⁽⁴⁷⁾.

Jebkurā gadījumā pieteikuma iesniedzējiem ir jāizsniedz nepieciešamie dokumenti, kas apliecina viņu statusu dalībvalstī saskaņā ar RCD (2024) 6. panta 1. punktu un PPR 29. panta 1. punktu (sk. ["8. pamatnostādne."](#)).

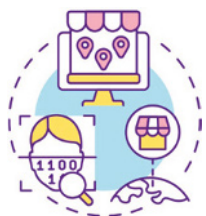
Pārskats dalībvalstīs

Šī AA pastāv 19 dalībvalstīs ⁽⁴⁸⁾, un to regulāri izmanto 15 dalībvalstīs ⁽⁴⁹⁾.

Īstenošana

Šo alternatīvu var kombinēt ar citām AA, un tā paliek spēkā, līdz tiek izpildīti ieceļošanas vai uzturēšanās nosacījumi vai līdz tiek izpildīts izraidīšanas lēmums.

Pienākums paziņot adresi

Tajā noteikts, ka attiecīgajai personai ir jāinformē iestādes par savu dzīvesvietas adresi un par visām tās izmaiņām.

Pārskats dalībvalstīs

Šī alternatīva pastāv 14 dalībvalstīs ⁽⁵⁰⁾ un tiek izmantota 9 dalībvalstīs ⁽⁵¹⁾.

Īstenošana

Dažās valstīs (piemēram, Polijā, Slovēnijā un Itālijā) tā jau ir **vispārēja procesuāla prasība**. Saskaņā ar patvēruma procedūru regulu ⁽⁵²⁾ (PPR) adreses paziņošana ir obligāta ikvienam patvēruma meklētājam, kas dzīvo jebkurā dalībvalstī, taču — saskaņā ar [Direktīvu 2013/32/ES](#) — tā ir iespējama, bet nav obligāta. Dažās valstīs **tā darbojas kā AA**, pieprasot trešo valstu valstspiederīgajiem nekavējoties paziņot savu adresi un par jebkādam izmaiņām parasti nākamajā darba dienā. Šo alternatīvu parasti kombinē ar citām AA.

⁽⁴⁷⁾ Piemēram, ja personai ir piešķirta starptautiskā aizsardzība, dalībvalsts var nolemt paturēt nodotos personu apliecinošos dokumentus, aizstājot tos ar jauniem personu apliecinošiem dokumentiem.

⁽⁴⁸⁾ BG, CY, EE, EL, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LU (nav atsevišķa alternatīva, bet iekļauta ziņošanas pienākumos), LV, MT, NL, PL, SE ([EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39). Šāda prakse ir paredzēta arī NO un SI.

⁽⁴⁹⁾ BG, CY, EE, EL, ES, FI, FR (mājas aresta procedūras), HR, IE, IT, LV, NL, SE ([EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39). Šo praksi izmanto arī Norvēģijā un Slovēnijā. Turklāt Itālija ziņo, ka to izmanto tikai, lai sagatavotos piespiedu atgriešanai.

⁽⁵⁰⁾ CZ, EE, EL, FI, FR (mājas aresta procedūras), HR, HU, IE, IT, LU, MT, PT, SE. ([EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39). Šāda prakse ir paredzēta arī SI kā vispārēja procesuāla prasība.

⁽⁵¹⁾ CY, CZ, EE, FI, FR, HR, IE, PT ([EMT pētījums](#), 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39). Šo praksi izmanto arī Norvēģijā un SI.

⁽⁵²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 14. maija [Regula \(ES\) 2024/1348](#), ar ko izveido kopīgu starptautiskās aizsardzības procedūru Savienībā un atceļ Direktīvu 2013/32/ES

Sponsorēšana, ko veic pilsonis vai pastāvīgais iedzīvotājs

Pilsoņa vai pastāvīgā iedzīvotāja sponsorēšana ir AA, kad atbildīga persona (sponsors) nodrošina mājokli, pamatvajadzības un nodrošina sponsorētās personas atbilstību⁽⁵³⁾. Iestādes to var prasīt jau no paša sākuma vai arī kā nosacījumu atbrīvošanai (pēdējā gadījumā tā nav noteikta AA). Priekšnosacījums ir tāds, ka iestādes pārbauda sponsorus un atzīst par juridiski piemērotiem, lai tie darbotos kā sponsori.

Pārskats dalībvalstīs

Pilsoņa vai pastāvīgā iedzīvotāja sponsorēšana tiek izmantota Lietuvā⁽⁵⁴⁾.

Kopienas pārvaldības programmas vai uzraudzība

Tas ļauj attiecīgajai personai uzturēties kopienā ar nosacījumu, ka to uzrauga iestādes, citas norīkotās struktūras vai organizācijas (piemēram, reliģiskas vai kopienas organizācijas). Šajās programmās bieži vien ir ietverti lietu pārvaldības pakalpojumi, kas sniedz atbalstu patvēruma vai atgriešanās procesa virzībā, piekļuvi juridiskajai palīdzībai un saziņu ar sociālajiem dienestiem. Uzraudzītājs — gan iestādes, gan norīkotās struktūras — var veikt regulāras pārbaudes un apmeklējumus⁽⁵⁵⁾.

Pārskats dalībvalstīs

Kopienas pārvaldības programmas vai uzraudzība tiek izmantota kā AA 2 dalībvalstīs⁽⁵⁶⁾.

Īstenošana

Uzraudzības kā AA izmantošana ir rūpīgi jāapsver, lai izvairītos no iespējamām cilvēktiesību problēmām, jo tā var būt aizskaroša atkarībā no veida un izpildes pieejas. Tāpēc ir svarīgi uzraudzību pielāgot individuālajiem apstākļiem un vajadzībām, priekšroku dodot metodēm, kas nav saistītas ar piespiedu izpildi un kas uzsver kopienas iesaisti un atbalstu.

⁽⁵³⁾ Valsts tiesību aktos var būt paredzētas papildu prasības: piemēram, sponsoram var būt nepieciešams pierādīt, ka viņam ir pieejami pietiekami ienākumi, lai tas varētu darboties kā sponsors.

⁽⁵⁴⁾ Odysseus Network, *Alternatives to Immigration and Asylum detention in the*, 92. lpp. Sk. arī Frontex, *Labā prakse attiecībā uz aizturēšanas alternatīvām*, 2024. gads. SI ziņoja, ka šī prakse vairs netiek izmantota.

⁽⁵⁵⁾ Uzraudzības amatpersonai ir jābūt citai personai, nevis tai, kura pieņem lēmumu par patvēruma meklētāju atgriešanu. Tas palīdz veidot uzticēšanos un sadarbību šajā procesā. Plašāku informāciju par šo tēmu skatīt *Back to Basics: The Right to Liberty and Security of Person and 'Alternatives to Detention' of Refugees, Asylum-Seekers, Stateless Persons and Other Migrants*, 2011. gads.

⁽⁵⁶⁾ CY, SE (EMT pētījums, 2022. gads, *op. cit.*, fn. 39). Attiecībā uz BE ICAM programma, izmantojot lietu pārvaldības pakalpojumus, neparedz nekāda veida uzraudzību. Sk. ielikumu "lietu pārvaldība" sadaļā "[8. pamatnostādne.](#)"

Elektroniskā uzraudzība

Elektroniskā uzraudzība ietver tehnoloģiskus risinājumus, kuru mērķis ir mazināt bēgšanas risku, vienlaikus izvairoties no personas brīvības atņemšanas.

Elektroniskā uzraudzība kā AA var tikt izmantota dažādos veidos, piemēram, izmantojot īpašas lietotnes, personas ģeolokāciju vai tagošanu. Šīs ierīces uzrauga personas atrašanās vietu un nodrošina pārvietošanās ierobežojumu un pieteikšanās prasību ievērošanu.

Tagošana ir elektroniskās uzraudzības veids, kas ietver pastāvīgu personas izsekošanu, izmantojot elektroniskas ierīces, piemēram, aproces uz potītes vai rokas vai ierīces ar GPS.

Pārskats dalībvalstīs

Dažās dalībvalstīs tiek apsvērta iespēja izmantot elektronisko uzraudzību. Dažas prakses, kas ir konkrēti saistītas ar elektronisko uzraudzību, izmantojot pieteikšanos, ir aprakstītas iepriekš sadaļā "[Regulāra reģistrēšanās iestādēs](#)".

ES+ valstīs tagošanas prakse ir ārkārtīgi ierobežota ⁽⁵⁷⁾.

Īstenošana

Ja ir paredzēta tagošana, valsts tiesību aktos jāparedz pamata aizsardzības pasākumi, lai regulētu šādu ierīču izmantošanu, tostarp nodrošinot, ka tās nevajadzīgi netraucē personas brīvību un nerada nekādu risku personas veselībai.

Tagošana ir jāizmanto uzmanīgi, ņemot vērā nopietno ietekmi uz personas brīvību un privātumu, ko tā var radīt. Tagošanas ierīces nēsāšana var būt stigmatizējoša, apzīmējot personas kā aizdomās turētas vai kontrolētas. Tas var izraisīt kauna, trauksmes un stresa sajūtu, kas negatīvi ietekmē garīgo veselību. Saskaņā ar [minimālās ieviešanas principu](#) šo ierobežojošo pasākumu varētu piemērot pēc tam, kad ir apsvērtas mazāk ierobežojošas alternatīvas.

Aizturēšanas alternatīvu galvenās priekšrocības un problēmas

Ņemot vērā, ka bēgšanas risks ir problēma visos AA veidos, nākamajā lappusē iekļautajā tabulā ir uzskaitītas papildu problēmas un priekšrocības katram no šajā iedaļā ilustrētajiem AA veidiem, taču šis uzskaitījums nav izsmeljošs.

⁽⁵⁷⁾ Tagošana parasti tiek veikta kopā ar aizturēšanas veidiem, piemēram, mājas arestu (piemēram, Luksemburgā): šajā ziņā to nevar stingri uzskatīt par AA.

1. tabula. Galvenās AA priekšrocības un problēmas

Alternatīvais pasākums	Galvenās priekšrocības	Galvenās problēmas
Regulāra reģistrēšanās iestādēs	<ul style="list-style-type: none">– Izmaksu ziņā efektīvs– Nodrošina pārvietošanās brīvību– Regulāra saziņa veicina integrāciju– Kopienas saites– Ļauj saglabāt ģimenes vienotību	<ul style="list-style-type: none">– Administratīvais slogs
Finanšu garantijas depozīts	<ul style="list-style-type: none">– Lētāks nekā aizturēšana– Mazāka ietekme uz personas dzīvi– Piemērots pastāvīgajiem iedzīvotājiem– Veicina kopienas saites un integrāciju– Sekmē ģimenes vienotību	<ul style="list-style-type: none">– Administratīvā sarežģītība, tostarp nosakot atbilstošu summu.– Diskriminācijas risks, pamatojoties uz finansiālajiem līdzekļiem– Grūtības ar atlīdzību izsniegšanu– Iespējamais risks pieteikuma iesniedzējam, kuram var nākties uzņemties parādsaistības un nonākt cilvēku tirdzniecības aprītē
Pienākums uzturēties noteiktā vietā	<ul style="list-style-type: none">– Ļauj saglabāt ģimenes vienotību– Piemērots bērniem– Veicina integrāciju un kopienas atbalstu– Lētāks nekā aizturēšana	<ul style="list-style-type: none">– Atbilstošu telpu un/vai personāla ierobežota pieejamība– Izmaksas, kas saistītas ar telpu paplašināšanu.– Iespējamās problēmas, ko rada pasākums, kas definē pārmērīgi ierobežotu teritoriju vai pārmērīgi ilgu laiku.
Pienākums nodot ceļošanas vai identitātes dokumentus	<ul style="list-style-type: none">– Viegli īstenojams– Samazina administratīvo slogu– Identitātes pārbaude vienkāršo pārraudzību	<ul style="list-style-type: none">– Nav efektīvs viens pats, lai novērstu ceļošanu– Krāpniecisku dokumentu risks– Derīgu dokumentu ierobežota pieejamība– Risks, ka pieteikuma iesniedzējs saņems jaunu pasi vai viņam būs papildu ceļošanas vai personu apliecinoši dokumenti

Pienākums paziņot adresi	<ul style="list-style-type: none"> – Neliels administratīvais slogs – Veicina integrāciju un kopienas saites – Viegli īstenojams 	<ul style="list-style-type: none"> – Grūtības ar uzraudzību, ja adrese bieži mainās.
Kopienas pārvaldības programmas vai uzraudzība	<ul style="list-style-type: none"> – Izmaksu ziņā efektīvs – Veicina integrāciju un atbilstību – Ģimenes vienotība – Stiprina kopienas saites 	<ul style="list-style-type: none"> – Resursietilpīgi lietu pārvaldībai
Pilsoņa vai pastāvīgā iedzīvotāja sponsorēšana	<ul style="list-style-type: none"> – Veicina sociālo integrāciju un kopienas saites. – Izmaksu ziņā efektīvs – Sniedz cilvēkiem iespējas 	<ul style="list-style-type: none"> – Slogs sponsoram – Neatbilstības risks – Nekonsekventa uzraudzība – Administratīvā sarežģītība – Izmantošanas risks
Elektroniskā uzraudzība	<ul style="list-style-type: none"> – Izmaksu ziņā efektīvs (izņemot tagošanu) – Nodrošina pārvietošanās brīvību – Ļauj saglabāt ģimenes vienotību 	<ul style="list-style-type: none"> – Administratīvais slogs – Elektronisko ierīču darbības traucējumu iespējamība – Iespējama nepareiza tagošanas ierīču darbība, signāla zudums vai neprecīza izsekošana un viltus trauksmes signāli.

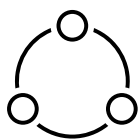
4. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvām ir jāatbilst pamattiesībām un cilvēktiesību standartiem

Saskaņā ar RCD (2024) 33. apsvērumu “īstenojot jebkuru pasākumu, kas ir alternatīvs aizturēšanai, ir jāievēro pieteikuma iesniedzēja pamata cilvēktiesības” ⁽⁵⁸⁾.

Papildus tiesībām uz brīvību (ES Pamattiesību hartas (Harta) 6. pants ⁽⁵⁹⁾ un ECTK 5. pants) un nepieciešamībai respektēt un aizsargāt cilvēka cieņu (Hartas 1. pants) var tikt skartas turpmāk minētās galvenās pamattiesības.

Diskriminācijas aizlieguma principa ievērošana

Aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp diskriminācija dzimuma, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ.

(Hartas 21. pants; ECTK 14. pants)

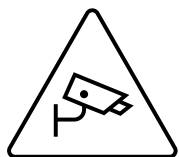
Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums

AA ir jāievēro personas cieņa, un tās nekādā veidā nedrīkst izraisīt necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos, spīdzināšanu vai sodīšanu, kā arī nekādā veidā nedrīkst būt saistītas ar šādu izturēšanos vai sodu.

(Hartas 4. pants; ECTK 3. pants)

Privātās dzīves neaizskaramības ievērošana

AA nedrīkst patvaļīgi vai nelikumīgi iejaukties attiecīgās personas privātajā dzīvē.

(Hartas 7. pants; ECTK 8. pants)

⁽⁵⁸⁾ Atgriešanas direktīvā nav konkrēti minēts, ka AA ir jāievēro pamattiesības. Tomēr šo principu atgādina 24. apsvērumā (“Šajā direktīvā ir respektētas pamattiesības un ievēroti principi, kas jo īpaši atzīti Hartā.”) un 1. pantā (“Šajā direktīvā ir noteikti kopēji standarti un procedūras, kas dalībvalstīs ir jāpiemēro attiecībā uz nelikumīgi uzturošos trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, ievērojot pamattiesības kā galvenos Kopienas tiesību, kā arī starptautisko tiesību principus, tostarp pienākumu nodrošināt bēgļu aizsardzību un cilvēktiesības”).

⁽⁵⁹⁾ Eiropas Savienība, [Eiropas Savienības Pamattiesību harta](#), 2012. gada 26. oktobris, 2012/C 326/02.

Veselības aizsardzības ievērošana

AA ir jānodrošina, ka tiek apmierinātas veselības aprūpes vajadzības, tostarp garīgās veselības atbalsts, izvairoties no šķēršļiem, kas kavē piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem. Ikvienam ir tiesības uz piekļuvi profilaktiskai veselības aprūpei un tiesības saņemt medicīnisko palīdzību saskaņā ar nosacījumiem, kas paredzēti valsts tiesību aktos un praksē. Nosakot un īstenojot visu Savienības politiku un darbības, ir jānodrošina augsts cilvēku veselības aizsardzības līmenis.

(Hartas 35. pants)

Ģimenes dzīves neaizskaramības ievērošana

AA piemērošanā nedrīkst liegt personām uzturēt kontaktus ar savu ģimeni. AA ir jānodrošina, ka bērni un viņu aprūpētāji netiek nošķirti, izņemot gadījumus, kad šāda nošķiršana ir likumīga, nepieciešama un samērīga ar apstākļiem. Tiesības uz ģimenes dzīvi ietver tādus pienākumus kā emocionāla, sociāla un finansiāla atbalsta nodrošināšana, ģimenes vienotības aizsardzība un stabilas un audzinošas vides veidošana visiem ģimenes locekļiem.

(Hartas 7. pants; ECTK 8. pants, Bērnu tiesību konvencijas (CRC) 8. Pants ⁽⁶⁰⁾)

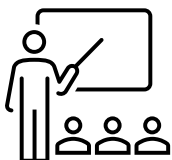
Bērna interešu ievērošana

Visos lēmumos, kas saistīti ar AA, pirmām kārtām jāņem vērā bērna intereses. Tas nozīmē, ka jāņem vērā bērna fiziskās, emocionālās un attīstības vajadzības un jānodrošina, ka prioritāte tiek piešķirta bērna labklājībai. Turklāt dalībvalstīm ir jānodrošina, ka to valsts tiesiskajā regulējumā ir iekļautas stingras bērnu aizsardzības garantijas.

(Hartas 24. pants; CRC 3. pants)

Tiesību uz izglītību ievērošana

AA nedrīkst ietekmēt bērna tiesības uz izglītību. Tas nozīmē, ka bērniem tiek nodrošināta piekļuve skolai un izglītības iespējām bez pārtraukumiem vai diskriminācijas.

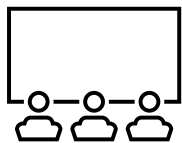
(Hartas 14. un 24. pants; CRC 28. pants; ECTK 1. protokola 2. pants ⁽⁶¹⁾)

⁽⁶⁰⁾ ANO Ģenerālā asambleja, [Bērnu tiesību konvencija](#), ANO, Līguma sērija, 1577. sēj., 3. lpp., 1989. gada 20. novembris.

⁽⁶¹⁾ Eiropas Padome, [Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 1. protokols](#), ETS 9, 1952. gada 20. marts.

Bērna tiesību uz informāciju un līdzdalību ievērošana

AA piemērošanā ir jānodrošina, ka tiek ievērotas bērna tiesības uz informāciju un līdzdalību. Tas ietver nodrošinājumu, ka bērnam, kurš ir spējīgs formulēt savu viedokli, tiek sniegta skaidra, vecumam atbilstoša informācija par AA procesu un viņam tiek dota iespēja brīvi paust savu viedokli visos jautājumos, kas viņu skar, tostarp lēmumos par izmitināšanu vai aprūpi. Šiem viedokļiem jāpievērš pienācīga uzmanība, ņemot vērā bērna vecumu un briedumu. Bērnam ir jābūt arī iespējai tikt uzklausi tam jebkādā ar viņa situāciju saistītā tiesvedībā vai administratīvā procesā vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīgas iestādes starpniecību saskaņā ar valsts juridiskajām procedūrām.

(Hartas 24. pants, CRC 12. pants)

Tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību

Personām, uz kurām attiecas AA, ir jābūt iespējai lūgt pārskatīt tiesā lēmumu, kas ierobežo viņu tiesības (sk. arī "[9. pamatnostādne.](#)").

(Hartas 47. pants, ECHR 13. pants)

Apsvērumi saistībā ar robežprocedūrām

Pamattiesības patvēruma robežprocedūrā

Patvēruma procedūras regulā (PPR) ir noteikts, ka **dalībvalstīm ir jāizveido mehānisms, lai uzraudzītu pamattiesību ievērošanu** visu darbību laikā, kas tiek veiktas patvēruma robežprocedūras ietvaros ⁽⁶²⁾. Tie ietver pasākumus, kas saistīti ar brīvības atņemšanu un pārvietošanās brīvības ierobežošanu, kā noteikts skrīninga regulā ⁽⁶³⁾. Šajā mehānismā ir jāiekļauj arī ES Pamattiesību aģentūras (FRA) sniegtās visaptverošās vadlīnijas ⁽⁶⁴⁾.

⁽⁶²⁾ PPR 71. apsvērums un 43. panta 4. punkts.

⁽⁶³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2024/1356](#) (2024. gada 14. maijs), ar ko ievieš trešo valstu valstspiederīgo skrīningu pie ārējām robežām un groza Regulas (EK) Nr. 767/2008, (ES) 2017/2226, (ES) 2018/1240 un (ES) 2019/817, 10. panta 2. punkta a) apakšpunkts.

⁽⁶⁴⁾ Sk. FRA, [Pamattiesību uzraudzība pārbaudes un patvēruma robežprocedūras laikā — Rokasgrāmata par valstu neatkarīgajiem mehānismiem](#), 2024. gada 19. septembris. Saskaņā ar FRA norādījumiem mehānismam jābūt pilnībā neatkarīgam, funkcionāli autonomam un pilnvarotam rīkoties pēc savas iniciatīvas. Tam ir sistemātiski un regulāri jāuzrauga visas darbības, kas tiek veiktas saistībā ar pārbaudi un patvēruma robežprocedūru, tostarp pārsūtīšanas mehānismu darbība, nodrošinot, ka šīs darbības tiek veiktas, pilnībā ievērojot cilvēka cieņu un neaizsargāto personu pamattiesības.

Aizturēšanas alternatīvu noteikšana

5. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas ir pienācīgi jāizvērtē un jāizslēdz pirms aizturēšanas izmantošanas saskaņā ar nepieciešamības un samērīguma principiem

Alternatīvas aizturēšanai kā pirmais līdzeklis

ES tiesību aktos ir noteikts, ka **aizturēšanai vajadzētu būt galējam līdzeklim**. Lai sasniegtu tādus pašus mērķus, dalībvalstīm katrā atsevišķā gadījumā ir jāpārbauda, vai ir pieejami mazāk ierobežojoši pasākumi (sk. [6. pamatnostādne](#)). **Tas nozīmē, ka pirms aizturēšanas piemērošanas ir jāapsver, jāanalizē un galu galā jāizslēdz AA** ⁽⁶⁵⁾.

Tāpēc ir jāpastāv prezumpcijai par labu tiesībām uz brīvību un AA izmantošanai ir jāpiešķir prioritāte salīdzinājumā ar aizturēšanas izmantošanu: tiesības uz brīvību ir noklusējuma pozīcija ⁽⁶⁶⁾, un tās var ierobežot tikai ierobežotos gadījumos un pamatotos apstākļos, pēc iespējas mazāk ierobežojot.

Līdz ar to jebkura obligāta, automātiska vai sistemātiska aizturēšana, piemēram, konkrētu personu grupu aizturēšana, pamatojoties uz viņu valstspiederību ⁽⁶⁷⁾, vai personas aizturēšana, iepriekš neizslēdzot AA, ir nelikumīga.

⁽⁶⁵⁾ RCD (2024) 33. apsvēruma un RCD (2024) 10. panta 2. punkts. Līdzīgi Atgriešanas direktīvas 15. panta 1. punktā ir noteikts, ka aizturēšana izraidīšanas nolūkā ir atļauta tikai tad, ja "konkrētajā gadījumā nav iespējams efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet vājākus piespiedu līdzekļus". [Komisijas 2017. gada 16. novembra lēmumā \(ES\) 2017/2338](#), ar ko izveido kopēju "Atgriešanas rokasgrāmatu", kas jāizmanto dalībvalstu kompetentajām iestādēm, veicot ar atgriešanu saistītus uzdevumus (OV L 339, 19.12.2017, 83. lpp.), šis noteikums tiek interpretēts kā "prasība katrai dalībvalstij savos tiesību aktos paredzēt aizturēšanas alternatīvas". Turklāt skrīninga regulas 11. apsvērumā ir noteikts, ka aizturēšanu var piemērot tikai tad, ja citus, mazāk ierobežojošus alternatīvus līdzekļus nav iespējams efektīvi piemērot. Papildus AMMR 44. panta 2. punktā ir noteikts, ka dalībvalstis var aizturēt attiecīgo personu, lai nodrošinātu pārsūtīšanas procedūras, "balstoties uz personas apstākļu individuālu novērtējumu, un tikai tiktāl, ciktāl aizturēšana ir samērīga un nav iespējams efektīvi piemērot citus mazāk ierobežojošus alternatīvus pasākumus". Skatīt arī International Detention Coalition, [Immigration Detention as an Exceptional Measure of Last Resort](#), 2023. gads.

⁽⁶⁶⁾ UNHCR, [Aizturēšanas pamatnostādnes](#), op. cit., fn. 14, 2. pamatnostādne, 14. punkts, 13. lpp.

⁽⁶⁷⁾ RCD (2024) 10. panta 1. punktā ir precizēts, ka dalībvalstis nedrīkst aizturēt pieteikuma iesniedzēju, pamatojoties uz viņa pilsonību.

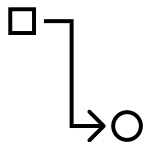
Pienākums norādīt iemeslus, kāpēc aizturēšanai netiek piemērotas alternatīvas

Aizturēšanas kā galējā līdzekļa princips nozīmē, ka vienmēr, kad netiek piemērotas AA, ir jānorāda iemesli. Tas, ka nav pieejamas AA, nevar būt pamatots iemesls personu aizturēšanai (sk. [3. pamatnostādne](#)).

Tas ir apstiprināts RCD (2024), ar kuru ir ieviests jauns noteikums, saskaņā ar kuru “rīkojumā par aizturēšanu **norāda faktiskos un juridiskos** iemeslus, uz kuriem tas ir balstīts, kā arī **iesmus, kāpēc nevar efektīvi piemērot mazāk ierobežojošus alternatīvus pasākumus**” ⁽⁶⁸⁾.

Nepieciešamības pārbaude

Aizturēšanu var piemērot tikai pēc tam, kad ir pienācīgi apsvērta un izslēgta iespēja piemērot AA, un tikai pēc tam, kad ir pierādīts, ka tas ir **nepieciešams** legītimā mērķa sasniegšanai.

Nepieciešamības pārbaudē tiek aplūkots, vai aizturēšana ir nepieciešama un absolūti nepieciešama, lai konkrētā gadījumā sasniegtu legītimu vispārējo interešu mērķi. Aizturēšanu var uzskatīt par nepieciešamu, piemēram, ja ir pierādīts bēgšanas risks vai pastāv bažas par valsts drošību. Nepieciešamības pārbaude ietver novērtējumu, vai ar alternatīviem pasākumiem var sasniegt tos pašus mērķus, un tā attiecas gan uz sākotnējo lēmumu par aizturēšanu, gan uz jebkuru turpmāku pagarinājumu.

Samērīguma pārbaude

Ja turēšanu apsardzībā uzskata par nepieciešamu, ir jāpiemēro samērīguma pārbaude ⁽⁶⁹⁾.

Samērīguma pārbaude nozīmē, ka brīvības atņemšanas radītais kaitējums ir jālīdzsvaro ar mērķi, kas izvirzīts konkrētajā gadījumā. Patiešām, lemjot par to, vai piemērot aizturēšanu, iestādēm ir jānodrošina, ka legītimais mērķis konkrētajā gadījumā tiks sasniegts, nepārsniedzot to, kas ir absolūti nepieciešams, saskaņā ar minimālās iejaukšanās principu.

Samērīguma pārbaude attiecas gan uz sākotnējo lēmumu par aizturēšanu, gan uz jebkuru turpmāku pagarinājumu. Ja samērīguma pārbaudes pārbaude neizdodas, nevar izdot rīkojumu par aizturēšanu.

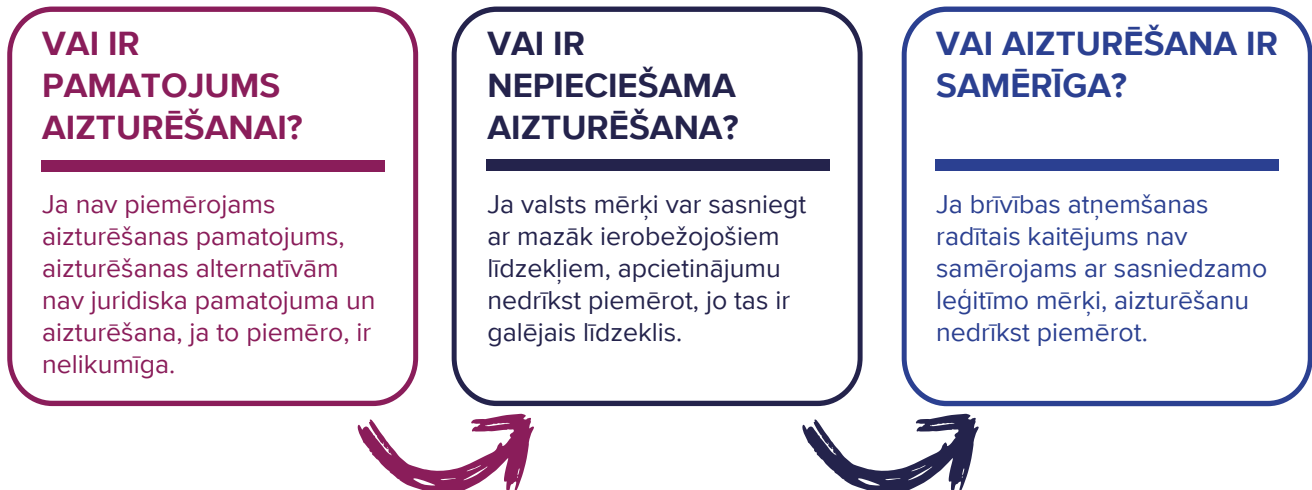
Atgriešanas kontekstā tiek uzskatīts, ka ir nesamērīgi aizturēt vai turpināt aizturēt personu, ja nav reālu un pamatotu izraidīšanas izredžu. Šāds princips ir juridiski ietverts Atgriešanas direktīvas 15. panta 4. punktā, saskaņā ar kuru, ja izraidīšanai vairs nav pamatota iemesla, turēšana apsardzībā vairs nav

⁽⁶⁸⁾ RCD (2024) 11. panta 2. punkts.

⁽⁶⁹⁾ Sk. RCD (2024) 22. apsvērumu, Atgriešanas direktīvas 13. apsvērumu, Skrīninga regulas 11. apsvērumu un AMMR 44. panta 2. punktu,

pamatota ⁽⁷⁰⁾. Ja vairs nepastāv sākotnējie apstākļi, kas bija par pamatu aizturēšanas piemērošanai, attiecīgā persona ir jāatbrīvo (sk. [“9. pamatnostādne.”](#) un [“10. pamatnostādne.”](#)).

3. attēls. Aizturēšanas piemērošanas priekšnosacījumi

Praktisks padoms

Nepieciešamības pārbaude sniedz atbildes uz šādiem jautājumiem.

- Vai aizturēšana konkrētajā gadījumā ir neizstājama vai arī ar aizturēšanu sasniedzamos mērķus var sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem?
- Vai ir kādi konkrēti iemesli, kuru dēļ nepieciešama aizturēšana?
- Vai ir kādas īpašas vajadzības vai individuāli apstākļi, kas izslēgtu aizturēšanu?

Samērīguma pārbaude sniedz atbildes uz šādiem jautājumiem.

- Vai aizturēšana radītu nesamērīgu kaitējumu personai, ņemot vērā tās īpašās vajadzības vai individuālos apstākļus?
- Vai aizturēšanas radītais kaitējums ir līdzsvarots un pamatots salīdzinājumā ar aizturēšanas mērķiem?
- Vai šos mērķus var sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem?

⁽⁷⁰⁾ Skat. arī EST 2011. gada 28. aprīļa spriedumu lietā [Hassen el Dridi, alias Karim Soufi](#), C-61/112 PPU, EU:C:2011:268, 41. punkts. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

6. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas ir jābalsta uz katra gadījuma individuālu izvērtējumu un jāņem vērā individuālie apstākļi un īpašās vajadzības

Individuālais izvērtējums

AA ir jāizskata katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā attiecīgās personas īpašās vajadzības un individuālos apstākļus. Tas ir nepieciešams priekšnosacījums, lai lemtu par piemērojamo AA veidu un tās iezīmēm, piemēram, pieteikšanās biežumu.

Individuālā izvērtējuma princips ir atgādināts RCD (2024) 10. panta 2. punktā, saskaņā ar kuru “vajadzības gadījumā un **pamatojoties uz katra gadījuma individuālu izvērtējumu**, dalībvalstis var aizturēt pieteikuma iesniedzēju, ja nav iespējams efektīvi piemērot citus mazāk ierobežojošus alternatīvus pasākumus” ⁽⁷⁾. Līdzīgi 15. pants un Atgriešanas direktīvas 6. apsvērums paredz, ka pirms personas aizturēšanas ir jāveic individuāls izvērtējums. Patiesībā aizturēšana, gatavojoties atgriešanai un/vai lai veiktu izraidīšanas procesu, ir pieļaujama tikai tad, ja konkrētajā gadījumā nevar efektīvi piemērot citus pietiekamus, bet mazāk ierobežojošus pasākumus.

Lietas individuālās izvērtēšanas laikā iestādēm, kas ir kompetentas pieņemt lēmumu par aizturēšanu vai AA piemērošanu, nepieciešamības un samērīguma pārbaudes ietvaros ir jāapsver **dažādi elementi** (sk. [5. pamatnostādne.](#)).

Jo īpaši tām ir jāpanāk delikāts **līdzsvars** starp patvēruma vai atgriešanas procedūru ievērošanas nodrošināšanu un indivīda tiesību un labklājības aizsardzību.

Procedūras atbilstības un bēgšanas riska novērtēšana

Izvērtējot atbilstību procedūrai, administratīvā un/vai tiesu iestāde var ņemt vērā vairākus rādītājus, kā sīkāk izklāstīts turpmāk.

Iepriekšējā prasību izpildes vēsture

Faktors, kas nosaka lēmumu par aizturēšanu, var būt personas iepriekšēja nespēja bez attaisnojošiem iemesliem izpildīt iestāžu iepriekšējos rīkojumus vai iepriekš piemērotās AA.

Piemēram, ja atgriešanas procedūrā netiek ievērots iepriekšējais rīkojums atstāt teritoriju, iestādes var būt vairāk tendētas piemērot aizturēšanu, lai persona nevarētu

⁽⁷⁾ Šajā ziņā skatīt RCD (2024) 33. apsvērumu, kurā skaidri norādīts, ka “pienākamam izvērtēt minētos alternatīvos pasākumus nevajadzētu skart aizturēšanas izmantošanu, ja šādus alternatīvus pasākumus, tostarp uzturēšanās un ziņošanas pienākumus, nav iespējams efektīvi piemērot”.

izvairīties no atgriešanas vai izraidīšanas procesa sagatavošanas vai to kavēt. Tomēr šo apstākli nevajadzētu aplūkot automātiski vai izolēti, bet gan pienācīgi ņemt vērā vispārējos individuālos apstākļus.

Un otrādi — administratīvā un/vai tiesu iestāde var nolemt, ka aizturēšana nav nepieciešama, ja personai iepriekš ir bijusi pozitīva prasību izpildes vēsture.

Bēgšanas risks

Starp neatbilstības elementiem ES tiesību aktu kopumā būtiska nozīme ir bēgšanas riskam. Kā norādīts RCD (2024) 2. panta 11. punktā, novērtējot bēgšanas risku, iestādēm kopumā ir jāņem vērā konkrētu iemeslu un apstākļu esamība, lai uzskatītu, ka pieteikuma iesniedzējs varētu apzināti aizbēgt ⁽⁷²⁾. Bēgšanas riska novērtējums ir jābalsta uz **objektīviem kritērijiem, kas noteikti valsts tiesību aktos**, un jāveic individuāli. Šāda riska esamībai nav automātiski jāizriet no personu apliecinošu dokumentu vai noteiktas adreses neesamības, ņemot vērā arī to, ka lielākajai daļai pieteikuma iesniedzēju šādu dokumentu nav.

Saskaņā ar RCD (2024) 24. apsvērumu “izvērtējot pieteikuma iesniedzēja situāciju kopumā, par bēgšanas risku bieži vien liecina vairāku faktoru kombinācija”.

Rādītāji, ko varētu izmantot, lai novērtētu bēgšanas risku, var ietvert, piemēram, pieteikuma iesniedzēja sadarbību ar kompetentajām iestādēm vai procesuālo prasību ievērošanu; pieteikuma iesniedzēja saiknes dalībvalstīs; to, vai starptautiskās aizsardzības pieteikums ir noraidīts kā ļaunprātīgs vai acīmredzami nepamatots; nodarbinātības vai izglītības saistības; un aktīvu dalību kopienas vai atbalsta tīklos. Tas, cik bieži trešo valstu valstspiederīgie, kas ierodas no konkrētām izcelsmes valstīm, aizbēg, var būt papildu rādītājs, novērtējot bēgšanas iespējamību. Tomēr vispārējā novērtējumā ir jāņem vērā citi rādītāji, kas raksturīgi konkrētajai situācijai.

Tāpat atgriešanas jomā bēgšanas risks attiecas uz to, ka konkrētā gadījumā, pamatojoties uz tiesību aktos noteiktiem objektīviem kritērijiem, pastāv īpaši iemesli uzskatīt, ka trešo valstu valstspiederīgais, uz kuru attiecas atgriešanas procedūras, varētu aizbēgt ⁽⁷³⁾. Tā kā nedz atgriešanas direktīvā, nedz regulā par atgriešanas procedūru uz robežām nav noteikti skaidri kritēriji, dalībvalstu pienākums ir savos tiesību aktos skaidri noteikt objektīvus kritērijus, kas jāizmanto, nosakot šādu risku ⁽⁷⁴⁾.

⁽⁷²⁾ RCD (2024) 2. panta 12. punktā “bēgšana” ir definēta kā “darbība, kuras rezultātā pieteikuma iesniedzējs kļūst nepieejams kompetentajām administratīvajām vai tiesu iestādēm, piemēram, dalībvalsts teritorijas atstāšana bez kompetento iestāžu atļaujas tādu iemeslu dēļ, kas nav ārpus pieteikuma iesniedzēja kontroles”. Līdzīgā veidā 23. apsvērumā: “[...] lai tajā ietvertu gan apzinātu rīcību, gan faktisko apstākli, kas nav ārpus pieteikuma iesniedzēja kontroles, proti, ka viņš vairs nav pieejams kompetentajām administratīvajām vai tiesu iestādēm, jo ir, piemēram, pametis tās dalībvalsts teritoriju, kurā viņam ir jāatrodas.”

⁽⁷³⁾ Atgriešanas direktīvas 3. panta 7. punkts.

⁽⁷⁴⁾ Sk. arī EST, 2017. gada 15. marta spriedumu, [Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústecký kraje, odbor cizinecké policie pret Salah Al Chodor u.c.](#), C-528/15, EU:C:2017:213, 28. punkts. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

Sadarbības pakāpe

Attiecīgās personas izrādītā sadarbības pakāpe ir papildu elements, kas jāņem vērā, pieņemot lēmumu par aizturēšanas vai AA piemērošanu. Izteiktais nodoms nesadarboties vai faktiskas sadarbības trūkums var būt par labu lēmumam par aizturēšanu. Pat šajā gadījumā šo situāciju nevajadzētu aplūkot izolēti, bet drīzāk — kopējo individuālo apstākļu kontekstā.

Neaizsargātības faktoru novērtēšana

Novērtējot procedūras ievērošanas elementus, bēgšanas riskus un sadarbības pakāpi, ir jāvērtē arī neaizsargātība: rūpīgi jāapsver tādi faktori kā veselības stāvoklis, apgādājamo klātbūtne un personas vecums. To apstiprina RCD (2024) 21. apsvēruma, saskaņā ar kuru visos lēmumos, kas ierobežo pieteikuma iesniedzēja pārvietošanās brīvību, ir jāņem vērā pieteikuma iesniedzēja individuālās situācijas attiecīgie aspekti, tostarp viņa īpašās uzņemšanas vajadzības. Šajā ziņā iestādēm ir pienākums **identificēt** personas, kas atrodas neaizsargātā situācijā, un **novērtēt** viņu īpašās uzņemšanas un/vai procesuālās vajadzības.

Saistītie EUAA rīki

IPSN rīka mērķis ir palīdzēt iestādēm un specializētam personālam savlaicīgi identificēt personas ar īpašām procesuālām un/vai uzņemšanas vajadzībām. Šo rīku var izmantot jebkurā patvēruma procedūras un uzņemšanas procesa posmā, lai identificētu esošās vai jaunās neaizsargātības vietas.

SNVA rīks ir paredzēts, lai palīdzētu specializētam personālam novērtēt pieteikuma iesniedzēju īpašās vajadzības un nodrošina satvaru pastāvīgai novērtēšanai un atbalstam.

Dalībvalstīm jābūt īpaši modrām, atzīstot un risinot neaizsargātā situācijā esošu personu īpašās vajadzības ⁽⁷⁵⁾. Neaizsargātības faktori, kas jāņem vērā, ir, piemēram, vai persona ir bērns (ar vai bez pavadības), vientuļais vecāks ar bērniem vai vecāka gadagājuma cilvēks, vai personai ir invaliditāte vai veselības stāvoklis (fizisks vai garīgs), kas nav savienojams ar aizturēšanu (tostarp stāvoklis, kad nepieciešama ārstēšana, ko nevar nodrošināt aizturēšanas apstākļos), vai arī persona ir pārdzīvojusi cilvēku tirdzniecību ⁽⁷⁶⁾, spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību, piemēram, vardarbību dzimuma dēļ, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, bērnu vai piespiedu laulības vai vardarbību, kas izdarīta seksuālu, dzimuma, rasistisku vai reliģisku motīvu dēļ.

⁽⁷⁵⁾ Personu ar īpašām vajadzībām kategoriju attiecīgās definīcijas skatīt RCD (2024) 24. pantā un Atgriešanas direktīvas 3. panta 9. punktā.

⁽⁷⁶⁾ Nesodišanas princips cilvēku tirdzniecības upuriem nodrošina, ka personas, kas ir bijušas cilvēku tirdzniecības upuri vai ir pakļautas cilvēku tirdzniecības riskam, netiek sodītas par piespiedu kārtā un bez viņu piekrišanas izdarītiem noziegumiem. Jaunajā [ES direktīvā par cilvēku tirdzniecības apkarošanu](#) ir noteikts, ka cilvēku tirdzniecības upurus nedrīkst sodīt par darbībām, kas saistītas ar viņu cilvēku tirdzniecības situāciju, un viņiem ir jāsniedz nepieciešamais atbalsts, kas palīdzētu viņiem atgūties un integrēties. Ja AA piemēro, pamatojoties uz citiem aizturēšanas iemesliem, tie ir rūpīgi jāizstrādā, lai izvairītos no turpmāka kaitējuma vai stigmatizācijas. Tiem ir jāatvieglo piekļuve aizsardzības, atvaseļošanas un atbalsta pakalpojumiem atbilstoši personas īpašajām vajadzībām. Sk. arī Giammarino M.G. — Īpašais referents jautājumos par cilvēku, jo īpaši sieviešu un bērnu, tirdzniecību, [The relevance of implementation the non penaltyment provisions: the obligation to protection victims](#) ("Soda nesodišanas noteikuma īstenošanas nozīme: pienākums aizsargāt cietušos", 2020. gads.

Pieteikumu iesniedzēju ar īpašām uzņemšanas vajadzībām aizturēšana

Pieteikuma iesniedzēju ar īpašām uzņemšanas vajadzībām aizturēšana ir pieļaujama saskaņā ar RCD (2024), ievērojot nepieciešamības un samērīguma principus, ja vien netiek uzskatīts, ka aizturēšana nopietni apdraudēs viņu fizisko un garīgo veselību ⁽⁷⁷⁾.

Ja tiek piemērota aizturēšana, ir jāparedz noteiktas garantijas, ņemot vērā, ka brīvības atņemšana var īpaši kaitēt pieteikuma iesniedzējiem, kas atrodas neaizsargātā situācijā, un var palielināt viņu neaizsargātību, radīt papildu traumas un kavēt viņu spēju atgūties un integrēties.

Kā norādīts RCD (2024) 10. panta 3. punktā, "aizturot pieteikuma iesniedzēju, dalībvalstis ņem vērā jebkuras redzamas pazīmes, izteikumus vai izturēšanos, kas liecina, ka pieteikuma iesniedzējam ir īpašas uzņemšanas vajadzības. Ja ... [neaizsargātības izvērtējums] vēl nav pabeigts, to pabeidz bez nepamatotas kavēšanās un tā rezultātus ņem vērā, lemjot par to, vai aizturēšana ir jāturpina un vai aizturēšanas apstākļi ir jāpielāgo" (sk. [9. pamatnostādne](#)).

Turklāt dalībvalstīm jānodrošina regulāra uzraudzība un atbilstošs atbalsts pieteikuma iesniedzējiem ar īpašām uzņemšanas vajadzībām, ņemot vērā viņu īpašo situāciju, tostarp fizisko un garīgo veselību ⁽⁷⁸⁾.

Visos gadījumos, kad ir iesaistīti pieteikuma iesniedzēji ar īpašām vajadzībām, ir jādod priekšroka AA, lai nodrošinātu viņu labklājību, sniegtu nepieciešamo atbalstu un ievērotu viņu pamattiesības. Īpaši apsvērumi saistībā ar bērniem ir izklāstīti [7. pamatnostādne](#).

ECT 2011. gada spriedums lietā *Thimothawes pret Beļģiju* ⁽⁷⁹⁾

ECT norādīja, ka par vispārējiem vai automātiskiem lēmumiem aizturēt patvēruma meklētājus bez jebkāda individuāla jebkādu īpašu vajadzību novērtējuma var rasties jautājums saskaņā ar ECTK 5. panta 1. punktu.

⁽⁷⁷⁾ Sk. RCD (2024) 13. panta 1. punktu. Dažas dalībvalstis savos tiesību aktos skaidri aizliedz aizturēt konkrētas neaizsargātu personu kategorijas, piemēram, bērnus, grūtnieces, cilvēku tirdzniecības un spīdzināšanas upurus. Piemēram, Itālijā, [Likumdošanas dekrēts Nr. 142/2015](#) aizliedz aizturēt personas, kuru veselības stāvoklis vai neaizsargātība nav savienojama ar aizturēšanu, kā arī bērnus.

⁽⁷⁸⁾ RCD (2024) 13. panta 1. punkts.

⁽⁷⁹⁾ ECT spriedums, 2017. gada 4. aprīlis, *Thimothawes pret Beļģiju*, Nr. 39061/11, 73. punkts, ECLI:CE:ECHR:2017:0404JUD003906111. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

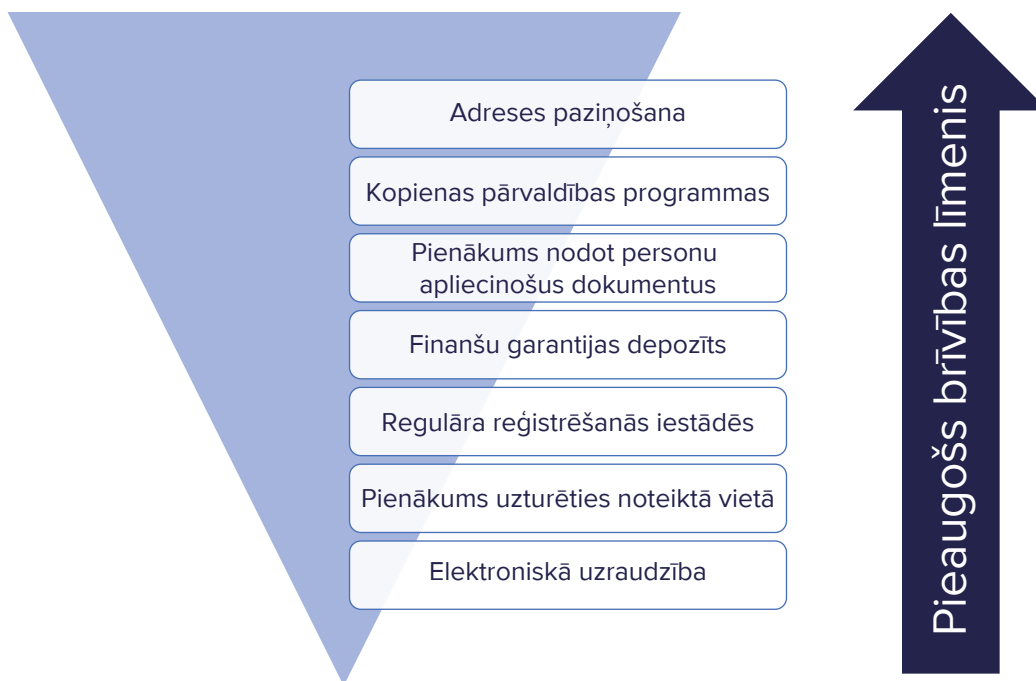

Minimālās iejaukšanās principa piemērošana

Individuālajā novērtējumā ir arī jānosaka, kāda veida pieejamās AA (vai to kombinācija) ir **vispiemērotākās** attiecīgās personas individuālajiem apstākļiem un īpašajām vajadzībām.

Šim nolūkam iestādēm ir jāņem vērā minimālās iejaukšanās princips, kas paredz pieņemt **iespējami vismazāk uzbāzīgu** pasākumu ⁽⁸⁰⁾ no tiem, kurus var efektīvi piemērot. Patiešām, AA var ievērojami atšķirties pēc piespiedu iedarbības līmeņa. Dažas var noteikt stingrākus personas brīvības ierobežojumus, piemēram, regulāras ziņošanas prasības, savukārt citas var būt mazāk ierobežojošas, piemēram, kopienas uzraudzība. Kā skaidrojusi EST, šī **“gradācija sākas no pasākuma, kas attiecīgajai personai dod vislielāko brīvību [...], līdz pasākumiem, kas visvairāk ierobežo šo brīvību”** ⁽⁸¹⁾.

4. attēls. Ierobežojošo pasākumu līmeņa slidošās skalas piemērs

Attēlā ir parādīta iespējamo pasākumu slidošā skala no visierobežojošākā (apakšā) līdz vismazāk ierobežojošajam (augšā). Tas ir orientējošs, jo faktisko ierobežojumu pakāpi var noteikt atkarībā no konkrētajā gadījumā uzliktajiem pienākumiem. Piemēram, reta ziņošana var būt mazāk ierobežojoša nekā uzturēšanās daļēji atvērtā centrā. Un otrādi, bieža ziņošana var būt ierobežojošāka nekā uzturēšanās atklātā centrā.

⁽⁸⁰⁾ Bustamante J., *Īpašā referenta ziņojums par migrantu cilvēktiesībām*, A/65/222, 2010. gads, 92. punkta a) apakšpunkts un 95. punkts; CRC komiteja, *Ziņojums par 2012. gada vispārējās diskusijas dienu par visu bērnu tiesībām starptautiskās migrācijas kontekstā*, 2012. gads, 79. punkts; UNHCR, *Aizturēšanas pamatnostādnes*, op. cit., fn. 14, 4.3. pamatnostādnes 39. punkts.

⁽⁸¹⁾ EST, 2011. gada 28. aprīļa spriedums lietā *Hassen el Dridi, alias Karim Soufi*, C-61/112 PPU, EU:C:2011:268, 41. punkts. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

Veida, ilguma un ietekmes izskatīšana

Vispiemērotākā AA ir ne tikai vismazāk traucējošā AA, bet arī tā, kas vislabāk atbilst konkrētajam gadījumam, ņemot vērā individuālos apstākļus un neaizsargātības faktoros. Izvēloties vispiemērotāko AA, iestādēm ir jāpievērš īpaša uzmanība dažādiem elementiem, tostarp turpmāk norādītajiem.

- **AA veids attiecībā pret mērķgrupu**

Alternatīvas raksturs, vai tā ietver ziņošanas prasības, periodisku uzraudzību, konkrētu dzīvesvietu, kopienas uzraudzību. Piemēram, ģimenē balstīti aprūpes pasākumi ir piemērotāki nepavadītiem vai nošķirti bērniem; dzīvokļi vai īpaši atvēlētas telpas ir piemērotākas ģimenēm.

- **AA ilgums**

Ir jāizvairās no ilgtermiņa ierobežojumiem, ja vien tas nav nepieciešams konkrētajos apstākļos, un tie ir regulāri jāpārskata tiesu iestādēs. Principā, jo ilgāks ir laiks, jo mazāk ierobežojošām jābūt AA. Vienmēr ir jāievēro noteiktās AA termiņš.

- **Ietekme uz personu**

AA ietekme uz personas dzīvi, tostarp viņu spēju pildīt pienākumus, strādāt, piekļūt izglītībai, saņemt veselības aprūpi un saglabāt ģimenes un kopienas saites.

Pienākumu precizēšana

Piemērojot AA konkrētajā gadījumā, iestādēm ir jāpielāgo arī nepieciešamie pienākumi, lai nodrošinātu, ka tie ir piemēroti personas apstākļiem. Ziņošanas laikam un biežumam vajadzētu būt elastīgam, un tajā cita starpā ir jāņem vērā personas darba laiks un veselības apstākļi. Piemēram, ziņošana klātienē var nebūt piemērota personām ar fiziskiem traucējumiem, kurām elektroniskā ziņošana var būt piemērotāka. Pienākums uzturēties noteiktā teritorijā var būt piemērotāks nekā ziņošanas pienākums personai, kura strādā vai kurai ir bērni, par kuriem jā rūpējas.

AA pasākumi ir regulāri jāpārskata, lai novērtētu to nepārtraukto nepieciešamību un samērīgumu, veicot nepieciešamās korekcijas, pamatojoties uz jebkādam izmaiņām personas apstākļos vai neaizsargātībā (sk. arī [9. pamatnostādne](#)).

Lēmumu paziņošana

Lēmums par AA piemērošanu nekavējoties un rakstiski jāpaziņo attiecīgajai personai. Rakstisks paziņojums kalpo kā oficiāls dokuments, uz kuru var atsaukties gan persona, gan attiecīgās iestādes. Neskarot valsts tiesību aktus, paziņojums ir jāsniedz tādā formātā, kas ir pieejams personai, ņemot vērā jebkādas valodas vai rakstpratības šķēršļus. Tajā ir jāiekļauj detalizēts paskaidrojums par iemesliem, kādēļ ir nepieciešamas konkrētās AA, atsaucoties uz īpašām bažām vai faktoriem, kas ir noveduši pie personas riska profila novērtēšanas,

piemēram, iepriekšējo prasību izpildes vēsturi. Turklāt tai ir jāsniedz skaidra informācija par **tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību** (sk. [4. pamatnostādne](#).) un norādījumi par to, kā sākt šo procesu, kā lūgt juridisko palīdzību un iesniegt papildu informāciju vai pierādījumus atkārtotai izskatīšanai. Kavēšanās saistībā ar paziņošanu var kavēt personas spēju apstrīdēt lēmumu par AA (sk. [9. pamatnostādne](#)).

Labā prakse

Paziņojumā iekļauj tāda noteikta kontaktpunkta kontaktinformāciju imigrācijas vai patvēruma iestādēs, pie kura attiecīgā persona var vērsties ar jebkādiem jautājumiem vai bažām, kas tai varētu rasties saistībā ar lēmumu par AA.

Praktisks kopsavilkums

Piemērojot alternatīvas, ir jāveic turpmāk minētās trīs galvenās darbības.

1. Individualizēta riska novērtējuma veikšana

Ir jāveic riska novērtējums, lai noteiktu iespējamību, ka persona varētu neievērot procesuālās prasības un/vai aizbēgt. Tas ietver individuālās lietas materiālu pārskatīšanu un, ja nepieciešams, personas intervēšanu, lai gūtu visaptverošu izpratni par tās vēsturi. Veicot riska novērtējumu, iestādēm ne tikai jāņem vērā rādītāji, kas liecina par neatbilstību vai bēgšanas risku (piemēram, iepriekšējo AA ievērošanas vēsture un bēgšanas vēsture/pierādījumi), bet arī jāņem vērā faktori, kas var mazināt šādu risku, tostarp ģimenes saites, saiknes ar sabiedrību, iesaistīšanās nodarbinātībā vai izglītībā. Ir jāņem vērā arī personas motivācija un vēlme sadarboties ar iestādēm un izpildīt AA pienākumus. Visai savāktajai informācijai ir jāpalīdz iestādēm noteikt noteikumu neievērošanas izredzes un bēgšanas risku. Šis novērtējums ir ļoti svarīgs, lai pieņemtu lēmumu par atbilstošu AA veidu un līmeni, nodrošinot, ka tas atspoguļo personas riska līmeni. Pat ja riska novērtējums liecina par iespējamu neatbilstību vai bēgšanas risku, ir jāveic neaizsargātības novērtējums.

2. Individualizēta neaizsargātības novērtējuma veikšana

Neaizsargātības novērtējums ir jāveic visaptveroši un ņemot vērā personas fizisko un garīgo veselību, ģimenes stāvokli, iepriekšējo pieredzi un īpašās vajadzības. Tajā jāņem vērā savstarpēji saistītās neaizsargātības, riska un kaitējuma faktori, kā arī aizsargājošie faktori un indivīda un viņa sociālo un ģimenes tīklu noturība. Mērķis ir gūt dziļāku izpratni par personas unikālajām vajadzībām un izstrādāt holistisku pieeju to risināšanai.

Gadījumos, kas saistīti ar bērniem, jo īpaši nepavadītiem nepilngadīgajiem (sk. [“7. pamatnostādne.”](#)), individuālās izvērtēšanas procesā jāiekļauj īpaši bērnu aizsardzības pasākumi. Tas ietver nodrošināšanu, ka visas darbības ir bērna interesēs, kā to prasa valsts un starptautiskie standarti. Nepavadītiem bērniem ir jāieceļ juridiskais pārstāvis/aizbildnis, lai atbalstītu un aizsargātu viņu tiesības visā procedūras laikā. Novērtēšana jāveic bērnam draudzīgā veidā, ņemot vērā bērna vecumu, briedumu un īpašās vajadzības. Turklāt bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši viņa vecumam un izpratnes līmenim.

Novērtējums ir jāveic apmācītiem profesionāļiem, kuri var noteikt iespējamās vājās vietas, piemēram, posttraumatiskā stresa traucējumus, fizisku invaliditāti un citus veselības stāvokļus.

3. AA pielāgošana konkrētajam gadījumam

Pamatojoties uz neaizsargātības un riska novērtējumiem, iestādēm jānosaka konkrētajā gadījumā vispiemērotākās AA. Šajā procesā ir jāņem vērā daudzi elementi, tostarp [minimālās intervences principa ievērošana](#).

Iestādēm ir arī jāpielāgo AA uzliktie pienākumi, lai tie atbilstu personas spējai tos izpildīt un pielāgotos personas apstākļiem. Ziņošanas laikam un biežumam jābūt elastīgam, lai to varētu pielāgot atkarībā no indivīda ikdienas rutīnas un veselības stāvokļa.

Integrējot atbalsta pakalpojumus, piemēram, konsultācijas, psihosociālo atbalstu, medicīnisko aprūpi un juridisko palīdzību AA shēmā, var vispusīgi apmierināt indivīda vajadzības (sk. arī [“8. pamatnostādne.”](#)). Turklāt AA pasākumi ir jāpārskata, lai novērtētu to turpmāku nepieciešamību un samērīgumu, veicot nepieciešamos pielāgojumus, pamatojoties uz jebkādam izmaiņām indivīda apstākļos vai neaizsargātībā (sk. arī [“9. pamatnostādne.”](#)).

Izvēlētajam pasākumam galu galā ir jāpanāk līdzsvars starp patvēruma vai atgriešanas procedūru ievērošanas nodrošināšanu un ietekmes uz personas brīvību un ikdienas dzīvi samazināšanu.

Apsvērumi saistībā ar robežprocedūrām

Skrīninga rezultātu integrēšana riska un neaizsargātības novērtējumos

Ir svarīgi integrēt skrīninga procesa sākotnējos secinājumus riska un neaizsargātības novērtējumos, kas tiek veikti robežprocedūru laikā. Tas palīdz novērst nevajadzīgas papildu intervijas un izvairīties no personu, kas atrodas neaizsargātā situācijā, “atkārtotas viktimizācijas”, kas var rasties, ja personas, kuras piedzīvojušas traumu vai stresu, tiek atkārtoti iztaujātas vai pakļautas invazīvām procedūrām, kas var izraisīt atmiņas par pagātnes traumām. Atkārtota viktimizācija ne tikai pasliktina personas psiholoģisko stresu, bet arī mazina tās uzticēšanos iestādēm un vispārējai aizsardzības sistēmai.

Lai nodrošinātu efektīvu procesu, sākotnējo veselības un neaizsargātības pārbaūžu rezultāti, kas veikti pārbaudes laikā, ir nekavējoties jādara zināmi attiecīgajām iestādēm, kuras ir atbildīgas par lēmumu pieņemšanu saistībā ar aizturēšanu vai AA. Tas ļauj tām balstīties uz jau savākto informāciju, nevis atsākt novērtēšanas procesu no jauna.

Ir ļoti svarīgi, lai informācijas apmaiņa būtu koordinēta un vērsta konkrēti uz iestādēm, kas iesaistītas dažādos procesa posmos, vai citām struktūrām, kuru uzdevums ir pieņemt konkrētus lēmumus saistībā ar konkrēto lietu. Informācijas apmaiņai jāatbilst Vispārīgajai datu aizsardzības regulai (VDAR ⁽⁸²⁾), lai nodrošinātu, ka personas dati tiek apstrādāti likumīgi, droši un ievērojot personas privātumu. Ir jāsaug stingra konfidencialitāte, un attiecīgā gadījumā pirms personas datu koplietošanas ir jāsaņem personas piekrišana.

Robežprocedūras un pieteikuma iesniedzēji ar īpašām vajadzībām

Ja personai ir īpašas uzņemšanas vajadzības, kuras nevar apmierināt uz robežas, dalībvalstij ir pienākums atļaut ieceļošanu un nosūtīt personu uz attiecīgo procedūru. Pieteikuma iesniedzējiem, par kuriem konstatēts, ka tiem ir vajadzīgas īpašas procesuālās garantijas, ir jāsaņem pienācīgs atbalsts, lai nodrošinātu patiesu un efektīvu piekļuvi procedūrām ⁽⁸³⁾. Nepieciešamais atbalsts robežprocedūrās ir jānosaka, veicot individuālu novērtējumu, un tas var ietvert, piemēram, piekļuvi specializētai medicīniskai aprūpei, piemēram, garīgās veselības un psihosociālajam atbalstam personām ar traumu vai citiem garīgās veselības traucējumiem.

Turklāt tas var ietvert arī neaizsargātā situācijā esošu personu vajadzībām pielāgotas izmitināšanas nodrošināšanu ⁽⁸⁴⁾, tulkp pieejamības nodrošināšanu, juridisko palīdzību un/vai juridisko pārstāvību pēc vajadzības, vai ģimenes apstākļiem piemērotu telpu un pakalpojumu piedāvāšanu, kas pielāgoti ģimenēm ar bērniem, tostarp bērnu aizsardzības pasākumus, piekļuvi izglītībai un atbilstošai veselības aprūpei (sk. arī (“[7. pamatnostādne](#).”)). Robežprocedūras nevajadzētu piemērot, ja nav iespējams nodrošināt atbilstošu atbalstu.

⁽⁸²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2016/679](#) (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (OV L 119, 4.5.2016., 1.–88. lpp.).

⁽⁸³⁾ PPR 20. apsvērumš.

⁽⁸⁴⁾ RCD (2024) 24. pants. Piemēram, cilvēkam ar ierobežotām pārvietošanās spējām var būt nepieciešama piekļuve pieejamam mājoklim, transportam vai īpašam medicīniskam aprīkojumam.

Individuālais novērtējums robežprocedūrās

Jāpatur prātā, ka patvēruma robežprocedūras laikā, kā noteikts PPR, pieteikuma iesniedzējiem būs jāuzturas vietās, kur notiek robežprocedūra (pie robežas vai tās tuvumā, vai teritorijā atkarībā no atrašanās vietas). Šāda prasība dzīvot noteiktā vietā pamatojas uz RCD (2024) 9. pantu.

Patvēruma robežprocedūrā var būt sarežģīti novērtēt bēgšanas risku nesen ieceļojušajiem pieteikuma iesniedzējiem, jo rādītāji var būt ierobežoti. Dalībvalstīm var nebūt pietiekamas informācijas par personu, jo īpaši ņemot vērā īso novērtēšanas termiņu. Lai gan atbildība par piemērojamo AA noteikšanu gulstas tikai uz dalībvalstīm, pieteikuma iesniedzēja aktīvai sadarbībai ir izšķiroša nozīme. Ja pieteikuma iesniedzēji tiek informēti par procesu un mudināti dalīties ar attiecīgo personisko informāciju, tas var ievērojami palīdzēt dalībvalstij veikt precīzāku un pieteikuma iesniedzēja apstākļiem pielāgotu AA novērtējumu.

Uzsākot atgriešanas robežprocedūru, ir jāveic jauns novērtējums, lai noteiktu, vai aizturēšana joprojām ir piemērojama, ņemot vērā arī to, ka aizturēšana ir iespējama tikai tad, ja pastāv pamatotas izraidīšanas izredzes un ar to saistītie pasākumi tiek veikti ar pienācīgu rūpību ⁽⁸⁵⁾. Ja šādi nosacījumi netiek izpildīti vai vairs netiek piemēroti, tad aizturēšana vairs nav piemērojama un persona ir jāatbrīvo (sk. arī [“10. pamatnostādne.”](#)).

Trešo valstu valstspiederīgie, kuri tika aizturēti patvēruma robežprocedūras laikā, var palikt aizturēti atgriešanas robežprocedūras laikā, ja valsts iestādes var pierādīt, ka aizturēšanas prasības joprojām ir spēkā un nav radušies jauni apstākļi, jo īpaši tie, kas raksturīgi atgriešanas kontekstam (piemēram, nav pamatotu izraidīšanas izredžu), kas varētu ietekmēt novērtējumu katrā konkrētā gadījumā.

Savukārt, ja patvēruma robežprocedūras laikā tiktu piemērota AA un pieteikuma iesniedzējs to ievērotu, būtu sagaidāms, ka atgriešanas robežprocedūras laikā ar to pašu pasākumu varētu pietikt. Tomēr ir jāņem vērā, ka dažos gadījumos bēgšanas risks, visticamāk, palielināsies pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma noraidīšanas. Tāpēc atgriešanas robežprocedūras sākumā šis risks ir rūpīgi jāizvērtē.

⁽⁸⁵⁾ Atgriešanas robežprocedūras regulas 5. panta 4. punkts.

7. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas parasti ir jāpiemēro vienmēr, kad tiek apsvērta bērnu aizturēšana saskaņā ar bērna interešu aizsardzības principu

ES tiesiskais regulējums

ES tiesību aktos ir atzīts, ka bērnus parasti nedrīkst aizturēt⁽⁸⁶⁾ un ka aizturēšana ir galējs līdzeklis, kas pieļaujams tikai ārkārtas apstākļos⁽⁸⁷⁾. RCD (2024) arī uzsvērts, ka dalībvalstīm, strādājot ar bērniem, jāņem vērā CRC⁽⁸⁸⁾ sniegtās vadlīnijas.

Konkrētāk, ar RCD (2024) ir ieviesti jauninājumi attiecībā uz **ārkārtas** apstākļiem, kādos var notikt bērnu aizturēšana. Tas ir iespējams tikai tad, ja aizturēšana ir bērna interesēs, piemēram, ja tiek aizturēts arī pavadītais bērna vecāks vai galvenais aprūpētājs un bērna interesēs ir palikt kopā ar viņu, vai ja aizturēšana aizsargā nepavadītu bērnu⁽⁸⁹⁾.

Tikai ārkārtas apstākļos, kad tiek uzskatīts, ka aizturēšana ir bērna interesēs⁽⁹⁰⁾, bērnus var aizturēt.

Praktiskā rokasgrāmata par bērna interešu ievērošanu⁽⁹¹⁾

Šī rokasgrāmata palīdz ES+ valstu iestādēm piemērot bērna interešu principu. Tā aptver bērna interešu pamatelementus, attiecīgās garantijas, norādījumus par to, kā izvērtēt bērna intereses praksi, kā arī neaizsargātību un riska rādītājus.

⁽⁸⁶⁾ Pastāv plaša starptautiska vienprātība (piemēram, Bērnu tiesību komiteja, Migrējošo darbaņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzības komiteja un ANO Darba grupa patvaļīgas aizturēšanas jautājumos) par to, ka bērnus nevajadzētu aizturēt ar imigrāciju saistītos nolūkos neatkarīgi no viņu pašu vai vecāku juridiskā/migrācijas statusa un ka aizturēšana nekad nav viņu interesēs. Aizturēšanas kaitīgā ietekme uz bērniem ir labi dokumentēta un neapstrīdama. Neatkarīgi no tā, cik ilgi un kādos apstākļos bērni tiek turēti, aizturēšana var būtiski un negatīvi ietekmēt bērnu veselību un attīstību. Starptautiskā līmenī vairāku iniciatīvu mērķis ir izbeigt bērnu aizturēšanu imigrācijas jomā, mudinot valstis izskaust šo praksi. ANO Ģenerālā asambleja, [Globālais pakts par drošu, sakārtotu un regulāru migrāciju](#), 2018. gads, 13. mērķis, 29. punkta h) apakšpunkts; UNHCR, [Beyond Detention - A Global Strategy to support governments to end the detention of asylum seekers and refugees - 2014-2019](#), Goal 1, revision 1, 2024; Felipe González M., [Īpašā referenta ziņojums par migrantu cilvēktiesībām – bērnu aizturēšanas pārtraukšana imigrācijas nolūkos un atbilstošas aprūpes un uzņemšanas nodrošināšana](#), 2020. gads; ANO Visu migrējošo darbaņēmēju un viņu ģimeņu locekļu tiesību aizsardzības komiteja, [Apvienotais vispārīgais komentārs Nr. 4 \(2017. gads\) un Bērnu tiesību komitejas komentārs Nr. 23 \(2017. gads\) par valsts pienākumiem attiecībā uz bērnu cilvēktiesībām starptautiskās migrācijas kontekstā izcelsmes, tranzīta, galamērķa un atgriešanās valstīs](#), 2017. gads.

⁽⁸⁷⁾ RCD (2024) 40. apsvērums un 13. panta 2. punkts; Atgriešanas direktīvas 17. panta 1. punkts.

⁽⁸⁸⁾ RCD (2024) 40. apsvērumā ir noteikts, ka “[...] dalībvalstīm ir jāņem vērā 2016. gada 19. septembra Ņujorkas deklarācija par bēgļiem un migrantiem, attiecīgie ANO līguma struktūras autoritatīvie norādījumi par ANO 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām, kā arī attiecīgā judikatūra.

⁽⁸⁹⁾ RCD (2024) 13. panta 2. punkts.

⁽⁹⁰⁾ Bērna interesēs ir viens no starptautisko un Eiropas tiesību pamatprincipiem, kas izklāstīts Hartas 24. pantā un CRC 3. pantā. Tā paredz, ka, veicot visas darbības, kas skar bērnu, pirmām kārtām jāņem vērā bērna interesēs.

⁽⁹¹⁾ EASO, [Praktiskā rokasgrāmata par bērna interešu ievērošanu patvēruma procedūrās](#), 2019. gada februāris.

Pastiprinātas garantijas aizturētajiem bērniem

Izņēmuma gadījumos, kad bērnam ir atņemta brīvība, papildus garantijām, ko piemēro visām aizturētajām personām ⁽⁹²⁾, ir jāievēro turpmāk minētais.

- Ir jādara viss iespējamais, lai aizturētus nepavadītus bērnus (tostarp nepavadītus bērnus) atbrīvotu un izmitinātu piemērotā izmitināšanas vietā ⁽⁹³⁾.
- Tiek garantētas bērnu tiesības uz izglītību ⁽⁹⁴⁾ un iespēja iesaistīties atpūtas aktivitātes, tostarp spēlēs, un atpūtas pasākumos, kas atbilst viņu vecumam ⁽⁹⁵⁾.
- Bērns nekad netiek turēts cietumā vai telpās, ko izmanto tiesībaizsardzības nolūkos ⁽⁹⁶⁾.
- Aizturētās ģimenes izmitina atsevišķi, nodrošinot pienācīgu privātumu, vietās, kas pielāgotas bērnu vajadzībām ⁽⁹⁷⁾.
- Dzīves līmenim ir piemērots bērna fiziskajai, garīgajai, morālajai un sociālajai attīstībai ⁽⁹⁸⁾.
- Aizturētajiem bērniem ir piekļuvei efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem un bezmaksas juridiskai pārstāvībai ⁽⁹⁹⁾.

Turklāt nepavadītiem bērniem ir paredzēti īpaši noteikumi, kas norādīti tālāk.

- Nepavadīti bērni ir jāizmitina atsevišķi no pieaugušajiem ⁽¹⁰⁰⁾.
- Bērni pēc iespējas jāizmitina iestādēs, kurās ir kvalificēts personāls un telpas, kas atbilst viņu vecuma grupas vajadzībām, atsevišķi pēc dzimuma ⁽¹⁰¹⁾.

⁽⁹²⁾ Garantijas, kas piemērojamas visiem aizturētajiem pieteikuma iesniedzējiem vai trešo valstu valstspiederīgajiem, attiecas arī uz bērniem, tostarp fakts, ka aizturēšanai jābūt uz pēc iespējas īsāku laiku un ka aizturēšanas rīkojums vienmēr jāizdod rakstiski, sīki izklāstot faktiskos un juridiskos iemeslus, kas ir tās pamatā, kā arī aizturēšanas ilgumu. Turklāt visos gadījumos ir jāieceļ juridiskais pārstāvis vai aizbildnis neatkarīgi no tā, vai tiek piemērota aizturēšana vai AA. Tas ir būtiski, lai nodrošinātu, ka bērni var efektīvi iesniegt pieteikumu vai apstrīdēt aizturēšanas rīkojumu. Pienākums iecelt pārstāvi nav atkarīgs no aizturēšanas statusa, bet ir obligāta garantija, lai aizsargātu viņu likumīgās tiesības un nodrošinātu taisnīgu attieksmi visā procesā.

⁽⁹³⁾ RCD (2024) 13. panta 2. punkts; Atgriešanas direktīvas 17. panta 1. un 4. punkts.

⁽⁹⁴⁾ Saskaņā ar RCD (2024) 16. pantu.

⁽⁹⁵⁾ RCD (2024. gads) 13. panta 2. punkts; Atgriešanas direktīvas 17. panta 3. punkts.

⁽⁹⁶⁾ RCD (2024) 13. panta 2. punkts.

⁽⁹⁷⁾ RCD (2024) 13. panta 4. punkts.

⁽⁹⁸⁾ RCD (2024) 26. panta 1. punkts.

⁽⁹⁹⁾ RCD (2024) 29. pants; Atgriešanas direktīvas 13. pants.

⁽¹⁰⁰⁾ RCD (2024) 13. panta 3. punkts un Atgriešanas direktīvas 17. panta 4.–5. punkts.

⁽¹⁰¹⁾ RCD (2024) 13. panta 3. punkts un Atgriešanas direktīvas 17. panta 4. punkts.

ECT spriedums lietā Rahimi pret Grieķiju⁽¹⁰²⁾

Šajā lietā ECT ir uzsvērusi, ka saskaņā ar ECTK 5. panta 1. punkta f) apakšpunktu īpaša uzmanība jāpievērš neaizsargātu personu vai grupu AA, lai nodrošinātu, ka aizturēšana tiek veikta godprātīgi un bez patvaļas. **Tiesa skaidri norādīja, ka AA ir jāapsver attiecībā uz nepavadītiem bērniem.** Tas uzsvēr iestāžu pienākumu piešķirt prioritāti ar brīvības atņemšanu nesaistītiem pasākumiem un veikt rūpīgu, individualizētu katras lietas novērtējumu, nodrošinot, ka tiek piemēroti vispiemērotākie un vismazāk ierobežojošie pasākumi.

ECT spriedums lietā Kanagaratnam un citi pret Beļģiju⁽¹⁰³⁾

Tiesa konstatēja, ka, ievietojot bērnus slēgtā iestādē, Beļģijas iestādes viņus pakļauj trauksmei un apdraud viņu attīstību, kas ir necilvēcīga un pazemojoša attieksme, pārkāpjot 3. pantu. Tā arī nolēma, ka, aizturot viņus apstākļos, kas paredzēti pieaugušiem nelegāliem imigrantiem, iestādes neaizsargāja bērnu tiesības uz brīvību, pārkāpjot 5. panta 1. punktu.

Aizturēšanas alternatīvas nepavadītiem un no ģimenes nošķirti bērniem

Dalībvalstīm ir jāņem vērā AA, kas atbalsta bērna intereses un piešķir prioritāti viņa labklājībai, tostarp ievietojot bērnus drošā vidē.

Izmitināšanas iespējas var ietvert, piemēram, ievietošanu specializētos uzņemšanas centros, aprūpi audžuģimenē vai kopienā balstītas iespējas, kurās bērni saņem atbilstošu aprūpi un aizsardzību (sk. [3. pamatnostādne](#)). Praksē vietas, kur izmitina bērnus, uz kuriem attiecas AA, un bērnus, uz kuriem neattiecas AA, var būt vienādas: galvenā atšķirība ir **aizturēšanas pamatojums** (sk. [1. pamatnostādne](#)).

Īpaši svarīgi ir tas, ka, ieviešot AA, universāla pieeja nav efektīva. Ir ļoti svarīgi pieņemt individualizētu stratēģiju, izvērtējot katra bērna apstākļus un nodrošinot, ka izvēlētie pasākumi efektīvi risina bērna īpašās vajadzības, vienlaikus aizsargājot viņa tiesības. Individuālajos novērtējumos ir jāiesaista daudzdisciplīnu grupas, tostarp bērnu psihologi, sociālie darbinieki un juridiskie eksperti, lai nodrošinātu holistisku pieeju.

Jābūt pieejamiem vairākiem risinājumiem, un visbiežāk ir nepieciešams kombinēt dažādas alternatīvas, lai vislabāk apmierinātu katra bērna kultūras un valodas vajadzības. Šajā ziņā efektīvai lietu pārvaldībai ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu bērna labklājību neatkarīgi no izvēlētais(-ajām) alternatīvas(-ām) (sk. [8. pamatnostādne](#)).

⁽¹⁰²⁾ ECT, 2011. gada 5. aprīļa spriedums lietā [Rahimi pret Grieķiju](#), Nr. 8687/08,

ECLI:CE:ECHR:2011:0405JUD000868708. Kopsavilkums pieejams [EUAA judikatūras datubāzē](#).

⁽¹⁰³⁾ ECT, Palātas 2011. gada 13. decembra spriedums lietā [Kanagaratnam un citi pret Beļģiju](#), Nr. 15297/09 (spriedums franču valodā). Paziņojums presei ir pieejams [angļu valodā](#).

Nepavadītiem un no ģimenes nošķirti bērniem audžuģimenes aprūpe, tostarp ievietošana paplašinātā ģimenē vai kopienas tīklos, piedāvā ģimenei līdzīgu vidi un palīdz izveidot uzticības pilnas attiecības, kas var samazināt iespējamību, ka bērni pazudīs no aprūpes. Audžuģimenēm ir jāsaņem nepieciešamais atbalsts un apmācība, lai risinātu bērna īpašās vajadzības, tostarp pārvaldītu viņu migrācijas pieredzes ietekmi, kā arī lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu un ekspluatāciju. Dažos gadījumos vecāka gadagājuma pusaudži var būt vislabāk piemēroti neatkarīgai dzīvei, piemēram, bērnu vadītās mājsaimniecībās, kurās vecāka gadagājuma brāļi un māsas vai vienaudži uzņemas uzraudzības funkciju. Šiem pasākumiem vajadzētu būt **pastiprinātai uzraudzības sistēmai**, lai nodrošinātu drošu un atbalstošu vidi. Arī ievietošana grupas dzīvokļos varētu būt risinājums, lai radītu atbalstošu un stimulējošu vidi.

Citas AA, ko var izmantot kopā ar izmitināšanu, varētu būt, piemēram, ziņošana iestādēm vai dokumentu nodošana, kas pielāgota konkrētajiem apstākļiem.

Praktisks padoms: nepavadītu un no ģimenes nošķirtu bērnu izmitināšana

Dalībvalstīm ir jāizveido vai jāpārskata darbplūsmas un protokoli, lai nodrošinātu, ka visos AA procesa posmos tiek sistemātiski novērtētas un prioritizētas bērna intereses. Turklāt AA uzņemšanas sistēmas ir jāpielāgo, lai ņemtu vērā bērna konkrēto vecumu, vajadzības un neaizsargātību, nodrošinot, ka šie faktori tiek konsekventi ņemti vērā un risināti visā procesa gaitā.

Turpmāk ir izklāstīti būtiski principi, kas jāievēro, organizējot izmitināšanu nepavadītiem un no ģimenes nošķirti bērniem.

- **Samazināt dzīvesvietas izmaiņas.** Nodrošināt, ka bērni paliek stabilā vidē un turpina apmeklēt vienu un to pašu skolu, ja vien pārvietošanās nav viņu interesēs, lai saglabātu aprūpes nepārtrauktību.
- **Savest kopā ģimenes/brāļus.** Kad vien iespējams, brāļi un māsas ir jāizmitina kopā, lai atbalstītu ģimenes vienotību.
- **Nošķirt bērnus no nesaistītiem pieaugušajiem.** Lai garantētu drošību, bērni ir jāizmitina atsevišķi no pieaugušajiem, kas nav viņu radnieki, līdz minimumam samazinot nepiemērota kontakta vai ietekmes risku.
- **Pasargāt bērnus no nepiemērotiem ārējiem kontaktiem.** Ir jāievieš aizsardzības pasākumi, lai aizsargātu bērnus no jebkādas nepiemērotas mijiedarbības ar cilvēkiem ārpus viņu aprūpes vides.
- **Nodrošināt atbalstošus dzīves apstākļus.** Bērniem ir jābūt pieejamiem piemērotiem dzīves apstākļiem, kas ietver pietiekamu telpu, pārvietošanās brīvību un pozitīvas mijiedarbības iespējas ar vienaudžiem un citām personām.
- **Nodrošināt regulāru uzraudzību un novērtēšanu.** Kvalificētiem speciālistiem ir jānodrošina aprūpes pasākumu nepārtraukta novērtēšana.

- **Sadarboties ar bērniem.** Bērni ir jāinformē, izmantojot bērniem draudzīgu saziņu, par viņu aprūpes kārtību, un viņu viedoklis ir jāņem vērā, pieņemot lēmumus, kas viņus ietekmē.
- **Piedāvāt izglītojošas un izklaides aktivitātes.** Izglītības un atpūtas pasākumu pieejamības nodrošināšana ir būtiska bērnu attīstībai un labklājībai. Šīm aktivitātēm jābūt piemērotām vecumam un kultūrai, un tām jāpalīdz bērniem turpināt mācīties un izbaudīt normālu dzīvi, neskatoties uz apstākļiem.
- **Nodrošināt nepieciešamo veselības aprūpi, tostarp psihosociālo atbalstu.** Ir ļoti svarīgi nodrošināt, ka bērniem ir pieejami visaptveroši veselības aprūpes pakalpojumi, tostarp garīgās veselības un psihosociālais atbalsts. Šī aprūpe pievēršas viņu pieredzes fiziskajai un emocionālajai ietekmei un atbalsta viņu vispārējo labbūtību.

Nepavadītu un no ģimenes nošķirtu bērnu aprūpes būtiska sastāvdaļa ir ģimenes izsekošana un atkalapvienošanās. Jāveic pasākumi, lai nekavējoties atrastu ģimenes locekļus un novērtētu drošas atkalapvienošanās iespējas. Ja atkalapvienošanās nav iespējama, ieteicama kopienas aprūpe, kas respektē bērna kultūras izcelsmi un atbalsta viņa attīstību.

[EASO praktiskā rokasgrāmata par ģimenes locekļu meklēšanu](#) ⁽¹⁰⁴⁾

Šajā rokasgrāmatā ir sniegti norādījumi un atsauces materiāli, lai sniegtu atbalstu ES+ valstīm ģimenes locekļu meklēšanas jomā. Tajā ir arī apkopota pašreizējā ģimenes locekļu meklēšanas prakse ES+ valstīs.

Aizturēšanas alternatīvas ģimenēm ar bērniem

RCD (2024) 13. panta 2. punktā noteikts, ka “ģimenēm ar nepilngadīgajiem parasti nodrošina atbilstīgas aizturēšanas alternatīvas saskaņā ar ģimenes vienotības principu. Šādas ģimenes izvieto tām piemērotās izmitināšanas vietās”.

Ģimenēm parasti tiek piedāvātas kopīgas izmitināšanas iespējas, piemēram, īpaši paredzēti dzīvokļi vai ģimenes centri (sk. [3. pamatnostādne](#)). Šie centri ļauj ģimenēm palikt kopā atbalstošā vidē, kamēr tiek izskatītas viņu imigrācijas vai patvēruma lietas. Atvērtie centri arī var būt viena no iespējām, jo īpaši tad, ja ir iespējams sniegt individualizētu atbalstu, kas pielāgots katra bērna unikālajām vajadzībām. Šajos centros ir jānodrošina atbilstoši drošības pasākumi, kas aizsargā ģimenes, vienlaikus saglabājot neierobežojamu vidi un panākot līdzsvaru starp tur dzīvojošo personu drošību un brīvību. Lietu pārvaldības atbalsta sniegšana šajās iestādēs ir būtiska, lai palīdzētu ģimenēm orientēties tiesiskajos procesos un piekļūt nepieciešamajiem pakalpojumiem, tostarp veselības aprūpei, juridiskajai palīdzībai un citiem kopienas resursiem (sk. [8. pamatnostādne](#)).

Citas AA, ko var pievienot izmitināšanai, varētu būt, piemēram, ziņošana iestādēm vai dokumentu nodošana, kas pielāgota pieaugušajiem ģimenes locekļiem vai ņemot vērā ģimeni kopumā. Citas AA ģimenēm ietver iekšējās drošības shēmas, lai nodrošinātu atbilstību

⁽¹⁰⁴⁾ EASO, [Praktiskā rokasgrāmata par ģimenes locekļu meklēšanu](#), 2016. gada marts.

imigrācijas procedūrām vai ziņošanas prasībām, vai shēmas, kurās galvotāji vai sponsori piekrīt atbalstīt ģimenes aprūpi un uzraudzību kopienā.

Apsvērumi saistībā ar robežprocedūrām

Robežprocedūras un nepavadīti bērni

Nepavadīti bērni ir atbrīvoti no patvēruma robežprocedūras, ja vien viņi nerada draudus valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai. Izņēmuma gadījumos, kad nepavadīts bērns tiek novirzīts uz patvēruma robežprocedūru un tiek piemērota AA, dalībvalstij ir pienākums nodrošināt, ka viņam var sniegt visu nepieciešamo atbalstu (piemēram, izmitināšanu īpašās telpās, piekļuvi izglītībai).

Aizturēšanas alternatīvu īstenošana

8. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas jāīsteno visefektīvākajā veidā, ieviešot aizsardzības pasākumus un procesus, lai palielinātu atbilstības līmeni

Lai nodrošinātu pasākuma efektivitāti, nepietiek ar to, ka tiek noteikta(-as) **vispiemērotākā(-ās)** AA, kas jāpiemēro konkrētā gadījumā, ņemot vērā attiecīgās personas individuālos apstākļus un īpašās vajadzības. AA īstenošanas laikā ir jāievieš citi drošības pasākumi un procesi, lai palielinātu izredzes, ka personas, uz kurām attiecas AA, ievēros noteiktās prasības ⁽¹⁰⁵⁾.

Dokumentu izsniegšana

Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, uz kuriem attiecas AA, ir jānodrošina dokumenti, kas apliecina viņu statusu saskaņā ar RCD (2024) 6. panta 1. punktu un PPR 29. panta 1. punktu. Līdzīgs noteikums ir piemērojams personām, uz kurām attiecas atgriešanas procedūras. Atgriešanas direktīvas 12. apsvērumā ir noteikts, ka trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri uzturas nelikumīgi, bet kurus vēl nevar izraidīt, ir jāsniedz rakstisks apstiprinājums par viņu situāciju, lai viņi varētu pierādīt savu konkrēto situāciju administratīvo kontroļu vai pārbažu gadījumā. Dokumentu izsniegšana patiešām ir būtisks elements, lai izvairītos no attiecīgās personas atkārtotas izskatīšanas vai aizturēšanas.

Piekluve cilvēka cienīgiem dzīves apstākļiem un piekluve pakalpojumiem

Kā noteikts RCD (2024) ⁽¹⁰⁶⁾, visiem starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem vajadzības gadījumā ir jābūt piekļuvei mājoklim un galvenajiem pakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpei. Tas attiecas arī uz tiem pieteikuma iesniedzējiem, kuriem piemēro AA. Faktiski ir vairāk iespēju, ka personas ievēro AA prasības, ja tās spēj apmierināt savas vajadzības. Piemēram, personām, kurām ir stabils mājoklis, ir labākas iespējas uzturēt kontaktus ar iestādēm nekā bezpajumtniekiem un trūcīgām personām. Tie,

⁽¹⁰⁵⁾ Eiropas Padome, [Praktiskās vadlīnijas par alternatīvām imigrācijas aizturēšanai: Efektīvu rezultātu veicināšana – Praktiska rokasgrāmata](#), 2019. gads.

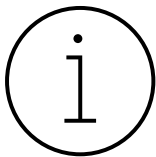
⁽¹⁰⁶⁾ RCD (2024) 7. un 9. apsvērumi.

kuriem nav pieejami cilvēka cienīgi uzņemšanas apstākļi, var mazāk konstruktīvi iesaistīties procedūrās un, visticamāk, pārcelsies uz citu dalībvalsti ⁽¹⁰⁷⁾.

Gaidot atgriešanos, ir īpaši jānodrošina šādas garantijas trešo valstu valstspiederīgajiem, kuriem ir piešķirts brīvprātīgas izceļošanas periods: ģimenes vienotība, veselības aprūpe un bērnu piekļuve pamatizglītības sistēmai ⁽¹⁰⁸⁾.

Piekļuve informācijai

Piekļuve informācijai ļauj attiecīgajai personai saprast alternatīvas shēmas īstenošanas iemeslus, tiesības un pienākumus, kas tai jāizpilda, un neatbilstības sekas. Šajā ziņā atbilstošas, savlaicīgas un aktuālas informācijas sniegšana var uzlabot piemērotās(-o) aizturēšanas alternatīvas(-u) ievērošanu, veicinot tās efektivitāti.

Pamatojoties uz ES tiesību aktiem ⁽¹⁰⁹⁾, informācija ir jāsniedz rakstiski kodolīgā, pārredzamā, saprotamā un viegli piekļūstamā veidā, izmantojot skaidru un vienkāršu valodu, un valodā, kuru persona saprot. Vajadzības gadījumā tā jāsniedz arī mutiski vai vizuālā veidā, piemēram, izmantojot videomateriālus vai piktogrammas, un jāpielāgo individuālajām vajadzībām, piemēram, bērniem draudzīgā valodā. Vajadzības gadījumā ir jāizmanto tulka atbalsts: ir svarīgi pārbaudīt personas izpratni par sniegto informāciju, arī dodot iespēju lūgt paskaidrojumus.

Informāciju varētu sniegt arī trešās personas, tostarp starptautiskas un/vai pilsoniskās sabiedrības organizācijas (PSO), kurām ir attiecīga pieredze šajā jomā.

Piekļuve juridiskām konsultācijām un juridiskai palīdzībai

PPR ir noteikts, ka pieteikuma iesniedzējiem vajadzētu būt tiesībām visos administratīvās procedūras posmos konsultēties ar juridisko konsultantu par jautājumiem, kas saistīti ar viņu pieteikumu ⁽¹¹⁰⁾.

Juridiskās konsultācijas atšķiras no juridiskās palīdzības un ietver norādījumus, palīdzību un skaidrojumu par visu procedūru: tiesībām, pienākumiem, dažādu procedūru noteikumiem, informāciju par to, kā apstrīdēt negatīvu lēmumu. Tās ir bez maksas, un pieteikuma iesniedzējs ir jāinformē par iespēju to pieprasīt,

⁽¹⁰⁷⁾ International Detention Coalition, *There are alternatives*, 2015. gads.

⁽¹⁰⁸⁾ Atgriešanas direktīvas 14. panta 1. punkts.

⁽¹⁰⁹⁾ RCD (2024) 5. pants. Tāpat Atgriešanas direktīvas 12. pantā ir noteikts, ka informācija par atgriešanas lēmumiem jāsniedz rakstiski, norādot faktiskos un juridiskos iemeslus un tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Lēmuma galvenie elementi ir jāsniedz rakstiskā vai mutiskā tulkojumā valodā, kuru trešo valstu valstspiederīgais saprot. Informāciju, kas jāsniedz saistībā ar atbildības noteikšanas procedūrām, skatīt AMMR 19. un 20. pantā. Skatīt Skrīninga regulas 38. apsvērumu un 11. pantu attiecībā uz informāciju, kas jāsniedz skrīninga procedūras laikā.

⁽¹¹⁰⁾ PPR 15. panta 1. punkts.

vēlākais, reģistrējoties. Dalībvalstīm ir jāsniedz juridiskas konsultācijas — pat grupu sesijās — pieteikuma iesniedzējam(-iem), kas to pieprasa ⁽¹¹⁾.

Bezmaksas juridiskās konsultācijas palīdz attiecīgajai personai izprast alternatīvās shēmas ieviešanas iemeslus, kā arī piemērojamās procedūras un iespējamus veidus, kā atrisināt savu lietu. Līdz ar to tas palielina iespējas panākt atbilstību AA prasībām.

Patvēruma vai atgriešanas procedūras rezultāta pārsūdzēšanas procedūras laikā attiecīgajai personai pēc tās pieprasījuma jānodrošina bezmaksas juridiskā palīdzība un pārstāvība ⁽¹²⁾. Tas ietver dokumentu sagatavošanu, pārsūdzības iesniegšanu un piedalīšanos apelācijas iestādes sēdē. Juridiskās konsultācijas — konsultācijas, palīdzību vai pārstāvību — varētu sniegt arī trešās personas, tostarp starptautiskas un/vai pilsoniskās sabiedrības organizācijas un juridiskās palīdzības pakalpojumu sniedzēji, kuriem ir attiecīgās zināšanas šajā jomā.

Ceļā uz efektīvu aizturēšanas alternatīvu īstenošanu

Lietu pārvaldība

Efektīva AA īstenošana lielā mērā balstās uz lietu pārvaldību — holistisku un strukturētu pieeju, kas nodrošina visaptverošu atbalstu personām un kas jāpiemēro visā procesa gaitā.

Lietu vadītāji strādā, lai risinātu personas īpašās vajadzības konkrētajā kontekstā. Tajās tiek ņemti vērā personas unikālie apstākļi, tostarp stiprās puses, neaizsargātība un riska faktori.

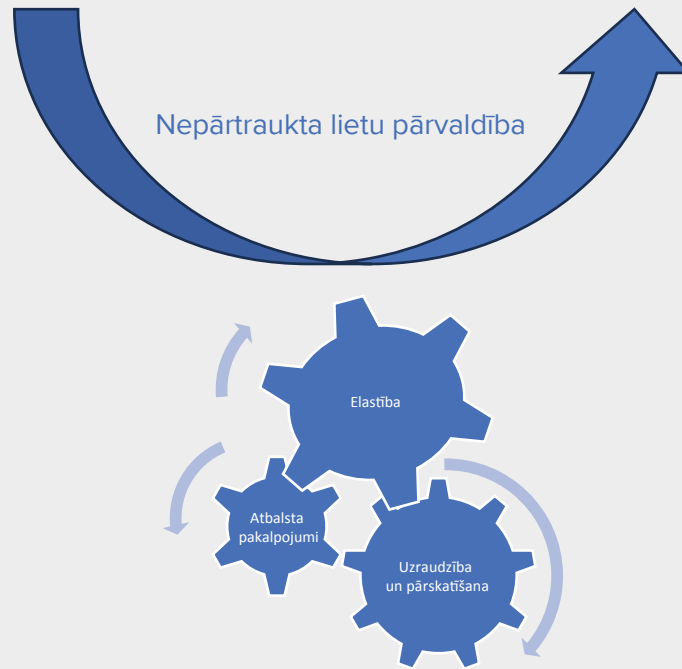
Tādējādi viņi veido sadarbības attiecības ar personām un ģimenēm un dod viņiem iespēju pieņemt informētus lēmumus. Tas uzlabo viņu labbūtību un attīsta problēmu risināšanas prasmes.

Atrisinot neatrisinātos jautājumus un sniedzot informāciju par kopienas resursiem, lietu vadītāji ļauj personām droši orientēties savās kopienās. Tas ietver piekļuves nodrošināšanu pakalpojumiem, nosūtīšanas mehānismiem, lai reaģētu uz īpašām vajadzībām, uzticamu informāciju un juridiskas konsultācijas par visām personai pieejamajām iespējām (tostarp atgriešanas konsultācijas), atbalstītas brīvprātīgas atgriešanas un reintegrācijas programmas, kā arī iespējas pārsūdzēt negatīvus lēmumus un informāciju par neatbilstības sekām.

Augstu atbilstības rādītāju veicināšana, izmantojot uz aizsardzību vērstu stratēģiju, nozīmē ievērot personas tiesības un apmierināt pamatvajadzības, atbalstīt piekļuvi dokumentiem un oficiālajam statusam un nodrošināt taisnīgu un savlaicīgu lietas izskatīšanu.

⁽¹¹⁾ Tikais dažas pieteikuma iesniedzēju kategorijas ir izslēgtas no juridiskām konsultācijām, proti, tās, kuras iesniedza pirmo turpmāko pieteikumu, lai tikai aizkavētu vai traucētu atgriešanu; iesniedza otru vai turpmāku turpmāku pieteikumu; pārstāv juridiskonsults.

⁽¹²⁾ PPR 17. panta 1. punkts; Atgriešanas direktīvas 13. panta 4. punkts.

Individuālo lietu pārvaldība (ICAM): Beļģijas pieredze lietu pārvaldībā

Programmas, kas izveidota Aizturēšanas alternatīvu departamentā, mērķis ir sniegt konsultācijas potenciālajiem repatriantiem, kuri nav aizturēti. Tas attiecas uz ģimenēm ar nepilngadīgām personām, nelegāli dzīvojošiem migrantiem ar zināmu adresi, trešo valstu valstspiederīgajiem bez zināmas adreses, kurus aizturējusi policija, un nepilngadīgām personām, kas uzturas pie radniekiem. Konsultācijas tiek piedāvātas sadzīves apstākļos, kā arī atsevišķos reģionālos centros, kur indivīdi tiek uzaicināti ar mentora starpniecību ⁽¹¹³⁾.

Personāla apmācība

Lai efektīvi īstenotu AA, ir nepieciešams labi apmācīts personāls, kas pārzina pamattiesību standartus, patvēruma un atgriešanas procedūras, imigrācijas likumus un labāko praksi ar brīvības atņemšanu nesaistītu pasākumu pārvaldībā.

Personāla apmācība ir ne tikai pienākums saskaņā ar KEPS, bet arī starptautiskās aizsardzības ietvaros veiktā darba kvalitātes un atbilstības garantija. Līdzīga koncepcija, kas piemērojama atgriešanas jomā, izriet no Eiropas integrētās robežu pārvaldības stratēģijas, kuras būtiska sastāvdaļa ir atgriešana ⁽¹¹⁴⁾.

Attiecīgajām amatpersonām, tostarp policijai, robežsardzes amatpersonām, imigrācijas iestādēm un tiesnešiem, ir jāsaņem visaptveroša apmācība, lai nodrošinātu viņu spēju pieņemt uz informāciju balstītus lēmumus un pārvaldīt lietas, pienācīgi ņemot vērā attiecīgās personas labklājību.

⁽¹¹³⁾ Frontex, [Laba prakse attiecībā uz aizturēšanas alternatīvām](#), 2024. gads.

⁽¹¹⁴⁾ Skatīt Regulas (ES) 2019/1896 par Eiropas Robežu un krasta apsardzi 3. panta 1. punkta i) apakšpunktu un 2. punktu, 9. panta 1. un 4. punktu, 10. panta 1. punkta l) un w) apakšpunktu un 62. panta 1., 2., 4. un 5. punktu.

Izmēģinājuma projekti

Izmēģinājuma projekti var būt rentabls veids, kā saprast, vai izvēlētās AA ir efektīvas (piemēram, attiecībā uz konkrētu mērķgrupu). Tie var sniegt daudz priekšrocību, kā izklāstīts turpmāk.

Riska mazināšana

Izmēģinājuma projekti ļauj identificēt un mazināt iespējamus riskus pirms pasākuma pilna mēroga īstenošanas. Tas var novērst kļūdas, kurām ir smagas sekas.

Iespējamības novērtējums

Neliela mēroga projekta izmēģināšana var palīdzēt saprast, vai tas ir dzīvotspējīgs konkrētos un specifiskos apstākļos un vai to var pielāgot vietējiem apstākļiem.

Resursu optimizācija

Izmēģinājuma projekti var palīdzēt noteikt visefektīvāko resursu izmantošanu, nodrošinot, ka laiks, nauda un pūles tiek ieguldītas saprātīgi.

Ieinteresēto personu iesaiste

Izmēģinājuma posmā ir vieglāk iesaistīt ieinteresētās personas, tostarp kopienas locekļus, valdības aģentūras un pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Viņu atsauksmes var būt nenovērtējamas, lai uzlabotu projektu, lai tas labāk atbilstu visu iesaistīto pušu vajadzībām un vēlmēm.

Datu vākšana un analīze

Izmēģinājuma projekti sniedz iespēju vākt detalizētus datus un analizēt rezultātus. Šī uz pierādījumiem balstītā pieeja var sniegt informāciju lēmumu pieņemšanai un parādīt projekta efektivitāti politikas veidotājiem un finansētājiem.

Mērogojamības testēšana

Izmēģinājuma projekti var atklāt, vai iniciatīva ir mērogojama. Tas palīdz izprast problēmas, kas varētu rasties, paplašinot projektu, lai aptvertu lielāku iedzīvotāju skaitu vai dažādas ģeogrāfiskās vietas.

Politikas ietekme

Sekmīgie izmēģinājuma projekti var kalpot kā gadījumu izpēte, lai ietekmētu politikas izmaiņas. Piemēram, pierādot AA efektivitāti, var veicināt plašāku to ieviešanu un reformu īstenošanu.

Sūdzību un atbilžu mehānismu izveide

Personām, kurām piemēro alternatīvas, ir jābūt savlaicīgai, drošai un konfidencialai piekļuvei efektīvam sūdzību un atbildes mehānismam.

Aizturēšanas alternatīvu izvērtēšana un efektivitātes novērtēšana

Lai efektīvi īstenotu AA, dalībvalstīm ir jāievieš mehānisms, lai regulāri novērtētu sistēmas vispārējo efektivitāti un lietderību, kā arī tās potenciālos riskus. AA novērtēšana var kalpot dažādiem mērķiem, tostarp pārbaudīt, vai piemērotā AA darbojas pareizi; noteikt stiprās un vājās puses, vajadzības gadījumā veikt korigējošus pasākumus, lai galu galā uzlabotu sistēmu; atbalstīt un ietekmēt tiesiskās un politiskās izmaiņas.

Lai novērtētu AA efektivitāti, regulāri jāizvērtē turpmāk minētie elementi.

Atbilstības līmenis

Aprēķināt to personu procentuālo daļu, kas atbilst AA prasībām, kā arī to personu skaitu, kuras izdarījušas smagus noziegumus, kamēr uz tām attiecas AA.

Bēgšanas rādītājs

Bēgšanas rādītājus var iedalīt pēc AA veida, izmantojot sadalītus datus par vecuma grupu, dzimumu, neaizsargātību, valstspiederību, paredzēto galamērķa valsti utt. Šāda informācija sniegtu būtisku ieskatu AA efektivitātes novērtēšanā.

Atbalsta pakalpojumi

Novērtēt privātpersonām sniegto atbalsta pakalpojumu, piemēram, juridiskās palīdzības, mājokļu un veselības aprūpes pakalpojumu, pieklūstamību, pieejamību, kvalitāti un izmantošanu.

Izmaksu efektivitāte

Salīdzināt AA izmaksas ar aizturēšanas izmaksām, tostarp ilgtermiņa finansiālās un sociālās izmaksas, lai noteiktu, vai esošās alternatīvas piedāvā ilgtspējīgu un ekonomisku risinājumu. Tas nozīmē, ka ir jāizvērtē resursi un izmaksas (izmaksas vienai personai AA salīdzinājumā ar izmaksām vienai aizturētajai personai, tostarp administratīvie, operatīvie un cilvēkresursi, AA ilgums attiecībā pret aizturēšanas ilgumu).

Pamattiesību ietekme

Novērtēt, vai AA:

- respektē cilvēka cieņu un pamattiesības;
- nodrošina atbilstošu atbalstu un resursus;
- izvairās no diskriminācijas un marginalizācijas.

Kopienas ietekme

Novērtēt AA ietekmi, novērtējot, cik labi tās uzņem uzņēmējvalsts sabiedrība. Tas ietver novērtējumu par to, vai AA:

- veicina uzticības un sadarbības sajūtu starp kopienu un indivīdiem;
- veicina sociālo kohēziju un mazina spriedzi;
- novērš bažas un nepareizus priekšstatus par migrāciju.

Datu vākšana un analīze

Sistemātiski jāvāc kvantitatīvi (piemēram, atbilstības rādītāji, izmaksu ietaupījumi salīdzinājumā ar aizturēšanu) un kvalitatīvi (piemēram, gadījumu rezultāti) dati par iepriekš minētajiem rādītājiem.

Datus var vākt un novērtēt, izmantojot dažādus avotus un līdzekļus, piemēram, atgriezenisko saiti no personām, uz kurām attiecas AA, lietu vadītājiem un citām ieinteresētajām personām (tostarp AA īstenošanā iesaistītajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām), intervijas, aptaujas un fokusa grupas.

Šo datu analīze var uzlabot izpratni par sistēmas stiprajām un vājajām pusēm, lai uzlabotu tās vispārējo efektivitāti un, ja nepieciešams, ierosinātu izmaiņas tiesiskajā un politiskajā regulējumā, kas reglamentē AA.

Izmēģinājuma projekta par aizturēšanas alternatīvām piemērs

- **EPIM**, [*Alternatīvas aizturēšanai: sadarbības kultūras veidošana. Uz iesaistīšanos balstītu divu gadu alternatīvu imigrantu aizturēšanai izmēģinājuma projektu novērtējums Bulgārijā, Kiprā un Polijā*](#), 2020. gada jūlijs. Saskaņā ar novērtējuma datiem trīs izmēģinājuma projekti nodrošināja lietu pārvaldību 126 personām ar nelikumīgu imigrācijas statusu. 86 % palika nodarbināti, 12 % atteicās vai aizbēga, bet 2 % tika piespiedu kārtā izraidīti. 25 % gadījumu ir atrisināti ar pastāvīgu vai pagaidu migrācijas iznākumu ⁽¹¹⁵⁾.

⁽¹¹⁵⁾ Saskaņā ar Frontex sniegto informāciju divu gadu garajos izmēģinājuma projektos izmantotās izlases reprezentativitāte ir diezgan zema ne tikai tāpēc, ka to veido tikai 126 trešo valstu valstspiederīgie, bet arī tāpēc, ka 82 % dalībnieku piederēja neaizsargātām grupām. Turklāt saskaņā ar Frontex analīzi pēc diviem gadiem tikai 25,4 % migrantu sasniedza sava veida lietu atrisinājumu ar pastāvīgu vai pagaidu migrācijas iznākumu. No šiem 25,4 % lietu atrisināšanas rezultātiem 16,6 % ir trešo valstu valstspiederīgie, kam piešķirts patvērums, starptautiskā aizsardzība vai cita veida pagaidu vai pastāvīgās uzturēšanās statuss. Tikai 8,7 % brīvprātīgi atgriezās attiecīgajās izcelsmes valstīs. Pieskaitot 2,4 % no piespiedu kārtā izraidītajiem, šis skaits nozīmē, ka kopumā faktiski tika atgriezti 11,1 % migrantu. Tādējādi pēc diviem gadiem bija iespējams atgriezt tikai 11,1 % migrantu, 12 % aizbēga vai atteicās no izmēģinājuma projektiem, 16,6 % tika piešķirta vai nu starptautiskā aizsardzība, vai citas uzturēšanās atļaujas, un 60,3 % lieta netika atrisināta. Sk. Frontex, [*Labā prakse attiecībā uz aizturēšanas alternatīvām*](#), 2024. gads.

Apsvērumi saistībā ar robežprocedūrām

Principā visus AA veidus var izmantot robežprocedūru kontekstā. Tomēr jāatzīmē, ka praksē dažu AA īstenošana var būt sarežģītāka robežprocedūru īpatnību dēļ, piemēram, juridiskās fikcijas par neieceļošanu un fakta, ka robežprocedūras bieži notiek grūti pieejamās teritorijās. Tas var sarežģīt koordināciju ar organizācijām, kas atbalsta lietu pārvaldību, jo tās var nedarboties pierobežas vietās ⁽¹¹⁶⁾.

Lai risinātu iespējamās problēmas, iestādēm var būt nepieciešams apvienot dažādas AA robežprocedūru laikā. Piemēram, uzturēšanos noteiktās vietās robežas tuvumā varētu apvienot ar citiem pasākumiem, piemēram, regulāru ziņošanu. Turklāt dalībvalstis var izstrādāt integrētas lietu pārvaldības sistēmas, kas ļauj regulāri apspriesties par procesuālajiem pasākumiem pat sarežģītā vidē, piemēram, lidostās vai attālos rajonos. Šādos gadījumos pieteikuma iesniedzēju pārvietošana uz konkrētām vietām, kas paredzētas robežprocedūrām, netiktu uzskatīta par ieceļošanu teritorijā ⁽¹¹⁷⁾.

Ņemot vērā iepriekš minētos izaicinājumus, var būt grūtāk sasniegt tādas veiksmīgas AA galvenos elementus kā izmitināšana kopienā, pakalpojumu pieejamība, spēja apmierināt vajadzības, uzticības attiecību veidošana un efektīva lietu pārvaldība. Tomēr ir ļoti svarīgi risināt šīs problēmas. Juridiskā fikcija par neieceļošanu, ko piemēro patvēruma robežprocedūrā, var būtiski ietekmēt AA, ierobežojot piekļuvi teritorijai un pakalpojumiem. Tomēr joprojām ir svarīgi nodrošināt, lai personām, jo īpaši neaizsargātām personām, būtu pieejami nepieciešamie atbalsta pakalpojumi.

Visi procesi, kas izklāstīti [8. pamatnostādne](#), (dokumentu izsniegšana, piekļuve cilvēka cienīgiem dzīves apstākļiem, piekļuve informācijai, piekļuve juridiskām konsultācijām un palīdzībai), ir jāveic sistemātiski un efektīvi, ņemot vērā arī stingros terminus, kādos patvēruma robežprocedūra ir jāpabeidz. Sadarbība ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām un starptautiskajām organizācijām ir ļoti svarīga. Šiem dalībniekiem var būt būtiska loma AA īstenošanā, piedāvājot pielāgotus risinājumus un sniedzot specializētus pakalpojumus konkrētām grupām, tostarp neaizsargātām personām.

⁽¹¹⁶⁾ PPR 54. panta 1. punktā ir noteikts, ka pieteikuma iesniedzējiem, uz kuriem attiecas robežprocedūra, ir jādzīvo ārējās robežas tuvumā vai tranzīta zonās vai to tuvumā, vai citās dalībvalstis noteiktās vietās.

⁽¹¹⁷⁾ PPR 65. apsvēruma un 54. panta 5. punkts.

Aizturēšanas alternatīvu pārskatīšana

9. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvas ir jāpārskata tiesā, ņemot vērā jebkādas izmaiņas individuālajos apstākļos

Aizturēšanas un aizturēšanas alternatīvu pārskatīšana

Tā kā aizturēšana vai AA var būtiski ietekmēt personu tiesības uz brīvību, ir ļoti svarīgi **nodrošināt tiesiskās pārskatīšanas mehānismus** saskaņā ar tiesībām uz efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli ⁽¹¹⁸⁾.

Gan **RCD (2024)**, gan **Atgriešanas direktīvā** ir ietverti noteikumi, kas reglamentē aizturēšanas pārskatīšanu tiesā, bet **nav aplūkots jautājums par AA pārskatīšanu tiesā**. Tomēr aizturēšanas pārbaude tiesā var nozīmēt, ka tiek (atkārtoti) izskatīta vājāku piespiedu līdzekļu, jo īpaši AA, piemērojamība.

Pārskatīšanas mehānismu galvenais mērķis ir novērtēt, vai aizturēšana vai AA ir nepieciešama un samērīga, un izvērtēt jebkādas izmaiņas individuālajos apstākļos, piemēram, radušos neaizsargātību (piemēram, personas fiziskās un garīgās veselības pasliktināšanos) un/vai jaunus riska faktorus (piemēram, nepieciešamo pienākumu izpildi).

Aizturēšanas sākotnējā pārskatīšana

Sākotnējā pārskatīšana, ko veic tiesu iestāde, tiek veikta, ja administratīva iestāde patvēruma vai atgriešanas procedūras laikā pirmo reizi izdod rīkojumu par aizturēšanu ⁽¹¹⁹⁾. Šīs pārskatīšanas mērķis ir validēt aizturēšanas pamatojumu, kā arī atkārtoti izvērtēt nepieciešamības un samērīguma prasības (sk. [1. pamatnostādne](#) un [5. pamatnostādne](#)). Tiesu iestādei, kas ir atbildīga par sākotnējo pārskatīšanu, ir atkārtoti jāizvērtē AA piemērošana, ņemot vērā arī jaunus apstākļus, kas varētu būt radušies kopš

⁽¹¹⁸⁾ Hartas 27. pants.

⁽¹¹⁹⁾ Saskaņā ar RCD (2024) 11. panta 3. punktu ja aizturēšanas rīkojumu izdod administratīvās iestādes, dalībvalstis nodrošina aizturēšanas likumības ātru pārskatīšanu tiesā, to veicot *ex officio* un/vai pēc pieteikuma iesnieguma. Sk. arī Atgriešanas direktīvas 15 panta 2. punktu: “[ja] rīkojumu par turēšanu apsardzībā ir izdevušas administratīvās iestādes, dalībvalstis: a) vai nu paredz rīkojuma par turēšanu apsardzībā likumīguma ātru juridisku pārskatīšanu iespējami īsā laikā no turēšanas apsardzībā sākuma brīža; b) vai arī nodrošina attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam tiesības vērsties tiesā, lai tā iespējami īsā laikā lemtu par viņa turēšanas apsardzībā likumību un pieņemtu attiecīgu lēmumu pēc iespējas ātrāk no attiecīgā tiesas procesa sākšanas brīža. Šādā gadījumā dalībvalstis nekavējoties informē attiecīgo trešās valsts valstspiederīgo par iespēju veikt šādas darbības.”

lēmuma par aizturēšanu. Ja pārskatīšana netiek pabeigta noteiktajā termiņā, persona ir jāatbrīvo (sk. [10. pamatnostādne.](#)) ⁽¹²⁰⁾.

Sākotnējo pārskatīšanu var veikt *ex officio*, pēc personas pieprasījuma vai abējādi.

- **Ex officio pārskatīšana**

ex officio pārskatīšana patvēruma procedūras laikā jāveic pēc iespējas ātrāk un ne vēlāk kā 15 dienu laikā (izņēmuma situācijās — 21 dienas laikā) pēc aizturēšanas sākuma ⁽¹²¹⁾.

Atgriešanas procedūrā iestādēm ir jānovērtē, vai persona ir jāaiztur pēc iespējas ātrāk, sākot no aizturēšanas sākuma ⁽¹²²⁾.

- **Pārskatīšana pēc personas pieprasījuma**

Pieteikuma iesniedzējs jebkurā laikā var apstrīdēt sākotnējo lēmumu par aizturēšanu un pieprasīt tā pārskatīšanu, pamatojoties uz tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību. Šīs pārskatīšanas pabeigšanas termiņš ir 15 dienas (21 diena izņēmuma situācijās) no pieprasījuma iesniegšanas patvēruma procedūras laikā un pēc iespējas ātrāk atgriešanas procedūras laikā. Šādā gadījumā AA var izskatīt tiesas sēdes laikā.

Efektīva iespēja apstrīdēt lēmumu par aizturēšanu ir atkarīga no informācijas pieejamības, piekļuves bezmaksas juridiskai pārstāvībai un — bērnu gadījumā — aizbildņa vai pārstāvja iecelšanas (sk. arī [4. pamatnostādne.](#)).

Periodiska pārskatīšana

Lēmums par aizturēšanu ir periodiski jāpārskata, un tas ir jādara regulāri, pamatojoties uz valsts tiesību aktiem, jo īpaši, ja aizturēšana ir ilgstoša, rodas attiecīgi apstākļi vai kļūst pieejama jauna informācija, kas var ietekmēt aizturēšanas likumību ⁽¹²³⁾.

Aizturēšanas periodiskā pārskatīšana var arī aktivizēt AA pārbaudi. Tās galvenais mērķis ir pārbaudīt, vai joprojām ir spēkā sākotnējais aizturēšanas pamatojums, un novērtēt, vai aizturēšanas nepieciešamības, pamatotības un samērīguma prasības joprojām ir spēkā. Šādas pārskatīšanas laikā kompetentajām iestādēm atkārtoti jāizvērtē AA piemērošana, ņemot vērā arī jaunus apstākļus, kas var būt radušies.

⁽¹²⁰⁾ Atgriešanas direktīvā nav noteikts konkrēts termiņš aizturēšanas sākotnējai pārskatīšanai. Tajā minēts tikai dalībvalstu pienākums nodrošināt ātru lietas pārskatīšanu tiesā. Šajā ziņā [Komisijas leteikuma \(ES\) 2017/2338](#), 14.2. punktā, 142. lpp., attiecībā uz "ātrās pārskatīšanas tiesā" maksimālo ilgumu ir norādīts, ka Atgriešanas direktīvas teksta pamatā ir ECTK 5. panta 4. punkta formulējums, kurā ir paredzēta "ātra pārbaude tiesā". Attiecīgajā ECT judikatūrā ir precizēts, ka pieņemamu maksimālo ilgumu (t. i., saprātīgu termiņu) nevar noteikt abstrakti. Tas ir jānosaka, ņemot vērā katras lietas apstākļus un ņemot vērā procesa sarežģītību, kā arī iestāžu un pieteikuma iesniedzēja rīcību. Lēmuma pieņemšanu mazāk nekā vienas nedēļas laikā noteikti var uzskatīt par labu praksi, kas atbilst juridiskajai prasībai par ātrumu.

⁽¹²¹⁾ RCD (2024) 11. panta 3. punkts.

⁽¹²²⁾ Atgriešanas direktīvas 15. panta 2. punkts.

⁽¹²³⁾ RCD (2024) 11. panta 5. punkts. Sk. arī Atgriešanas direktīvas 15. panta 3. punktu: "[v]jīsos gadījumos turēšanu apsardzībā pārskata ar pamatotu regularitāti vai nu pēc attiecīgā trešās valsts valstspiederīgā pieteikuma saņemšanas, vai *ex officio*. Pagarinātas turēšanas apsardzībā gadījumā tiesu iestāde uzrauga minēto pārskatīšanu."

Līdzīgi kā sākotnējo aizturēšanas pārskatīšanu, arī periodisko pārskatīšanu var veikt *ex officio*, pēc personas pieprasījuma vai abējādi. Turpretim lēmuma par nepavadīta bērna aizturēšanu periodiska pārskatīšana ir jāaktivizē *ex officio* ⁽¹²⁴⁾ (sk. arī [7. pamatnostādne](#)).

Īpašas pārskatīšanas procedūras attiecībā uz aizturēšanas alternatīvām

Atkarībā no valsts tiesību aktiem juridiskie veidi, kā apstrīdēt AA, var būt tādi paši kā tie, ko izmanto, lai apstrīdētu aizturēšanu. Tomēr AA var atkārtoti pārskatīt arī īpašu pārskatīšanas procedūru laikā, kurās attiecīgā persona apstrīd AA piemērošanu, ja to paredz dalībvalsts tiesību akti.

Iespējamie tiesiskās pārskatīšanas rezultāti

Tiesiskās pārskatīšanas process var novest pie dažādiem rezultātiem, kā izklāstīts turpmāk.

Aizturēšanas alternatīvu apstiprināšana

AA lēmums ir jāapstiprina, ja joprojām ir piemērojami aizturēšanas pamatojumi un: i) lietā nav radušies jauni būtiski apstākļi vai ii) nav iespējams piemērot citu efektīvu AA.

Attiecīgās personas atbrīvošana

RCD (2024) 11. panta 5. punktā un Atgriešanas direktīvas 15. panta 2. punktā ir noteikts, ka gadījumā, ja tiesas pārskatīšanas rezultātā aizturēšana tiek atzīta par nelikumīgu, attiecīgā persona ir nekavējoties jāatbrīvo (sk. [10. pamatnostādne](#)).

Turklāt notiekošās administratīvās procedūras, kas attiecas uz aizturēšanas pamatojumiem, ir jāveic ar pienācīgu rūpību. Administratīvo procedūru kavēšanās, ko nevar piedēvēt pieteikuma iesniedzējam, nav pamatojums aizturēšanas turpināšanai ⁽¹²⁵⁾.

Atgriešanas procedūrā attiecīgā persona ir jāatbrīvo nekavējoties, ja izrādās, ka vairs nav pamatotu izraidīšanas izredžu ⁽¹²⁶⁾.

Pāreja no aizturēšanas alternatīvām uz aizturēšanu

Ja to atļauj valsts tiesību akti, par pārskatīšanu atbildīgā tiesu iestāde var nolemt atsaukt AA un piemērot aizturēšanu. Šādā gadījumā ir jāpiemēro visas prerogātas un garantijas, kas ir spēkā attiecībā uz jebkuru sākotnējo lēmumu par aizturēšanu. Tās ietver pamattiesību standartu un valsts tiesību aktu ievērošanu, lēmuma regulāru pārskatīšanu, kā arī principus, ka aizturēšana ir galējais līdzeklis, kas jāuzskata par nepieciešamu, samērīgu un uz pēc iespējas īsāku laiku. Pāreja no AA uz aizturēšanu var notikt dažādos gadījumos, kā sīkāk izklāstīts turpmākajos piemēros.

⁽¹²⁴⁾ RCD (2024) 11. panta 5. punkts.

⁽¹²⁵⁾ RCD (2024) 11. panta 1. punkta otrā daļa. Atgriešanas procedūrā var gadīties, ka par administratīvo procedūru kavējumiem ir atbildīga izcelsmes valsts, t. i., kavējas vajadzīgo dokumentu saņemšana no trešām valstīm. Šādos gadījumos, lai gan trešo valstu valstspiederīgo nevar saukt pie atbildības par kavēšanos, turēšana apsardzībā ir likumīga, pamatojoties uz Atgriešanas direktīvas 15. panta 6. punkta b) apakšpunktu.

⁽¹²⁶⁾ Atgriešanas direktīvas 15. panta 4. punkts.

- **Patvēruma vai atgriešanas pienākumu neizpilde**

Ja persona nesadarbojas patvēruma vai atgriešanas procesā, piemēram, neapmeklējot intervijas, neiesniedzot nepieciešamos dokumentus, bez pamatota iemesla kavējot atgriešanas procesu vai kavējot atgriešanas vai izraidīšanas procesa sagatavošanu, iestādes var noteikt, ka aizturēšana ir nepieciešama ⁽¹²⁷⁾.

- **Nosacījumu neievērošana**

Ja persona neievēro nosacījumus, kas izklāstīti piemērojamajā AA, to var uzskatīt par neefektīvu. Pastāvīga neievērošana var likt iestādēm uzskatīt aizturēšanu par nepieciešamu pasākumu, lai nodrošinātu imigrācijas procesu ievērošanu.

- **Palielināts bēgšanas risks**

Ja ir pierādījumi par lielāku bēgšanas risku, iestādes var pārskatīt aizturēšanas lietderību. Piemēram, personas patvēruma pieteikuma noraidīšana var izraisīt pastiprinātu stresu vai bailes no deportācijas, palielinot iespējamību, ka persona aizbēgs.

- **Lielāks apdraudējums sabiedriskajai kārtībai vai valsts drošībai**

Ja ir pierādījumi par lielāku apdraudējumu valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai, iestādes var pārskatīt lēmumu par aizturēšanu. Tas var attiekties arī uz situācijām, kad ir ticami pierādījumi par iesaistīšanos noziedzīgās darbībās vai saistību ar grupām, kas apdraud sabiedrības drošību, lai gan šādā situācijā dalībvalstīm prioritāte ir kriminālvajāšana un aizturēšana saskaņā ar krimināllikumu ⁽¹²⁸⁾.

Pāreja no aizturēšanas uz aizturēšanas alternatīvām

Savukārt pārskatīšana var pārveidot iepriekšējo aizturēšanas lēmumu par AA, pamatojoties uz izmaiņām individuālajos apstākļos un uz apsvērumu, ka AA patiešām ir piemērota.

Tā tas var notikt, piemēram, ja ģimenes dzīvē notiek izmaiņas (piemēram, piedzimst bērns) vai ja aizturēšanas laikā parādās neaizsargātība vai citi veselības traucējumi, kas nav savienojami ar aizturēšanu un ko nevar pienācīgi ārstēt aizturēšanas apstākļos ⁽¹²⁹⁾.

Lēmums pāriet no aizturēšanas uz AA var izrietēt arī no jaunām norādēm par to, ka attiecīgajai personai var būt īpašas uzņemšanas vajadzības ⁽¹³⁰⁾, kā arī no attiecīgā novērtējuma rezultātiem ⁽¹³¹⁾.

Turklāt, ja aizturētā persona pēc lēmuma par aizturēšanu iegūst finanšu līdzekļus, iestādes to var uzskatīt par jaunu apstākli, kas var likt pieņemt lēmumu par personas atbrīvošanu pret galvojumu (sk. [3. pamatnostādne.](#), fn. [41](#)).

⁽¹²⁷⁾ Atgriešanas direktīvas 15. panta 1. punkts; Regulas par atgriešanas robežprocedūru 5. panta 3. punkts.

⁽¹²⁸⁾ RCD (2024) 30. apsvērums.

⁽¹²⁹⁾ RCD (2024) 13. panta 1. punkts.

⁽¹³⁰⁾ RCD (2024) 10. panta 3. punkts.

⁽¹³¹⁾ RCD (2024) 25. pants.

Aizturēšanas alternatīvas(-u) grozīšana

Pārskatīšanas process var apstiprināt AA nepieciešamību, vienlaikus nosakot, ka ir jāmaina esošās AA veids vai prasības. Iespējamie praktiskie rezultāti ir šādi:

- jauna veida AA vai, ja valsts kontekstā tas ir pieejams, jaunu AA kombinācijas piemērošana, kas tiek uzskatīta par efektīvāku;
- esošās AA apvienošana ar citu alternatīvu;
- mainīt spēkā esošā AA prasības, lai tās labāk atbilstu individuālajām vajadzībām un apstākļiem.

Paziņojums par atcelšanu

Ja AA tiek atceltas, ir ļoti svarīgi, lai attiecīgā persona tiktu nekavējoties un rakstiski informēta.

Attiecībā uz lēmuma paziņošanu (sk. [6. pamatnostādne](#)) rakstisks paziņojums par atcelšanu ir jāsniedz personai pieejamā formātā, ņemot vērā visus valodas vai rakstpratības šķēršļus. Tajā ir jāiekļauj detalizēts paskaidrojums par iemesliem, kāpēc AA tiek atceltas, atsaucoties uz īpašām bažām vai faktoriem, kas ir noveduši pie personas riska profila atkārtotas novērtēšanas, piemēram, bēgšanas vēsture vai nosacījumu neizpilde. Turklāt personai ir jāsniedz skaidra informācija par tiesībām apstrīdēt AA atcelšanas lēmumu, kā arī norādījumi par to, kā sākt šo procesu un iesniegt papildu informāciju vai pierādījumus atkārtotai izskatīšanai.

Ja iespējams, personām ir jānorāda uz atbalsta dienestiem vai organizācijām, kas var sniegt palīdzību un norādījumus pārejas periodā, tostarp juridiskās palīdzības sniedzējiem, kopienas organizācijām vai sociālo pakalpojumu aģentūrām.

Aizturēšanas alternatīvu atcelšana: bērni bez pavadības

Izvērtējot AA atcelšanu nepavadītiem bērniem, ir ļoti svarīgi par prioritāti izvirzīt viņu intereses un nodrošināt viņiem iespēju tikt uzklautiem visos tiesas un administratīvajos procesos, kas uz viņiem attiecas. AA laikā nepavadītie bērni bieži vien izveido rutīnas un attiecības kopienā, kas nodrošina stabilitāti un drošību. Pēkšņas dzīves apstākļu izmaiņas var būtiski traucēt viņu stabilitāti, ietekmējot emocionālo un psiholoģisko labklājību.

Ja pārsūtīšana ir nepieciešama un ir bērna interesēs, ir jānodrošina pastāvīga uzraudzība un atbalsts, lai nodrošinātu, ka pāreja tiek veikta tādā veidā, kas veicina bērna labklājību un ievēro viņa tiesības.

Apsvērumi saistībā ar robežprocedūrām

Robežprocedūru laikā aizturēšanas pārskatīšana ir jāveic regulāri. Ir jāveic arī aizturēšanas alternatīvu pārskatīšana saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Nosakot šādu pārbažu biežumu, iestādēm jāņem vērā tas, ka robežprocedūras ir jāpabeidz īsā laikā. Attiecīgajai personai vajadzētu būt arī iespējai pieprasīt pārskatīšanu, jo īpaši, ja tās lietā ir radušies jauni apstākļi.

Papildus periodiskām pārbaudēm ļoti svarīga ir arī nepārtraukta uzraudzība. Tas nozīmē, ka reāllaikā jāseko līdzi tam, kā tiek ievēroti AA nosacījumi. Jebkādām pazīmēm, kas liecina par neatbilstību vai paaugstinātu bēgšanas risku, ir jārosina tūlītēja pārskatīšana, lai atkārtoti novērtētu ieviestās alternatīvas piemērotību.

Pārskatīšanas procesam vajadzētu būt pietiekami elastīgam, lai varētu ātri atrisināt visas problēmas, kas varētu rasties. Ja konkrēta alternatīva izrādās neefektīva vai nepiemērota, iestādēm vajadzētu būt gatavām ātri īstenot piemērotāku pasākumu. Tas var ietvert pāreju no viena AA veida uz citu, sniegtā atbalsta līmeņa palielināšanu vai, ja nepieciešams, aizturēšanas iespēju apsvēršanu, ja nav iespējams efektīvi izmantot citas iespējas.

Aizturēšanas alternatīvu izbeigšana

10. pamatnostādne.

Aizturēšanas alternatīvām pēc būtības ir jābūt īslaicīgām

Aizturēšanai alternatīvām vajadzētu būt ar ierobežotu ilgumu

Kā norādīts RCD (2024) 11. panta 1. punktā, aizturēšanai vajadzētu būt pieļaujamai “uz iespējami īsu laiku un tikai tik ilgi, kamēr ir piemērojams aizturēšanas pamats”.

Tāpat Atgriešanas direktīvas 15. panta 1. punktā ir noteikts, ka “ikviena turēšana apsardzībā ir iespējami īsa un tā turpinās tikai tik ilgi, kamēr veic izraidīšanas pasākumus, un to izpilda ar pienācīgu rūpību”. Atgriešanas procedūrā dalībvalstis var aizturēt trešo valstu valstspiederīgos, uz kuriem attiecas atgriešanas procedūra, ne ilgāk kā 18 mēnešus⁽¹³²⁾. Tomēr aizturēšana jāizbeidz, ja “izraidīšanai vairs nav pamatota iemesla”⁽¹³³⁾.

Jebkurā gadījumā aizturēšana nedrīkst ilgt ilgāk, nekā tas ir nepieciešams, lai sasniegtu leģitīmu valsts mērķi. Valsts tiesību aktos ir jānorāda maksimālais aizturēšanas laikposms; kā ieteicis UNHCR⁽¹³⁴⁾, aizturēšana uz nenoteiktu laiku ir uzskatāma par patvaļīgu.

Līdz ar to arī AA darbības laikam ir jābūt ierobežotam. Lēmumā par AA piemērošanu ir jānosaka maksimālais laiks, kurā AA var tikt piemērota.

Aizturēšanas alternatīvu juridiskā pamata beigas

AA ir piemērojamas tikai tad, ja pastāv juridisks pamatojums aizturēšanai (sk. [1. pamatnostādne](#)). Ja juridiskais pamatojums beidz pastāvēt, piemēram, pēc lietas izskatīšanas tiesā, AA vairs nav piemērojamas un ir nekavējoties jāatceļ, jo tam nav juridiska pamata (sk. [9. pamatnostādne](#)). Šādā gadījumā joprojām varētu būt iespējams piemērot pārvietošanās brīvības ierobežojumus saskaņā ar RCD (2024) 9. pantu (sk. [2. pamatnostādne](#)).

⁽¹³²⁾ Atgriešanas direktīvas 15. panta 5.–6. punkts.

⁽¹³³⁾ Atgriešanas direktīvas 15. panta 4. punkts.

⁽¹³⁴⁾ UNHCR, [Aizturēšanas pamatnostādnes](#), op. cit., fn. 14, 6. pamatnostādne.

Apsvērumi saistībā ar robežprocedūrām

Stingrie robežprocedūru termiņi (12 nedēļas patvēruma robežprocedūrai un 12 nedēļas atgriešanas robežprocedūrai) praksē izslēdz aizturēšanas un AA piemērošanu uz nenoteiktu laiku.

Tomēr tas nenozīmē, ka attiecīgā persona ir jāaiztur vai jāievēro AA noteiktie pienākumi visu robežprocedūras laiku, neskarot PPR 54. panta 1. punktu. Iestādēm ir pastāvīgi jānovērtē individuālie apstākļi. Ja starptautiskās aizsardzības pieteikumu nevar izskatīt pēc būtības patvēruma robežprocedūrā, aizturēšana vai AA var beigties. Piemēram, ja pieteikuma iesniedzējs ir aizturēts (vai pakļauts AA), pamatojoties uz lēmumu par tiesībām ieceļot teritorijā, un šīs tiesības ir piešķirtas, pieteikuma iesniedzējs jānovirza no patvēruma robežprocedūras uz parasto patvēruma procedūru. Šādā gadījumā valsts iestādes var nolemt patvēruma procedūras laikā atkārtoti piemērot AA (vai, ja nepieciešams, aizturēšanu), ja ir piemērojamas attiecīgās prasības (t. i., ir piemērojami citi aizturēšanas pamatojumi).

1. pielikums. Pamatnostādņu kopsavilkuma tabula

AA definēšana	1. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas ir jāpiemēro tikai tad, ja pastāv juridisks aizturēšanas pamatojums
	2. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas nedrīkst būt pielīdzināmas brīvības atņemšanai
AA izveide	3. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas jānosaka ar likumu, kurā skaidri jānorāda iestāde, kas ir atbildīga par to pieņemšanu un īstenošanu, to piemērošanas kritēriji un pieejamo iespēju klāsts.
	4. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvām ir jāatbilst pamattiesībām un cilvēktiesību standartiem
AA noteikšana	5. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas ir pienācīgi jāizvērtē un jāizslēdz pirms aizturēšanas izmantošanas saskaņā ar nepieciešamības un samērīguma principiem
	6. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas ir jābalsta uz katra gadījuma individuālu izvērtējumu un jāņem vērā individuālie apstākļi un īpašās vajadzības
	7. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas parasti ir jāpiemēro vienmēr, kad tiek apsvērta bērnu aizturēšana saskaņā ar bērna interešu aizsardzības principu
AA īstenošana	8. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas jāīsteno visefektīvākajā veidā, ieviešot aizsardzības pasākumus un procesus, lai palielinātu atbilstības līmeni
AA pārskatīšana	9. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvas ir jāpārskata tiesā, ņemot vērā jebkādas izmaiņas individuālajos apstākļos
AA izbeigšana	10. pamatnostādne.	Aizturēšanas alternatīvām pēc būtības ir jābūt īslaicīgām

2. pielikums. Vadlīniju kontrolsaraksti

Kontrolsaraksts — Aizturēšanas alternatīvu definēšana

1. pamatnostādne. Aizturēšanai alternatīvas ir jāpiemēro tikai tad, ja pastāv aizturēšanas pamatojums

- Aizturēšanas pamatojumi ir skaidri reglamentēti valsts tiesību aktos.
- Konkrētajā gadījumā ir konstatēts likumīgs aizturēšanas pamatojums.

2. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvas nedrīkst būt pielīdzināmas brīvības atņemšanai

- AA pēc būtības nav brīvības atņemšana, un tās ir mazāk ierobežojošas nekā brīvības atņemšana.
- Konkrētajā gadījumā noteiktie tiesību un brīvību ierobežojumi, aplūkojot tos atsevišķi vai kumulatīvi, nerada situāciju, kas pielīdzināma apcietinājumam.

Kontrolsaraksts — Aizturēšanas alternatīvu noteikšana

3. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvas ir jānosaka valsts tiesību aktos, kuros skaidri jānorāda iestāde, kas ir atbildīga par to pieņemšanu un īstenošanu, to piemērošanas kritēriji un pieejamo iespēju klāsts

- AA ir noteiktas valsts tiesību aktos.
- Ir pieejamas vismaz divas AA.
- Attiecīgajos tiesību aktos ir norādīta iestāde, kas ir atbildīga par AA pieņemšanu un īstenošanu.
- Neviena persona netiek aizturēta, pamatojoties uz to, ka nav pieejamu AA.

4. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvām ir jāatbilst pamattiesībām un cilvēktiesību standartiem un principiem

- AA ievēro diskriminācijas aizlieguma principu.
- AA ievēro personas cieņu un nerada vai neizraisa spīdzināšanu, necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos vai sodīšanu.
- AA ievēro tiesības uz privātumu un patvaļīgi vai nelikumīgi neiejaucas attiecīgās personas privātajā dzīvē.
- AA ievēro tiesības uz veselību, tostarp nodrošinot veselības vajadzību apmierināšanu.
- AA ievēro tiesības uz ģimenes dzīvi, tostarp neliedzot personām uzturēt kontaktus ar savu ģimeni.
- AA ievēro bērna intereses, bērna tiesības uz informāciju un līdzdalību un bērna tiesības uz izglītību.
- AA ievēro efektīvu tiesību aizsardzību.

Kontrolesaraksts — aizturēšanas alternatīvu noteikšana

5. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvas ir pienācīgi jāizvērtē un jāizslēdz pirms aizturēšanas izmantošanas saskaņā ar nepieciešamības un samērīguma principiem

- Pirms aizturēšanas izskatīšanas katrā atsevišķā gadījumā tiek apsvērts, analizētas un izslēgtas AA.
- Aizturēšanas rīkojums netiek izdots automātiski, pirms tiek apsvērta AA piemērojamība, ņemot vērā personas konkrētos apstākļus.
- Ja AA netiek piemērota, tiek norādīti iemesli.
- Aizturēšanu piemēro tikai pēc tam, kad ir pierādīts, ka tā ir nepieciešama, lai sasniegtu leģitīmos mērķus konkrētajā gadījumā.
- Aizturēšana tiek piemērota tikai pēc tam, kad ir pierādīts, ka brīvības atņemšanas radītais kaitējums ir samērīgs ar leģitīmajiem mērķiem, kas izvirzīti konkrētajā gadījumā.

6. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvas ir jābalsta uz katra gadījuma individuālu izvērtējumu un jāņem vērā individuālie apstākļi un īpašās vajadzības

- AA izskata, pamatojoties uz individuālu novērtējumu.
- Individuālā novērtējuma laikā iestādes ņem vērā:
 - o iestāžu rīkojumu vai iepriekš noteikto AA izpildes vēsturi;
 - o objektīvus rādītājus, kas saistīti ar bēgšanas risku, tostarp jebkādu pierādījumus par iepriekšēju bēgšanu, kā arī faktorus, kas var samazināt šādu risku;
 - o attiecīgās personas izrādīto sadarbības pakāpi.
- Individuālā novērtējuma laikā iestādes cita starpā ņem vērā, vai persona:
 - o ir bērns (ar vai bez pavadības), vientuļa māte ar bērniem, vecāka gadagājuma cilvēks, grūtniece;
 - o ir kāda invaliditāte vai veselības stāvoklis (fizisks vai garīgs), kas nav savienojams ar aizturēšanu;
 - o var būt pārdzīvojusi cilvēku tirdzniecību, spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību, piemēram, vardarbību dzimuma dēļ, sieviešu dzimumorgānu kropļošanu, bērnu vai piespiedu laulības, vai vardarbību, kas izdarīta seksuālu, dzimuma, rasistisku vai reliģisku motīvu dēļ.
- Individuālā novērtējuma laikā iestādes ņem vērā, vai aizturēšana neradīs nopietnu risku personas fiziskajai un garīgajai veselībai.

- Neaizsargātības identificēšanu un novērtēšanu veica apmācīti un specializēti darbinieki.
- Jebkura redzama zīme, paziņojums vai uzvedība, kas liecina, ka pieteikuma iesniedzējam ir īpašas uzņemšanas vajadzības, tiek pienācīgi ņemta vērā, aizturot pieteikuma iesniedzēju.
- Lemjot par piemērotāko AA vai to kombināciju konkrētajā gadījumā:
 - o tiek apsvērta un piemērota vismazāk aizskarošā iespēja;
 - o tiek ņemti vērā tādi faktori kā AA veids, ilgums un ietekme uz attiecīgo personu;
 - o AA pienākumi un nosacījumi (piemēram, ziņošanas biežums) ir pielāgoti konkrētajam gadījumam.

7. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvas parasti jāpiemēro vienmēr, kad runa ir par bērniem, saskaņā ar bērna interešu aizsardzības principu.

- Ja tiek piemērota, pēc tam, kad ir veikts bērna interešu novērtējums, tiek novērtēts, vai aizturēšana (un AA) ir bērna interesēs.
- AA priekšroku dod ģimenei līdzīgai videi nepavadītiem vai no ģimenes nošķirti bērniem.
- Tiek ievērots ģimenes vienotības princips.
- AA nodrošina, ka ģimenes ar bērniem tiek izmitinātas viņiem piemērotā izmitināšanas vietā.
- Ir ieviesti aizsardzības pasākumi, lai mazinātu vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas un ekspluatācijas riskus, apvienojumā ar drošiem, pieejamiem un konfidenciāliem mehānismiem ziņošanai par jebkādiem saistītiem incidentiem.

Kontrolesaraksts — aizturēšanas alternatīvu īstenošana

8. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvas jāīsteno visefektīvākajā veidā, ieviešot aizsardzības pasākumus un procesus, lai palielinātu atbilstības līmeni

Dokumentācija

- Personām, uz kurām attiecas AA, laikus tiek izsniegti dokumenti, kas apliecina viņu statusu.

Cilvēka cienīgi apstākļi un piekļuve pakalpojumiem

- Starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem, uz kuriem attiecas AA, ir pieejami materiālie un nemateriālie uzņemšanas nosacījumi, kā norādīts RCD (2024), ņemot vērā arī konkrētajā gadījumā piemēroto AA veidu.
- Līdz atgriešanās brīdim trešo valstu valstspiederīgajiem, kuriem ir piešķirts brīvprātīgas izceļošanas periods, ir pieejami galvenie pakalpojumi, piemēram, veselības aprūpe un izglītība bērniem.

Piekļuve informācijai

- Personas, uz kurām attiecas AA, tiek savlaicīgi informētas par viņu gadījumā piemēroto alternatīvo shēmu, viņu tiesībām un pienākumiem, tostarp par neatbilstības sekām.
- Informācija tiek sniegta rakstiski, īsi, pārskatāmi, saprotami un viegli pieejamā veidā.
- Ja apstākļi to prasa, informācija tiek sniegta arī mutiski vai vizuālā veidā, piemēram, izmantojot video un piktogrammas.
- Informācija tiek sniegta personai saprotamā valodā.
- Informācija tiek pielāgota attiecīgās personas īpašajām vajadzībām un individuālajiem apstākļiem.
- Ja apstākļi to prasa, tiek nodrošināts tulks.
- Tiek pārbaudīta attiecīgās personas izpratne.

Juridiskās konsultācijas un palīdzība

- Personām, uz kurām attiecas AA, ir savlaicīga piekļuve juridiskām konsultācijām un palīdzībai.
- Juridiskās konsultācijas ir bez maksas.
- Attiecīgā persona tiek informēta par iespēju pieprasīt juridiskas konsultācijas, vēlākais, reģistrējoties.
- Negatīvā patvēruma vai atgriešanas lēmuma pārsūdzības procedūras laikā persona var lūgt bezmaksas juridisko palīdzību.

Lietu pārvaldība

- Personas, uz kurām attiecas AA, lietas atrisināšanā atbalsta lietas vadītājs.

Apmācība

- Attiecīgās amatpersonas, tostarp policija, robežsardzes amatpersonas, imigrācijas iestādes un tiesneši, ir saņēmuši visaptverošu apmācību, lai nodrošinātu, ka viņi var pieņemt uz informāciju balstītus lēmumus un spēj pārvaldīt lietas, pienācīgi ņemot vērā attiecīgās personas labklājību un pamattiesību ievērošanu.

AA novērtēšana

- Ir ieviests mehānisms regulārai AA vispārējās efektivitātei un lietderības novērtēšanai.
- Sistemātiski tiek vākti kvantitatīvi un kvalitatīvi dati par dažādiem rādītājiem, piemēram, atbilstības līmeni, bēgšanas līmeni, izmaksu efektivitāti, AA ietekmi uz pamattiesībām un kopienām, pakalpojumu pieejamību un izmantošanu.
- Ir ieviesti droši un konfidenciāli mehānismi ziņošanai par jebkādiem vardarbības, ļaunprātīgas izmantošanas un ekspluatācijas gadījumiem, un tie ir pieejami personām, uz kurām attiecas AA.
- Personām, uz kurām attiecas AA, attiecīgā gadījumā ir pieejams efektīvs sūdzību un atbildes mehānisms.

KontROLSARAKSTS — aizturēšanas alternatīvu pārskatīšana

9. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvas ir jāpārskata tiesā, ņemot vērā jebkādas izmaiņas individuālajos apstākļos

Sākotnējā pārskatīšana tiesā

- AA piemērojamība konkrētajā gadījumā tiek (atkārtoti) pārbaudīta sākotnējās aizturēšanas pārskatīšanas laikā.

Periodiska pārskatīšana

- Periodiska aizturēšanas pārskatīšana notiek regulāri, lai pārbaudītu sākotnējā aizturēšanas pamatojuma spēkā esamību, kā arī nepieciešamības un samērīguma prasības.
- AA periodiski (atkārtoti) pārbauda.
- Bērnu bez pavadības aizturēšana vienmēr tiek pakļauta ex officio periodiskai pārskatīšanai.

Īpašas pārskatīšanas procedūras

- Ja to paredz valsts tiesību akti, AA (atkārtoti) pārbauda īpašās pārskatīšanas procedūrās, ko aktivizē attiecīgā persona.

Paziņojums par aizturēšanas alternatīvu pārtraukšanu

- AA atcelšanas gadījumā attiecīgajai personai nekavējoties tiek sniegts rakstisks paziņojums tai pieejamā formātā un saprotamā valodā.
- Paziņojumā ir iekļauts skaidrojums par iemesliem, kuru dēļ AA tiek atceltas.
- Paziņojumā ir iekļauta informācija par tiesībām un kārtību, kā apstrīdēt lēmumu par AA atcelšanu.

Kontrolsaraksts — aizturēšanas alternatīvu izbeigšana

10. pamatnostādne. Aizturēšanas alternatīvām pēc būtības ir jābūt īslaicīgām

- AA maksimālais ilgums ir noteikts lēmumā par alternatīvas noteikšanu.
- Ja aizturēšanas iemesls tiek izbeigts, arī AA tiek izbeigta.

3. pielikums. Skrīnings un robežprocedūras

Jaunais Migrācijas un patvēruma pakts

Jaunajā Migrācijas un patvēruma paktā ir ieviesti jauni noteikumi, kuru mērķis ir saskaņot veidu, kā dalībvalstis pārvalda migrācijas plūsmas, kad cilvēki nelikumīgi ierodas pie ES ārējām robežām, novirzot tās uz attiecīgo procedūru. Patiesi, ar pakta tiek ieviesta jauna obligāta patvēruma robežprocedūra, lai ātri izskatītu starptautiskās aizsardzības pieteikumus, kā arī atgriešanas robežprocedūra, lai ātri atgrieztu personas, kurām nav piešķirta starptautiskā aizsardzība.

Saskaņā ar jauno sistēmu trīs tiesību akti ir būtiski procedūrām pie ārējās robežas: 1) skrīninga regula, 2) PPR (daļā, kas attiecas uz patvēruma robežprocedūru) un 3) atgriešanas robežprocedūras regula. Lai gan noteikumi ir ietverti dažādos juridiskos instrumentos, to mērķis ir izveidot vienotu darbplūsmu, lai efektīvi pārvaldītu migrācijas plūsmas pie ārējām robežām.

Skrīnings

Skrīnings attiecas uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri neatbilst Šengenas Robežu kodeksā izklāstītajiem ieceļošanas nosacījumiem, un:

- Ir aizturēti saistībā ar dalībvalsts ārējās robežas neatļautu šķērsošanu; vai
- ir izkāpuši krastā pēc meklēšanas un glābšanas operācijas; vai
- ir pieteikušies starptautiskajai aizsardzībai ārējo robežu šķērsošanas vietās vai tranzīta zonās; vai
- kuri nelikumīgi uzturas teritorijā pēc ārējās robežas šķērsošanas neatļautā veidā un kuriem vēl nav veikts skrīnings ⁽¹³⁵⁾.

Skrīnings kalpo kā instruments, lai apkopotu sākotnējo informāciju par personu un palīdzētu iestādēm virzīt personu uz attiecīgo procedūru. Skrīnings tiek veikts pirms patvēruma robežprocedūras, nevis tās laikā.

Skrīnings ir jāpabeidz 7 dienu laikā pie ārējām robežām vai 3 dienu laikā, ja tiek konstatēts, ka persona nelikumīgi uzturas teritorijā ⁽¹³⁶⁾. Šos termiņus nevar pagarināt, un persona ir jānosūta uz attiecīgajām (patvēruma vai atgriešanas) procedūrām un iestādēm pirms termiņa beigām.

⁽¹³⁵⁾ Skrīninga regulas 5. panta 1.–2. punkts un 7. panta 1. punkts.

⁽¹³⁶⁾ Skatīt Skrīninga regulas 7. panta 1. punktu: "Dalībvalstis veic tādu trešo valstu valstspiederīgo skrīningu, kas nelikumīgi uzturas to teritorijā, tikai tad, ja šādi trešo valstu valstspiederīgie ir šķērsojuši kādu ārējo robežu, lai ieceļotu dalībvalstu teritorijā neatļautā veidā un ja viņiem jau nav veikts skrīnings kādā dalībvalstī [...]"

Skrīningā ietilpst šādas darbības:

- informācijas sniegšana;
- sākotnējā veselības pārbaude un neaizsargātības pārbaude;
- vecuma novērtējums, ja nepieciešams;
- identifikācijas vai identitātes pārbaude;
- biometrisku datu reģistrācija;
- drošības pārbaude;
- skrīninga veidlapas aizpildīšana;
- nodošana attiecīgajai iestādei.

Kad skrīnings ir pabeigts vai vēlākais, kad beidzas termiņš, trešo valstu valstspiederīgie, kuri nav pauduši starptautiskās aizsardzības pieteikumu, tiek novirzīti uz iestādēm, kuras ir atbildīgas par patvēruma pieteikuma reģistrēšanu⁽¹³⁷⁾. Pēdējā gadījumā pilnībā piemēro RCD (2024). Līdz ar to skrīningam izmantotajām telpām jābūt pietiekamām, lai nodrošinātu uzņemšanas apstākļus saskaņā ar RCD (2024).

Skrīninga laikā personai ir jāpaliek skrīninga iestāžu rīcībā īpašā vietā, kas atrodas pie ārējām robežām vai to tuvumā, vai arī citās vietās valsts teritorijā⁽¹³⁸⁾. Dalībvalstīm ir jāveic pasākumi, lai novērstu bēgšanu, piemēram, ierobežojot pārvietošanās brīvību⁽¹³⁹⁾.

Jebkurā gadījumā aizturēšanā skrīninga procesa laikā ir jāievēro likumības, nepieciešamības un samērīguma principi (sk. [5. pamatnostādne](#)). Skrīninga laikā nenotiek automātiska aizturēšana. Ja to piemēro, aizturēšanai ir jāatbilst RCD (2024) vai Atgriešanas direktīvā paredzētajām procesuālajām garantijām atkarībā no tā, vai persona lūdz starptautisko aizsardzību vai nē.

Patvēruma robežprocedūra

Ja trešās valsts valstspiederīgais ir iesniedzis starptautiskās aizsardzības pieteikumu skrīninga laikā, dalībvalstij ir obligāti jāveic patvēruma robežprocedūra pieteikuma iesniedzējiem, kuri:

- ir apzināti maldinājuši iestādi, sniedzot nepatiesu informāciju/dokumentus vai noklusējot attiecīgo informāciju/dokumentus;
- apdraud valsts drošību vai sabiedrisko kārtību; vai
- nāk no valsts ar zemu atzīšanas līmeni⁽¹⁴⁰⁾.

Dalībvalsts var piemērot patvēruma pierobežas procedūru arī citām pieteikumu kategorijām, pamatojoties uz citiem iemesliem, paātrinātai izskatīšanai pēc būtības vai nepieņemamības.

⁽¹³⁷⁾ Skrīninga regulas 18. panta 1. un 2. punkts.

⁽¹³⁸⁾ Skrīninga regulas 6. panta un 8. panta 1. punkts.

⁽¹³⁹⁾ Lai iegūtu sīkāku informāciju par pārvietošanās brīvības principiem un saistītajiem ierobežojumiem, varat iepazīties ar Eiropas Padomes [Rokasgrāmatu par Konvencijas 5. pantu — Tiesības uz brīvību un drošību](#), 2014. gads.

⁽¹⁴⁰⁾ PPR 45. panta 1. punkts.

Patvēruma robežprocedūru **nevar** piemērot šādos gadījumos:

- ja pieteikuma iesniedzējs ir nepavadīts bērns, ja vien viņš neapdraud valsts drošību vai sabiedrisko kārtību;
- ja nav piemērojami iemesli, kuru dēļ pieteikums ir noraidīts kā nepieņemams, vai iemesli paātrinātai izskatīšanai;
- ja nav iespējams nodrošināt/apmierināt īpašas procesuālās garantijas vai uzņemšanas vajadzības;
- attiecīgu medicīnisku iemeslu gadījumā;
- ja nav izpildītas garantijas un aizturēšanas nosacījumi un pieteikuma iesniedzējam nevar piemērot robežprocedūru, neizmantojot aizturēšanu.

Šādos gadījumos pieteikuma iesniedzējam ir jāsaņem atļauja ieceļot dalībvalsts teritorijā, un viņš ir jānovirza uz parasto patvēruma procedūru.

Patvēruma robežprocedūra no pieteikuma reģistrācijas līdz lēmuma pieņemšanai (ieskaitot pārsūdzību) ir jāpabeidz 12 nedēļu laikā. Pēc šī perioda pieteikuma iesniedzējam ir jāsaņem atļauja ieceļot dalībvalsts teritorijā ⁽¹⁴¹⁾.

Ja lēmums par patvēruma pieteikumu pēc būtības ir negatīvs, tas ir jāpieņem kopā ar atgriešanas lēmumu. Tos abus var pārsūdzēt kopā.

Savukārt, ja lēmums ir pozitīvs, ir jāizsniedz uzturēšanās atļauja un jāatļauj ieceļošana teritorijā.

Patvēruma meklētāju uzņemšanai patvēruma robežkontroles procedūrā ir jāatbilst RCD (2024) izklāstītajiem standartiem. Īpaša uzmanība ir jāpievērš tam, lai nodrošinātu, ka ģimenes ar bērniem uzturas uzņemšanas objektos, kas atbilst bērna labākajām interesēm un nodrošina bērna fiziskajai, psihoemocionālajai, garīgajai, tikumiskajai un sociālajai attīstībai pienācīgu dzīves līmeni ⁽¹⁴²⁾.

Atgriešanas robežprocedūra

Atgriešanas robežprocedūra attiecas uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri ir noraidīti patvēruma robežprocedūras kontekstā ⁽¹⁴³⁾, ja vien valsts iestāde nenolemj nepiemērot Atgriešanas direktīvu ⁽¹⁴⁴⁾.

Brīvprātīgas izceļošanas termiņš ir jāpiešķir, ja vien nepastāv bēgšanas risks, ja pieteikums nav noraidīts kā acīmredzami nepamatots vai ja persona neapdraud sabiedrisko kārtību un sabiedrības vai valsts drošību. Šāds termiņš jāpiešķir tikai pēc pieprasījuma, un tas nedrīkst pārsniegt 15 dienas. Lai piešķirtu brīvprātīgas izceļošanas atļauju, personai ir jāatdod iestādēm visi tās rīcībā esošie derīgie ceļošanas dokumenti, lai novērstu bēgšanu ⁽¹⁴⁵⁾.

⁽¹⁴¹⁾ PPR 51. panta 2. punkts

⁽¹⁴²⁾ PPR 54. panta 2. punkts.

⁽¹⁴³⁾ Atgriešanas robežprocedūras regulas 1. panta 1. punkts.

⁽¹⁴⁴⁾ Atgriešanas direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts

⁽¹⁴⁵⁾ Atgriešanas robežprocedūras regulas 4. panta 5. punkts.

Ja atgriešanas lēmumu nevar izpildīt 12 nedēļu laikā, jāveic regulāra atgriešanas procedūra saskaņā ar atgriešanas direktīvas noteikumiem ⁽¹⁴⁶⁾.

Personām atgriešanas robežprocedūrā ir jāgarantē vispārējie uzņemšanas apstākļi un veselības aprūpe, ievērojot tādus pašus standartus kā starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējiem ⁽¹⁴⁷⁾.

Persona atgriešanas robežprocedūrā var tikt aizturēta vai tai var piemērot AA ⁽¹⁴⁸⁾.

Neieceļošanas juridiskā fikcija

Jēdziens “neieceļošanas fikcija” pārbaudes un robežprocedūru kontekstā attiecas uz juridisku un administratīvu konstrukciju, ko izmanto, lai pārvaldītu un izskatītu personas, tostarp starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējus, kuri ierodas pie robežām, bet nav oficiāli uzņemti dalībvalsts teritorijā. Tas nozīmē, ka pret personu izturas tā, it kā tā nebūtu likumīgi ieceļojusi valstī, pat ja tā fiziski atrodas pie robežas vai tranzīta zonā valsts iekšienē. Turpina piemērot Hartu, kā arī starptautiskās cilvēktiesības un starptautiskās bēgļu tiesības.

Skrīninga, patvēruma robežprocedūras un atgriešanas robežprocedūras laikā trešo valstu valstspiederīgajiem nevajadzētu atļaut ieceļot dalībvalsts teritorijā ⁽¹⁴⁹⁾. Šajā nolūkā dalībvalstīm ir jāparedz noteikumi savos tiesību aktos, un personām ir jāpaliek iestādes rīcībā vietās, kas paredzētas pārbaudēm ⁽¹⁵⁰⁾. Visiem pasākumiem, lai novērstu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju neatļautu ieceļošanu teritorijā, ir jāatbilst RCD (2024) ⁽¹⁵¹⁾.

Skrīnings un robežprocedūras parasti tiek veiktas ārējo robežu vai tranzīta zonu tuvumā. Alternatīvi tās var veikt noteiktās vietās teritorijā, kur personai ir jādzīvo ⁽¹⁵²⁾. RCD (2024) sniedz dalībvalstīm zināmu elastību attiecībā uz robežprocedūru veikšanu. Šāda elastība palīdz tām izveidot pietiekamu kapacitāti un loģistiku, kas vajadzīga tās īstenošanai.

Vēl viens elements, kas jāņem vērā, ir nepieciešamā atbalsta sniegšana personām ar īpašām procesuālām vajadzībām. Cits svarīgs elements, kas jāņem vērā, ir vieta, kurā AA tiks īstenota, jo īpaši attiecībā uz piekļuvi pakalpojumiem.

Šajā sistēmā dalībvalstis var ierobežot pieteikuma iesniedzēja pārvietošanās brīvību, pamatojoties uz RCD (2024) 9. pantu, pieprasot uzturēšanos konkrētā vietā vai pieprasot, lai pieteikuma iesniedzējs piesakās iestādēs. Tomēr ierobežojumi saskaņā ar RCD (2024) 9. pantu nav aizturēšana vai AA, ko regulē RCD (2024) 10. pants (sk. [2. pamatnostādne](#)).

⁽¹⁴⁶⁾ Atgriešanas robežprocedūras regulas 4. panta 4. punkts.

⁽¹⁴⁷⁾ Vairāk informācijas skatīt Atgriešanas robežprocedūras regulas 4. panta 2. punktā, saskaņā ar kuru “[...] Apstākļi minētajās vietās atbilst standartiem, kas ir līdzvērtīgi materiālo uzņemšanas apstākļu un veselības aprūpes standartiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2024/1346 19. un 20. pantu, kā tie piemērojami personām, kuras joprojām tiek uzskatītas par pieteikuma iesniedzējiem”.

⁽¹⁴⁸⁾ Atgriešanas robežprocedūras regulas 5. panta 1.–3. punkts

⁽¹⁴⁹⁾ Skrīninga regulas 6. pants, PPR 43. panta 2. punkts un Atgriešanas robežprocedūras regulas 4. panta 1. punkts.

⁽¹⁵⁰⁾ Skrīninga regulas 6. pants.

⁽¹⁵¹⁾ PPR 43. panta 2. punkts.

⁽¹⁵²⁾ Skrīninga regulas 8. panta 3. punkts, PPR 54. panta 1. punkts un Atgriešanas robežprocedūras regulas 4. panta 2. punkts.

Skrīnings un robežprocedūras

Ja TCN iesniedz pieteikumu par IP

Ja IP pieteikums tiek noraidīts

Skrīnings

Jāaizpilda 7 dienu laikā pie ārējās robežas vai 3 dienu laikā teritorijā

- Informācijas sniegšana
- Sākotnējā veselības un neaizsargātības pārbaude
- Vecuma novērtējums (ja nepieciešams)
- Identifikācijas vai identitātes pārbaude
- Biometrisku datu reģistrācija
- Drošības pārbaude
- Skrīninga veidlapas aizpildīšana
- Nosūtīšana uz attiecīgo procedūru

Patvēruma robežprocedūra

Jāpabeidz 12 nedēļu laikā

- Informācijas sniegšana
- Reģistrācija un dokumentu iesniešana
- Atbildīgās dalībvalsts noteikšana
- Lēmums par patvērumu un atgriešanu
- Pārsūdzība — palikšanas pieprasījums
- Lēmums par palikšanas pieprasījumu
- Noklausīšanās
- Apelācijas iestādes lēmums

Atgriešanas robežprocedūra*

Jāpabeidz 12 nedēļu laikā

- Informācijas sniegšana
- Konsultācijas atgriešanas jautājumos (attiecas uz visiem atgriešanas procesa posmiem)
- Personas identitātes apstiprināšana un derīga ceļošanas dokumenta iegūšana (ja nepieciešams).
- Atgriešanas kārtības novērtējums un no tā izrietošie pasākumi.
- Atgriešanas īstenošana (brīvprātīga atgriešanās/ aizbraukšana vai izraidīšana).

* Faktiskā procedūra vēl nav noteikta. Tāpēc var mainīt turpmāko posmu secību un/vai pievienot papildu posmus.

* Nav iekļauta atgriešanas lēmuma izdošana un tam sekojošās pārsūdzības, jo saskaņā ar 37. pantu patvēruma robežprocedūrā atgriešanas lēmums ir jāizdod kā daļa no lēmuma, ar ko noraida starptautiskās aizsardzības pieteikumu.

4. pielikums. Glosārijs

Termins	Definīcija	Avots
Aizturēšana	Dalībvalsts veikta pieteikuma iesniedzēja ieslodzīšana noteiktā vietā, kur pieteikuma iesniedzējam ir liegta pārvietošanās brīvība.	RCD (2024) 2. panta 9. punkts
Atgriešana	Trešās valsts valstspiederīgā atgriešanās process — vai nu brīvprātīgi, ievērojot atgriešanās pienākumu, vai piespiedu kārtā — uz: <ul style="list-style-type: none">- viņa vai viņas izcelsmes valsti, vai- tranzīta valsti saskaņā ar Kopienas vai divpusējiem atpakaļuzņemšanas nolīgumiem vai citiem režīmiem, vai- uz citu trešo valsti, uz kuru attiecīgais valstspiederīgais nolemj brīvprātīgi atgriezties un kurā viņu uzņems.	Atgriešanas direktīvas 3. panta 3. punkts
Bēgšana	Patvēruma procedūrā: darbība, kuras rezultātā pieteikuma iesniedzējs kļūst nepieejams kompetentajām administratīvajām vai tiesu iestādēm, piemēram, dalībvalsts teritorijas atstāšana bez kompetento iestāžu atļaujas tādu iemeslu dēļ, kas nav ārpus pieteikuma iesniedzēja kontroles.	RCD (2024) 2. panta 12. punkts
	Atgriešanas procedūrā: rīcība, ar kuru persona cenšas izvairīties no administratīviem pasākumiem un/vai tiesvedības, nepaliekot attiecīgo iestāžu vai tiesas rīcībā.	ES terminu apkopojums IATE datubāzē
Bērns/ nepilngadīgais	Trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu ⁽¹⁵³⁾ .	RCD (2024) 2. panta 4. punkts
Brīvprātīga izceļošana	Pienākuma izpilde atgriezties termiņā, kas šim nolūkam noteikts atgriešanas lēmumā.	Atgriešanas direktīvas 3. panta 8. punkts

⁽¹⁵³⁾ Bērns un nepilngadīgais tiek uzskatīti par sinonīmiem, un šajā publikācijā ir izmantoti abi termini. EUAA priekšroku dod terminam “nepilngadīgais”, ja tas ir skaidri lietots tiesību aktā konkrētā pantā (piemēram, noteikumos, kas paredzēti ES acquis patvēruma jomā).

Izcelsmes valsts	Valstspiederības valsts vai valstis vai — attiecībā uz bezvalstniekiem — iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas valsts vai valstis.	Regulas (ES) 2024/1347 3. panta 13. punkts (kvalifikācijas regula)
Nelikumīga uzturēšanās	Tāda trešās valsts valstspiederīgā atrašanās ES dalībvalsts teritorijā, kurš neatbilst vai vairs neatbilst ieceļošanas nosacījumiem, kas izklāstīti Regulas (ES) 2016/399 (Šengenas Robežu kodekss) 5. pantā, vai citiem ieceļošanas, uzturēšanās vai pastāvīgas uzturēšanās nosacījumiem minētajā ES dalībvalstī.	EU terminu apkopojums IATE datubāzē
Nepavadīts bērns/ nepilngadīgais	Nepilngadīgais, kurš ieradies dalībvalstu teritorijā bez tādu pieaugušo pavadības, kuri ir par viņu atbildīgi saskaņā ar attiecīgās dalībvalsts tiesību aktiem vai praksi, kamēr šāda persona nav par viņu uzņēmusies aizgādību; tas ietver nepilngadīgo, kas palicis bez pavadības pēc ierašanās dalībvalstī.	RCD (2024) 2. panta 5. punkts
Pamattiesības	Universālas juridiskās garantijas, bez kurām personas un grupas nevar nodrošināt savas pamatbrīvības un cilvēka cieņu un kuras vienādi attiecas uz ikvienu cilvēku neatkarīgi no valstspiederības, dzīvesvietas, dzimuma, nacionālās vai etniskās izcelsmes, ādas krāsas, reliģijas, valodas vai jebkura cita statusa atbilstoši valsts tiesību sistēmai bez jebkādiem nosacījumiem.	EMT patvēruma un migrācijas terminu vārdnīcas
Pazemojoša izturēšanās vai sodi	Izturēšanās, kas pazemo vai noniecina personu, izrādot necieņu vai vai mazinot cilvēka cieņu, vai ja tā izraisa bailes, ciešanas vai mazvērtības sajūtu, kas var salauzt personas morālo un fizisko noturību.	EMT patvēruma un migrācijas terminu vārdnīcas
Pieteikuma iesniedzējs	Trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas iesniedzis starptautiskās aizsardzības pieteikumu, par kuru vēl nav pieņemts galīgais lēmums.	EUAA terminu apkopojums IATE datubāzē
Trešās valsts valstspiederīgais	Jebkura persona, kas nav Savienības pilsonis un kam saskaņā ar Savienības tiesību aktiem nav tiesību brīvi pārvietoties.	Atvasināts no Regulas (ES) 2016/399 (Šengenas regula)

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

